

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

JOHN DEWEY'İN EĞİTİM FELSEFESİNİN POLİTİK TEMELLERİ

EMRE ALTINTAŞ

DANIŞMAN

PROF. DR. ASLI YAZICI

BARTIN-2025

T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI**

JOHN DEWEY'İN EĞİTİM FELSEFESİNİN POLİTİK TEMELLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMRE ALTINTAŞ

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman : Prof. Dr. Aslı YAZICI
Üye : Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM
Üye : Dr. Öğr. Üyesi İrem ASLAN SEYHAN

BARTIN-2025

KABUL VE ONAY

Emre ALTINTAŞ tarafından hazırlanan “JOHN DEWEY’İN EĞİTİM FELSEFESİNİN POLİTİK TEMELLERİ” başlıklı bu çalışma, 10.01.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye :

Üye :

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa Sabri GÖK

Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. Aslı YAZICI danışmanlığında hazırlamış olduğum “JOHN DEWEY’İN EĞİTİM FELSEFESİNİN POLİTİK TEMELLERİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

10.04 .2025

Emre ALTINTAŞ

ÖNSÖZ

Öncelikle yürüdüğüm yolda her zaman yanımda desteğini hissettiğim, sıcacık kalbiyle evimizi sarmalayan canım eşim Sevcan ALTINTAŞ'a, yansımalarımız ve hayattaki izlerimiz olan canım kızlarım Elif Nisa ve Hatice Kübra'ya, varlığının bana hep güç olduğu, benim tüm duygu geçişlerime destek olup beni hiç yalnız bırakmayan babam Mustafa ALTINTAŞ'a çalışmalarımı yapabilmem için okul ders programımı büyük bir özveri ile düzenleyip sıkılıp bunaldığımda yüküme omuz veren sayın okul müdürlerim Muhammet AKÇA ve Mustafa SERENLİ'ye, çalışmaya başlamamda büyük katkısı olan ve her düştüğümde elini uzatan değerli büyüğüm ve hocam Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM'a, teşvik, motivasyon ve yaşayarak öğrenmemi sağlayan, hayatımın her alanında rol model aldığım değerli hocam ve tezimin yol göstericisi Dr. Öğr. Üyesi Alpogu KAMRAN'a, sevgi, emek ve azmimi destekleyip güçlü olduğumu hissettiren eksiklerimi gösterip umudunu benden hiç kaybetmeyen danışmanım değerli Prof. Dr. Aslı YAZICI'ya teşekkür eder saygı ve minnetlerimi sunarım.

Çalışmaya kıymetli katkılarından dolayı saygıdeğer Prof. Dr Sedat YAZICI'ya teşekkür eder saygı ve minnetlerimi sunarım.

Emre ALTINTAŞ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

JOHN DEWEY’İN EĞİTİM FELSEFESİNİN POLİTİK TEMELLERİ

Emre ALTINTAŞ

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Felsefe Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Aslı YAZICI

Bartın-2025, sayfa: 86

John Dewey, başta eğitim olmak üzere, etik, estetik, epistemoloji, siyaset ve psikoloji alanlarında kapsamlı çalışmalar yürütmüştür. Dewey’in eğitim felsefesi üzerine ulusal ve uluslararası literatürde birçok çalışma olmasına karşın eğitim felsefesinin politik temelleri üzerine sistematik bir çalışma bulunmamaktadır. Onun her tür ikiciliği epistemik, pratik ve değer temelinde uzlaştırarak gidermeye çalışması; eğitim ilkelerini deneyim temelinde yapılandırması, pratiğe ve sosyal yaşama öncelik vermesi demokratik eğitimle örtüşen temel görüşler arasında yer almaktadır. Eğitim felsefesi metafizik, epistemoloji ve değer alanlarını birleştiren felsefi bir disiplin alanıdır. Bu açıdan, Dewey’in siyaset felsefesi alanındaki görüşleriyle eğitim alanındaki görüşlerini ilişkilendirerek açıklamak onun eğitim felsefesinin normatif temellerinin anlaşılmasını sağlayacaktır. Okullar, insanlık tarihinin önemli dönüşüm noktalarına ev sahipliği yapacak ve toplumsal değişim için kritik bir rol üstlenecektir. Bu dönemde, eğitim ve politika arasındaki sınırlar ortadan kalkacak ve birbirine yakınlaşacaktır. Çünkü ancak o zaman eğitim, toplumun sorunlarını çözmede etkin bir araç haline gelecek ve politika da bu amaca yönelik akılcı bir şekilde işlev görecektir. Eğitim, sadece bireyleri değil, tüm toplumu şekillendiren bir güce dönüşecektir.

Bu amaçla ilkin, çalışmanın birinci bölümünde Dewey’in eğitim felsefesine yönelik görüşleri ortaya konacaktır. İkinci bölümde siyaset alanındaki görüşleri açıklanacaktır. Son

bölümde ise eğitim felsefesinin siyasi temelleri üzerinde varılan sonuçlar ortaya konacaktır. Bu çalışma ile göstermeye çalışacağımız husus şu ki demokratik bir eğitim demokratik siyasal değerler gerektirir ve bir eğitim anlayışı siyasal değerlerden bağımsız olarak salt olgusal veriler üzerine kurulamaz.

Anahtar Kelimeler: John Dewey, John Dewey'in Eğitim Felsefesi, John Dewey'in siyaset felsefesi, John Dewey'in eğitim anlayışının politik temelleri

Bilim Alanı Kodu: 10201

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

POLITICAL FOUNDATIONS OF JOHN DEWEY'S PHILOSOPHY OF EDUCATION

Emre ALTINTAŞ

Bartın University

Graduate School

Department of Philosophy

Thesis Advisor: Prof. Dr. Ash YAZICI

Bartın-2025, pp: 86

John Dewey conducted extensive studies in the fields of education, ethics, aesthetics, epistemology, politics and psychology. Although there are many studies on Dewey's philosophy of education in the national and international literature, there is no systematic study on the political foundations of his philosophy of education. His efforts to eliminate all kinds of dualism by reconciling them on the basis of epistemic, practical and value; his structuring of educational principles on the basis of experience, and his prioritization of practice and social life are among the basic views that overlap with democratic education. Philosophy of education is a philosophical discipline that combines the fields of metaphysics, epistemology and value. In this respect, explaining Dewey's views in the field of political philosophy by relating them to his views in the field of education will enable the understanding of the normative foundations of his philosophy of education. Schools will host important transformation points in human history and will play a critical role in social change. During this period, the boundaries between education and politics will disappear and come closer to each other. Because only then will education become an effective tool in solving the problems of society and politics will function rationally towards this purpose. Education will become a power that shapes not only individuals but also the entire society.

To this end, first, in the first part of the study, Dewey's views on the philosophy of education

will be presented. In the second part, his views on politics will be explained. In the last part, the conclusions reached on the political foundations of the philosophy of education will be presented. What we will try to show with this study is that a democratic education requires democratic political values and an understanding of education cannot be established solely on factual data, independent of political values.

Keywords: John Dewey, John Dewey's Philosophy of Education, John Dewey's political philosophy, political foundations of John Dewey's understanding of education

Scientific Field Code: 10201

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	ii
BEYANNAME	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. JOHN DEWEY VE EĞİTİM FELSEFESİ	4
2.1. John Dewey Kimdir?	5
2.2. Dewey'in Felsefe ve Eğitim Anlayışı	8
2.2.1. Dewey'in Felsefe Anlayışı	8
2.2.1.1. Dewey'de Birey-Toplum İlişkisi.....	9
2.2.1.2. Dewey ve Pragmatizm.....	12
2.2.1.3. Dewey'e göre Deneyim ve Çevre.....	12
2.2.1.4. Dewey'in Din ve Ahlak Anlayışı	14
2.2.1.5. Dewey'de Epistemolojik Yaklaşım	15
2.2.2. Dewey'in Eğitim Felsefesi.....	19
2.2.2.1. Örgün Eğitim ve Deneyim	21
2.2.2.2. Okul ve Toplum İş Birliği.....	23
2.2.2.3. Ahlak Eğitimi.....	25
2.2.2.4. Müfredat Düzenlemesi ve Bireye Göre Eğitim	27
2.2.2.5. İlerlemeci Eğitim Anlayışı	30
2.2.2.6. Meslek Alanında Eşitlik.....	34
2.2.3. John Dewey'de İnsan Doğası ve Eğitim	35
3. JOHN DEWEY'İN SİYASET FELSEFESİ	44
3.1. Dewey ve Demokrasi.....	45
3.2. Dewey ve Liberalizm	50
3.3. Dewey'in Pragmatizminin Politik Yansımaları	54
4. JOHN DEWEY'İN EĞİTİM FELSEFESİNİN POLİTİK TEMELLERİ.....	57
4.1. Yeniden Kurmacılık ve Eğitim	58
4.2. Yapılandırmacılık ve Eğitim.....	61

4.3. Geleneksel Eğitim ile İlerlemeci Eğitimin Karşılaştırılması.....	63
4.4. Politik Temeller Işığında Eğitim Sistemine Önerileri	68
4.5. Politik Temellerinin Günümüzle İlişkisi.....	73
4.6. John Dewey ile Paulo Freire'nin Eğitim Anlayışlarının Karşılaştırılması.....	75
5. SONUÇ	78
KAYNAKLAR.....	82
ÖZGEÇMİŞ	86

1. GİRİŞ

Eğitim, insanlık tarihinin her döneminde, bireysel gelişimin ve toplumsal yapının yeniden üretiminin merkezinde yer alan temel bir kurum olmuştur. Modern toplumlarda eğitim, yalnızca bireyin bilgi ve becerilerini geliştiren bir süreç değil, aynı zamanda kültürel mirasın, ideolojik yapının ve toplumsal normların aktarıldığı bir mekanizma olarak işlev görür (Apple, 2004). Eğitim, bu anlamda, birey ile toplum arasındaki ilişkiyi kuran ve aynı zamanda dönüştüren bir alan olarak dikkat çeker. Özellikle demokratik toplumlarda eğitim, yalnızca teknik bir öğrenme süreci değil, yurttaş bilincinin ve kamusal katılımın inşasında belirleyici bir rol üstlenir (Dewey, 2004d).

Eğitimin toplumsal ve siyasal düzenle olan bu yapısal ilişkisi, 20. yüzyılın başından itibaren modernleşme süreçlerinin ivme kazanmasıyla daha görünür hale gelmiştir. Bu bağlamda John Dewey'in eğitim felsefesi, yalnızca pedagojik bir yaklaşım olarak değil; toplumsal dönüşümün ve demokratik kültürün inşası için normatif ve pratik bir zemin olarak da değerlendirilir. Dewey, eğitimi bireyin toplumsal yaşamla etkileşim kurduğu, demokratik değerleri içselleştirdiği ve kolektif akıl yürütme pratiklerini öğrendiği bir süreç olarak tanımlar (Dewey, 2004d). Dewey'in pragmatist yaklaşımı, eğitimi, bireyin yalnızca entelektüel gelişimini değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluk bilincini geliştiren bir deneyim alanı olarak kurgular.

Dewey'in felsefi ve pedagojik anlayışı, Amerikan pragmatizminin deneyim, pratik ve sürekli dönüşüm eksenli epistemolojisinden beslenmiştir. Pragmatist yaklaşım, bilgi ve öğrenmeyi statik değil, sürekli değişen bir toplumsal gerçeklik içinde ele alır. Bu noktada Dewey, eğitimi durağan bilgi aktarımından öte, toplumsal problemleri çözme ve demokratik yaşam pratiklerini öğrenme aracı olarak konumlandırır (Dewey, 2021b). Eğitim, bu bakımdan, Dewey için bireysel özerklik ile toplumsal sorumluluğun kesiştiği bir alan olarak, politikanın ayrılmaz bir parçası haline gelir.

Bu tez çalışması, John Dewey'in eğitim felsefesinin politik temellerini incelemeyi amaçlamakta ve Dewey'in eğitim anlayışını, onun siyasal düşüncesinin normatif boyutlarıyla birlikte ele almaktadır. Dewey'in politik düşüncesi çerçevesinde şekillenen siyaset felsefesinin onun eğitim felsefesini nasıl şekillendirmiştir? Dewey'in eğitim

felsefesi, demokratik yurttaşlığın inşasında ve toplumsal yapının dönüştürülmesinde nasıl bir rol üstlenmektedir? Dewey'in pragmatist dünya görüşü ve etik anlayışı, onun eğitim yaklaşımını nasıl şekillendirmiştir? Bu sorular çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Çalışmanın temel argümanı, Dewey'in eğitim felsefesinin, demokratik toplumun sürekliliğini sağlamaya yönelik politik bir vizyon taşıdığı ve bu nedenle yalnızca pedagojik bir proje olarak değil, aynı zamanda siyasal bir dönüşüm aracı olarak da değerlendirilmesi gerektiğidir.

Tez dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, John Dewey'in yaşamı, düşünsel arka planı ve felsefesinin genel özellikleri ele alınacaktır. Dewey'in felsefesinin temelini oluşturan pragmatizm ve deneyim anlayışı, birey-toplum ilişkisi ve natüralist yaklaşımıyla birlikte değerlendirilecektir. Ardından Dewey'in eğitim felsefesi detaylı bir biçimde tartışılacak, eğitimin örgün ve yaygın formları ile deneyim ve çevre kavramları bağlamında okulun birey üzerindeki dönüştürücü etkisi analiz edilecektir. Dewey'in “yaparak ve yaşayarak öğrenme” ilkesine dayalı eğitim anlayışı, bireyin toplumsal ve demokratik katılımını önceleyen bir perspektifle ilişkilendirilecektir.

İkinci bölümde ise Dewey'in siyaset felsefesi merkeze alınacaktır. Dewey'in demokrasi kavrayışı, klasik liberalizmden farklı olarak daha katılımcı, diyalog ve uzlaşma temelli bir model önerir. Dewey için demokrasi, salt bir yönetim biçimi değil, bireyin toplumsal hayata aktif katılımını ve ortak akıl yürütme süreçlerini içeren bir yaşam tarzıdır. Bu bölümde ayrıca Dewey'in pragmatik politik düşüncesi ve araçsalcı yaklaşımı değerlendirilerek, birey-toplum-devlet ilişkisini nasıl yapılandığı tartışılacaktır. Dewey'in demokrasiyi eğitime dayalı bir toplumsal dönüşüm aracı olarak görmesi, onun siyaset felsefesinin eğitime doğrudan yansıdığını gösteren temel bir çıkış noktası olarak sunulacaktır.

Üçüncü bölüm bu tezin merkezini oluşturmaktadır. Dewey'in eğitim felsefesi ile politik görüşleri arasındaki ilişkisel bütünlük bu bölümde temellendirilecektir. Eğitim ve politikayı birbirine yaklaştıran teorik çerçevede, yeniden kurmacılık ve yapılandırmacılık gibi kavramlar üzerinden Dewey'in ilerlemeci eğitim modeli analiz edilecektir. Ayrıca geleneksel eğitim anlayışı ile ilerlemeci eğitim anlayışı karşılaştırılarak, Dewey'in demokratik eğitim modelinin normatif yönleri ortaya konacaktır. Eğitimin, demokratik bir toplumun yeniden üretimi açısından nasıl bir işlev gördüğü tartışılacak ve Dewey'in eğitim sistemine sunduğu öneriler günümüz eğitim sistemleriyle karşılaştırmalı olarak

değerlendirilecektir.

Tezin son bölümünde ise Dewey'in eğitim felsefesinin politik temellerinin günümüz eğitim sistemleri ile ne derece uyumlu olduğu ve bu temellerin çağdaş dünyada ne tür tartışmalara yol açtığı tartışılacaktır. Bu çerçevede özellikle demokratik eğitim modelleri ve yurttaşlık eğitimi bağlamında Dewey'in fikirlerinin çağdaş örneklerle ilişkisi kurulacaktır. Ayrıca günümüz küresel eğitim sistemlerinin Dewey'in eğitim-siyaset bütünselliğini ne ölçüde gerçekleştirdiği de irdelenecektir.

Tezin yukarıda sunmuş olduğumuz ana bölümleri çerçevesinde John Dewey'in eğitim felsefesi ile politik düşüncesi arasındaki ilişki ele alınacak ve Dewey'in geliştirmiş olduğu eğitim anlayışının politik temelleri kapsamlı bir şekilde incelenecektir. Bu inceleme Dewey'in eğitim felsefesi ile politik düşüncesinin birbirinden ayrı düşünölemeyecek kadar güçlü bir etkileşim içinde olduğu gösterilecektir. Ayrıca Dewey'in eğitimi, bireysel gelişimin ötesinde, demokratik toplumun devamlılığı için de temel bir unsur olarak kurguladığı vurgulanacaktır. Bu bağlamda Dewey'in pragmatist felsefesi temelinde şekillenen eğitim yaklaşımının, yalnızca pedagojik bir model olarak değil; aynı zamanda demokratik ve toplulukçu bir siyaset anlayışının somut bir yansıması olarak değerlendirilecektir. Dewey'in toplulukçu liberal kimliği ile katılımcı ve müzakereci demokrasi anlayışının, eğitimi demokratik toplumun sürdürülebilirliği açısından nasıl konumlandığı ortaya konulacaktır.

Dewey'in eğitim anlayışı, ulusal ve uluslararası literatürde sıklıkla çalışılmış olmakla birlikte, onun eğitim felsefesinin politik temelleri çoğu zaman sınırlı bir biçimde ele alınmıştır. Bu çalışma, Dewey'in eğitim anlayışını, onun siyaset felsefesiyle sistematik biçimde ilişkilendirerek, eğitimin sadece pedagojik bir alan değil, aynı zamanda siyasal bir dönüşüm aracı olduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Böylece tez, eğitim ve politika arasındaki etkileşime dair özgün bir tartışma zemini sunarak literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

2. JOHN DEWEY VE EĞİTİM FELSEFESİ

John Dewey, yalnızca 20. yüzyıl Amerikan düşünce geleneğinin değil, aynı zamanda çağdaş eğitim felsefesinin de en önemli figürlerinden biri olarak değerlendirilir. Dewey'in eğitim felsefesi, birey-toplum ilişkisini, deneyim ve öğrenme süreçleriyle bütünleştirerek, eğitimi bireysel gelişim ve toplumsal dönüşümün temel dayanaklarından biri haline getirmiştir. Onun düşüncesinde eğitim, yalnızca bireysel bilgi aktarımı ve beceri kazandırma süreçlerinin ötesine geçerek, toplumun demokratikleşme sürecinde merkezi bir rol üstlenir. Dewey, bireyin gelişimini, toplumun gelişiminden ayrı düşünmeyen bütüncül bir bakış açısıyla, eğitim kurumlarını demokratik yurttaşlık bilincinin ve sosyal katılımın inşa edildiği dinamik alanlar olarak kurgulamıştır.

Bu bölümde, Dewey'in eğitim felsefesinin dayandığı temel kavramsal çerçeve ve felsefi arka plan detaylı biçimde ele alınacaktır. Dewey'in felsefi düşüncesinin şekillendiği tarihsel, kültürel ve toplumsal koşullar analiz edilerek, onun eğitim anlayışının altında yatan pragmatist ve deneyimci temeller ortaya konulacaktır. Dewey'in özellikle birey ile toplum, teori ile pratik ve bilgi ile deneyim arasındaki klasik düalizmleri aşmaya yönelik çabası, onun eğitim felsefesinin anlaşılması bakımından kritik öneme sahiptir. Dewey'in düşüncesinde eğitim, yalnızca teorik bir etkinlik değil, aynı zamanda sosyal bir eylemdir; bireyi hem kendine hem de toplumuna karşı sorumlu bir özne haline getirme sürecidir.

Dewey'in ilerlemeci eğitim modeli, klasik eğitim anlayışının durağan ve otoriter yapısına karşı geliştirilmiş, öğrenmeyi deneyim temelli bir süreç olarak tanımlamıştır. Ona göre bilgi, bireyin çevresiyle etkileşim içinde, problem çözme ve deneyim yoluyla inşa edilir. Bu bağlamda, Dewey'in "yaparak ve yaşayarak öğrenme" ilkesi, eğitim sürecini soyut ve durağan bilgi aktarımından çıkarıp, öğrenci merkezli ve aktif katılımı esas alan bir yapıya dönüştürmüştür. Okul, bu anlayışta toplumsal yaşamın bir yansıması ve bireyin demokratik değerleri deneyimleyerek öğrendiği bir mikrokozmos olarak tasarlanır.

Bu bölüm, öncelikle Dewey'in düşünsel arka planına odaklanarak, onun birey-toplum-doğa ilişkisini nasıl kurguladığını ve pragmatist dünya görüşünü nasıl temellendirdiğini açıklayacaktır. Dewey'in birey-toplum etkileşimini merkeze alan natüralist ve pragmatist bakış açısı, eğitime yüklediği sosyal işlevin anlaşılmasında kilit rol oynamaktadır. Ardından,

Dewey'in eğitim felsefesinin temel ilkeleri olan örgün eğitim ve deneyim, okul ve toplum iş birliği, ahlak eğitimi, bireye göre eğitim ve ilerlemeci eğitim anlayışı gibi kavramlar ayrıntılı biçimde değerlendirilecektir.

Son olarak, Dewey'in eğitimi yalnızca bireysel gelişimle sınırlı bir faaliyet olarak değil, demokratik bir toplumun yeniden üretiminin ve toplumsal sorunların çözümünün anahtarı olarak konumlandığı yaklaşım, politik ve etik boyutlarıyla ele alınacaktır. Böylece Dewey'in eğitime dair görüşlerinin, onun toplumsal ve siyasal düşünceleriyle nasıl iç içe geçtiği ve bu felsefi arka planın günümüz eğitim modelleri açısından taşıdığı anlam ve önem açıklığa kavuşturulacaktır.

2.1. John Dewey Kimdir?

John Dewey, 1859 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Vermont eyaletinde doğmuş ve 1952 yılına kadar süren yaşamı boyunca felsefe, psikoloji, eğitim ve siyaset gibi birçok alanda önemli katkılar sunmuştur. Yaklaşık yetmiş yıl süren akademik kariyeri boyunca epistemoloji, etik, siyaset felsefesi ve eğitim gibi geniş bir yelpazede çalışmalar üretmiş; özellikle eğitim felsefesi ve pragmatizm alanındaki yaklaşımlarıyla yalnızca akademik çevrelerde değil, toplumsal ve siyasal reform süreçlerinde de etkili bir figür hâline gelmiştir. Dewey'nin düşünceleri, bireyin öğrenme sürecini ve toplumsal yaşam deneyimlerini merkeze alan ilerlemeci bir anlayışla modern eğitim paradigmasının dönüşümüne öncülük etmiştir.

Dewey'nin felsefi mirası, yayımlanan 38 ciltlik eser külliyatıyla modern düşünce tarihinin en etkili figürlerinden biri olarak değerlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Onun entelektüel gelişimi, Amerika Birleşik Devletleri'nin iç savaş sonrası yeniden yapılanma süreci, hızla ilerleyen sanayileşme ve ülkenin küresel ölçekte yükselişe geçtiği bir dönemde şekillenmiştir. Ayrıca, iki dünya savaşı, 1929 Büyük Buhranı ve bu süreçte yaşanan toplumsal çalkantılar, Dewey'nin felsefi düşüncesinin dinamik, pragmatist ve toplumsal değişime duyarlı yapısının oluşumunda belirleyici olmuştur. Dewey, felsefeyi soyut ve spekülatif bir etkinlikten çıkararak, toplumsal sorunların çözümüne katkı sunan pratik bir disiplin olarak kurgulamıştır (Westbrook, 1993: 277).

Lisans eğitimini Vermont Üniversitesi'nde tamamlayan Dewey, doktorasını ise Johns

Hopkins Üniversitesi'nde yapmış ve burada Amerikan pragmatizminin öncü isimlerinden Charles Sanders Peirce ve William James'in etkisiyle düşünsel yönelimini belirlemiştir. Chicago Üniversitesi ve Columbia Üniversitesi gibi prestijli kurumlarda pedagoji, psikoloji ve felsefe alanlarında görev alan Dewey, aynı zamanda liberal siyaset felsefesi üzerine de dikkat çekici çalışmalar kaleme almıştır.

Eğitim anlayışını deneyim temelli bir öğrenme modeline dayandıran Dewey, öğrenmenin yalnızca bilgi edinme süreci olmadığını; bireyin bilgiyi deneyim yoluyla anlamlandırarak içselleştirmesi gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda *How We Think* (1910), *Reconstruction in Philosophy* (1920), *Experience and Nature* (1925) ve *Logic: The Theory of Inquiry* (1938) gibi eserleri, onun eğitim ve felsefe alanındaki kuramsal çerçevesini ortaya koyan temel yapıtlar arasında yer almaktadır.

Akademik çalışmalarının yanı sıra, Dewey siyasal ve toplumsal meselelerde de aktif bir figür olarak dikkat çekmiştir. Özellikle 1936-1937 yıllarında Sovyetler Birliği'nde gerçekleştirilen Moskova Duruşmalarını incelemek üzere oluşturulan bağımsız komisyona başkanlık etmesi, onun hem liberal hem de sosyalist entelektüel çevrelerde geniş yankı uyandıran ve tartışmalara konu olan bir düşünür olmasına zemin hazırlamıştır.

Modern eğitim anlayışının şekillenmesinde öncü bir düşünür olan Dewey, pragmatizmin eğitim ve toplumsal yaşama uygulanabilirliğine dair ortaya koyduğu görüşlerle çağdaş eğitim sistemine yön veren figürlerden biri hâline gelmiştir.¹ Kuram ve uygulama

¹ Dewey'in felsefesi, eğitimi toplumsal dönüşümün temel unsuru olarak konumlandırır ve demokrasiyi, bu dönüşümün nihai hedefi olarak tanımlar. Dewey'in eğitim ve toplum anlayışı, sadece Batı dünyasında değil, modernleşme sürecindeki ülkelerde de ilgi uyandırmıştır. Türkiye ise bu düşüncelerden etkilenen ülkelerden biri olmuş ve Dewey'in görüşleri, özellikle Cumhuriyet'in erken yıllarında eğitim reformlarına yön vermiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türkiye, toplumsal ve kültürel alanlarda köklü bir modernleşme ve Batılılaşma sürecine girmiştir. Bu sürecin en kritik aşamalarından biri ise eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde yürütülen reformlar kapsamında, eğitimde çağdaş Batı modellerinin örnek alınması hedeflenmiş ve bu doğrultuda yabancı uzmanlardan destek alınmasına karar verilmiştir. Türkiye'ye bu kapsamda davet edilen ilk yabancı eğitimci John Dewey olmuştur. 1924 yılında Türkiye'ye gelen Dewey, dönemin eğitim kurumlarını yerinde incelemiş ve kapsamlı bir rapor hazırlamıştır. Dewey, raporunda eğitimin yalnızca bireysel gelişimin değil, aynı zamanda demokratik bir toplumun sağlıklı işleyişinin de temel dayanağı olduğunu ifade etmiştir. Özellikle şu tespiti dikkat çekicidir: "Eğitim, demokrasinin işleme için ön koşuldur" (Gülcü, 2021). Bu görüş, Atatürk'ün "fıkri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller" yetiştirme vizyonu ile de örtüşmektedir. Dewey, eğitimin bireyleri yalnızca bilgiyle donatmakla kalmaması, aynı zamanda eleştirel düşünme, iş birliği ve toplumsal sorumluluk gibi demokratik değerleri kazandırması gerektiğini vurgulamıştır. Dewey'in eğitim felsefesi, Cumhuriyet reformlarının temel amaçlarından biri olan laik, bilimsel ve demokratik bir toplum inşa etme çabasıyla doğrudan ilişkilidir. Ona göre öğrenme, bireyin yalnızca çocukluk döneminde ve sınıf ortamında gerçekleşen bir süreç değil, yaşam boyu devam eden ve deneyimle derinleşen bir etkinliktir (Dewey, 1916). "Yaparak ve yaşayarak öğrenme"

bütünlüğüne verdiği önem doğrultusunda, geliştirdiği eğitim modelini uygulayabileceği bir laboratuvar okulun kurulmasına öncülük etmiş; Chicago Üniversitesi bünyesinde kurulan bu okulda, deneyim temelli öğrenme modelini pratiğe dökmüştür. En önemli eserlerinden biri olan *Democracy and Education* (1916) adlı yapıtında eğitim ile demokrasi arasındaki ilişkiyi tartışmış; bu yaklaşıma yöneltlen eleştiriler ve edindiği yeni deneyimler doğrultusunda düşüncelerini *Experience and Education* (1938) başlıklı eserinde geliştirmiştir (Dewey, 2023c: 7).

Dewey'in düşünsel inşası, yaşadığı dönemin tarihsel ve toplumsal koşullarıyla yakından ilişkilidir. 20. yüzyılın başlarında yaşanan teknolojik ilerlemeler, iki dünya savaşının yol açtığı yıkımlar ve savaş sonrasındaki ekonomik buhranlar, onun felsefi düşüncesinin şekillenmesinde belirleyici faktörler olmuştur. Dewey'in yetiştiği dönemde Amerika Birleşik Devletleri, iç savaş sonrası derin bir siyasi, ekonomik ve kültürel yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Almanya'dan gerçekleşen işçi göçleri sayesinde ülke, sanayileşme sürecinde önemli bir ivme kazanmış; aynı zamanda kültür ve eğitim alanlarında da benzer bir dönüşüm hedeflenmiştir (Tural, 2019: 2). Bu süreçte Almanya kökenli bilim insanları ve akademisyenlerin katkılarından da yoğun biçimde yararlanılmıştır (Bilgiç, 2016: 352).

Dewey'in ilerlemeci ve etkileşim temelli felsefi yaklaşımı, onu yalnızca dönemin önde gelen düşünürlerinden biri yapmamış, Amerikan eğitim sisteminin yapısal dönüşümünde de kilit bir figür hâline getirmiştir. Söz konusu katkılar, günümüz eğitim anlayışı üzerinde etkisini hâlen sürdürmektedir. Ayrıca, iç savaş sonrası Amerika'nın karşı karşıya kaldığı sosyal ve ekonomik kriz ortamı da Dewey'in düşünce dünyasını biçimlendiren önemli bir unsur olmuştur. Genç yaşta tanıklık ettiği göç hareketleri ve toplumsal dönüşümler, onun sanayi merkezlerinde gözlemlediği kültürel çeşitlilik ve sınıfsal farklılıklarla birleşerek, toplumsal yapıya yönelik duyarlılığını artırmıştır. Bu tarihsel ve toplumsal bağlam, Dewey'in toplumsal dönüşümü önceleyen ve pragmatist temellere dayanan felsefi arayışının arka planını oluşturan belirleyici bir unsur hâline gelmiştir.

ilkesine dayanan Dewey pedagojisi, öğrencilerin aktif katılımını esas alan, deneyime ve problem çözmeye dayalı bir modeldir. Bu model, dönemin geleneksel ve ezbere dayalı eğitim anlayışına karşı, Cumhuriyet'in çağdaşlaşma hedefleriyle uyumlu bir alternatif sunmuştur (Gutek, 2006). Sonuç olarak, Dewey'in Türkiye'ye sunduğu rapor ve genel eğitim anlayışı, Cumhuriyet'in modernleşme hamlesinin eğitime yansıyan önemli bir parçası olmuş; bireyi ve toplumu demokratik değerler etrafında geliştirmeyi amaçlayan çağdaş eğitim sistemlerinin öncülü olarak kabul edilmiştir.

2.2. Dewey'in Felsefe ve Eğitim Anlayışı

Dewey felsefenin temelinde pragmatizm vardır. Pratik alanda karşılıksız kalmasının felsefenin zararına bir tutum olacağını düşünmektedir. Bunun için sürekli bir akış içinde olan hayatın içinde felsefeyi durağanlıktan ve klasik yöntemlerden arındırıp, -ancak bu arındırma tamamen klasik felsefeyi reddederek olmayıp birleştirme yolu ile- dinamik bir yapı oluşturmak için felsefi teorileri gerçek hayatta karşılık bulacak çalışmalar yönünde ilerletmiştir.

2.2.1. Dewey'in Felsefe Anlayışı

Dewey'e göre felsefi teoriler soyut kavramlar alanından çıkmalıdır. Ancak bu soyut kavramlar alanından çıkarma çabası içinde klasik felsefeyi tamamen reddederek yeni bir felsefe yaratma sürecine girilmesi demek değildir. Yukarıda da işaret edildiği gibi benimsediği felsefi görüş birleştirici bir yapıda olduğu için felsefenin teorilerini pratik alanda karşılık bulacak konuma getirmek için işlevsel olması ilkesi ile hareket etmektedir. Ona göre ya o -ya bu felsefesi ayrımı yapmak felsefeyi kendi içinde bir çıkmaza sokmak dışında bir işe yaramaz. Bu yüzden felsefe de tıpkı bilimin yaptığı gibi deneysel tutum içinde olup teorilerin doğruluklarını sınavıp daha sonra hayata uygulamalıdır. Felsefenin güncel ve canlı kalmasının nihai yolu geliştirdiği teorilerin hayatta işlev gösterecek karşılıklar bulabilmesidir (Dewey, 2023c: 19).

Genel felsefe anlayışı pragmatizm olan filozofun doğayla etkileşimin mecburi olduğu ve yaşamın canlı bir form olduğu görüşü onun natüralist bir filozof olduğunu göstermektedir. Eşitlik ilkesine dayalı, doğa ile insanın birbiriyle etkileşimine önem veren ve bu etkileşim sonucu da sürekli ilerleme anlayışına sahip bir filozoftur. Felsefe ve psikoloji dışında eğitim alanında geliştirdiği metotlar yeni kurulan ve ilerlemenin ancak eğitim ile mümkün olabileceği bilincindeki birçok devlet için yol gösterici olmuştur. Dewey felsefeye dair yaptığı yenilikleri ve eleştirileri genel olarak eğitim üzerinden vermiştir. Eğitiminin insanın ilk evresinden ölümüne kadar her sürecini kapsadığı düşüncesini benimseyip bu alanda eserler veren düşünür, bu noktada felsefe psikoloji ve pedagojiyi birleştirmiştir.

2.2.1.1. Dewey’de Birey-Toplum İlişkisi

Dewey’in felsefesi bütünlük içeren bir anlayışta temellenir. Onun hem doğayı hem de insanı etkileşim ile birleştirmesi felsefedeki klasik ikilik olarak görülen düalizmi ortadan kaldırmıştır. Bu birleştirici anlayış Hegel’in etkisiyle meydana gelmiş ve Hegel, Dewey’e önemli bir anlam alanı vermiştir. Ancak daha sonra Hegel’in mutlak idealizminden ayrılıp deneysel pragmatizme yönelmiştir. İnsan ve doğa ayrımına karşı çıkmıştır (Yıldız, 2014: 49). Hegel’in düşünce ve varlığı ayırmayan diyalektik anlayışı Dewey’i etkilemiş olsa da daha sonra bu fikirden uzaklaşmıştır. Dewey, doğa ve insanı ayrı düşünmediği gibi toplum ve bireyi de ayrı düşünmemektedir. Ona göre toplumu bireyler oluşturur ancak birey de toplumla var olur. Deneyim sonucu elde edilen bilgiler nesiller boyu aktarım halindeyken o deneyimleri edinen yine bireydir. Bu noktada birey ve toplum birbiri ile karşılıklı ve zorunlu bir ilişki içerisinde. Dewey en ilkel toplumlardan modern toplumlara kadar bu aktarımı destekleyecek örnekler verir. Ona göre her kültürün son mirasçısı olan birey ölünceye dek bir kültür yok olmaz (Dewey, 2020a: 8).

Toplum ve bireyi ayrı ayrı düşünmek, klasik felsefenin ayrımcı tavrından dolayı kalıplaşmasına sebep olduğu gibi yeniden oluşturulacak olan dinamik felsefe için de sorun haline gelecektir (Dewey, 2023c, 19) Dinamik felsefe akıl ile deneyimi ayıran, aşkın olanı dışlayan ve bilgilerin doğuştan geldiğini iddia eden klasik felsefeyi eleştiren bir felsefedir. Eğer felsefeye yeniden dinamizm kazandırılmak istiyorsa, o zaman gerçek hayattan soyutlaştırılıp teoriler yığını haline getirilmek yerine yaşama katkı sağlayacak şekilde yapılandırılmalıdır (James, 2008: 154-136). Dewey, filozofların bilimin gelişimi için yaptıkları teşviki ahlak alanında yapılabilecek ilerletilmesi ve felsefenin insan ilişkileri üzerine araştırmaları derinleştirip kaybettiği canlılığı geri kazanması için çalışmaları gerektiği fikrini savunmuştur (Dewey, 2021d: 26).

Dewey, felsefi teorileri pratikte ihtiyaçları karşılayacak şekilde yeniden yapılandırma çabası noktasında araçsal bir tutum sergilemektedir. Bu ifade bütün kuramların ve bilimsel yasaların işe yaradığı takdirde doğru; diğer durumda yanlış ve kullanışsız kabul edildiği bir anlayıştır (Dewey, 2004a: 100). “*John Dewey, araçsalcılık için deneyimin bilimsel metodolojisini benimseyerek, nesnel ve bağımsız bir tarzda var olan gerçeklerin yerine, yeni bir hareket noktası getirmenin gerekliliğine dikkat çekmiştir*” (Yüksel, 2021: 16). Araçsal bir tutum diyoruz; çünkü filozofun eserlerinde görüldüğü gibi pragmatizmi felsefesi için bir

araç olarak kullanılmaktadır ve felsefesinin başlangıcına pragmatizmi koymuştur. Sadece felsefe değil ilgilendiği diğer disiplinlerde de yani psikoloji ve pedagojide de aynı ilkeyi benimseyerek eserlerini bu doğrultuda yazmıştır. Ayrıca hayatın dinamik olduğunu ve etkileşimler sonucu ortaya çıkan deneyimlerin bilgiyi ortaya koyduğu anlayışını benimsemesi onun ilerlemeci bir tutum içinde olduğunu gösterir. Bu yönüyle psikoloji alanında önemli çalışmalar yapan Piaget, Dewey ile benzerlik göstermektedir.

Piaget yaşadığı dönemde önemli psikoloji ve eğitim çalışmaları yapmıştır. Bunun yanında felsefeyle de uğraşmış hatta yeni sorunlar ortaya koyup ve baştandır filozofların sorun ettiği konuları psikolojiyle bağlantı kurmak için tekrar ele alıp sistematik çalışmalar yapmıştır. Ona göre bilgi eylemlerden ortaya çıkar, özne bu eylem sürecinde etkin olduğu için özne ile nesne arasında sürekli etkileşim vardır. Bu etkileşim sonucu ortaya çıkan eylem bilgiyi verir. Örneğin bir çocuk sayı saymayı öğrenirken gerçekleştirdiği sayma boncuklarını bir taraftan diğer tarafa koyarken gösterdiği eylemin sonucunda sayma bilgisine ulaşır (Piaget, 2005: 9); dolayısıyla bilgi eylemlerin sonucu olarak ortaya çıkar.

Piaget de Dewey gibi hayatın canlı ve sürekli bir akış içinde olduğunu ve bu akışın içinde nesne ve öznenin birbiriyle etkileşimi sonucunda ortaya çıkan deneyimi bilginin kaynağı olarak görmektedir (Piaget, 2005: 9). Dewey'in bilgi oluşumu düşüncesi de insan ve çevrenin etkileşimi sonucu ortaya çıkmasından oluşmaktadır. Piaget'in eğitim ve bilgi anlayışı bilginin edinilme yöntemi ve kaynağı bakımından Dewey'in deneyciliğe dayalı bilgi anlayışı ile benzerlik göstermektedir. *“Deneye çok önem vermesi nedeni ile John Dewey'in pragmacı anlayışına deneycilik (experimentalism) de denilmektedir”* (Piaget, 2005: 6). Bu bakımdan Dewey bu alanda fikirleriyle Piaget'nin fikirlerini öncelemiştir. Deneyimi felsefesinin temeli olarak benimseyen Dewey, Rousseau'nun fikirleri üzerine de çalışmıştır. Rousseau'nun deneyim anlayışı bilgi edinmede önemli bir yere sahiptir ve bunun oyun alanında mümkün olacağına inanmaktadır. Deneyimlerin çocukların doğayla etkileşimi sonucu elde edileceği ve özgür bir ortamda elde edilen deneyimlerin gerçek ve daha sağlıklı olduğunu düşünen Rousseau genel felsefe olarak özgürlüğü benimser ve bu özgürlüğün tanımını toplumdan soyutlayarak yapmaktadır (Piaget, 2005: 13). Bireysel özgürlüğe dayalı bir anlayış benimseyen Rousseau'nun özgür olma durumunu toplumdan soyutlayarak yapması bakımından Dewey ondan ayrılır. Dewey'in deneyim anlayışının temelinde her ne kadar özgür ortam şartı ve temelde birey bile olsa o toplumu bir kenara bırakmanın yanlış bir tutum olduğunu düşünmektedir.

Dewey'in benimsediği felsefe deneyime dayalı ve etkileşim esaslı bir felsefedir. Şimdiye kadarki verilen bilgilerden bu çıkarım yapılabilir. Peki, bu felsefe anlayışı sonuç odaklı mıdır yoksa süreç de önemli midir? Bu soruya Dewey'in Froebel'in yöntemine olan yaklaşımı cevap olacaktır. *“Büyümenin büyüme, gelişmenin gelişmek olduğunu göremedi ve sonuçta vurguyu tamamlanan ürüne yaptı”* (Dewey, 2020a: 64). Dewey bu sözüyle Froebel'in eğitim sürecinde olan gelişmeleri ve bu süreçte çocuğun geçirdiği zihinsel, fiziksel ve deneyimsel evreleri almayıp eğitimin sonucunda ortaya çıkan ürüne odaklanmasını eleştirmektedir. Çünkü Froebel çocukları çok sevip eğitime kendini adanmış bir filozof olmasına rağmen izlediği sembolleştirerek öğretme yöntemi ve bu sürecin sonunda görülen gelişimi gizli bir ilkeyi ortaya çıkarma olarak algılamıştır. Süreci ve sürecin içinde gelişen, oluşan ve ortaya çıkan değerlere bakmaksızın gelişimin gizli olduğunu ve eğitim ile ortaya çıkarıldığı fikrini benimsemiştir (Dewey, 2020a: 63). Buradan anlaşılmaktadır ki Dewey eğitimin bir süreç işi olduğunu ve her anında ortaya çıkan kazanımlar, ahlaki gelişim, kazanılan toplumsal değerler, bilimsel ve ahlaki bilgilerin hepsi bir bütün olarak deneyim sonucunda öğrenilmiş ve ortaya çıkan donanımlı bireyi oluşturmaktadır. Bu yüzden ortaya çıkan ürün sürecin olumlu sonucudur ve süreç göz ardı edilmemelidir.

Düşünüre göre toplum yapısı gereği “aktarıcı” bir role sahip olduğu için bireyi oluşturan değerler sürekli aktarım halinde nesillere ulaşır (Dewey, 2020a: 9). Bu aktarılmış değerler bugünü oluşturmuş ve üstüne eklemeler yaparak yarını oluşturacak bilgi, kültür ve geleneklerdir. Bireyin toplumdan soyutlanmış bir varlık olarak ele alınması bireyi oluşturan parçaların yok sayılması demektir. Dewey'in felsefesinde yaşam canlı bir formdur ve bu canlılık içinde her şey birbiri ile etkileşim içindedir. Eylemleri ve deneyimleri oluşturan temel yapı bu etkileşime bağlıdır. Birey kendini toplum ve yaşam ile sürekli bir etkileşim halinde tutarak kendini geliştirir ve edindiği deneyimleri bilgi, bilim ve kültür olarak sonraki nesillere miras bırakır.

Nesneler tek başına bir şey ifade etmeyip başka bir nesne ile etkileşim halinde anlam kazanırken insan bu etkileşimin anahtarıdır. Nesneler arası etkileşim doğanın hareketleriyle meydana gelir ancak bu meydana gelme sürecinin dışında yaşamını sürdürecektir “alet yapan” insan nesneler arası etkileşime müdahale ederek kendi ihtiyacı yönünde kullanır. Kendini yenileyebildiği ve hayatta kalmayı başarabildiği sürece etrafındaki bütün enerjileri kendi lehine kullanır ve varlığını devam ettirmek için mücadele eder. Ancak cansız varlıklar kendilerinin sahip olduğundan daha büyük bir kuvvete maruz kaldıklarında parçalanırlar ve

tekrar yenilenemezler. Herhangi bir eşyayı yere attığımız zaman eşya zeminden daha kuvvetli değil ise direnç gösteremez ve parçalanır bu parçalanma sonucu eski formuna dönemez. Cansız varlıklar ile canlılar arasındaki fark canlıların kendini yenileyerek sürdürmesidir. Canlı bu etkileşimler sonucu edindiği deneyimleri hayata uygulayarak sürekli bir akış içinde olan hayata uyum sağlayıp ilerleyebilir (Dewey, 2020a: 7).

2.2.1.2. Dewey ve Pragmatizm

Dewey'in felsefesinin temelinde pragmatizm vardır. Peki pragmatizm nedir? Pragmatizm, kavramların pratik ile bağının kurulamadığı dönemde ortaya çıkmış bir felsefi yöntemdir (Dewey, 2020a: 1) ve deneyimi esas alan bir alandır. Özellikle Amerikan felsefesinde önemli bir yere sahiptir. Dewey Amerikan pragmatizminin önemli isimlerinden William James ve Charles Sanders Pierce'i takip etmiş ve pragmatizmin ilerleyişine önemli katkılar sunmuştur. James ve Pierce'nin pragmatizm anlayışını ortak bir alanda birleştirmeyi amaçlamıştır. Bunu mantık temelli açıklamalar getirerek ve deneyimlerin etkisini öne çıkararak yapmıştır. Önemli toplumsal sorunlara yönelip onlara çeşitli çözümler getirmeyi hedeflemiştir (Dewey, 2004a: 5). Bu çözümleri de bireyin ve toplumun eski eğitim sisteminin olumsuz yönlerini bırakıp işlevsel olan kısmı ile yeni eğitim modelini birleştirme yoluyla gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Dewey takip ettiği filozofların benimsediği felsefe anlayışını pratiğe yaklaştırarak bir fark yaratmıştır. Yani bütün teorileri pratikte deneme yoluyla oluşturma yoluna gitmiştir. Bilgi ve önermelerin işlevsel sayılabilmesi koşulunun pratikteki karşılığının olması bakımından Pierce ile benzerlik gösterir. Dewey, William James ve Charles Sanders Pierce'in pragmatizme dair fikirlerinde onlarla benzerlik göstermektedir. Ancak James'in onlardan ayrıldığı nokta önermelerin de fikirlerimiz üzerindeki etkisini göz önünde bulundurup bir deneye tabii tutulmadan da doğruluklarının olabileceğini kabul etmesidir. Bu üç düşünür de klasik felsefeyi eleştirip teori ve pratiği bütünleştirmek için pragmatizmi birleştirici bir yöntem olarak kullanmışlardır. Ayrıca bu teori ve pratiği bütünleştirme çabası felsefeyi hayata uyarlamak için yapılmıştır (Dewey, 2004a: 4).

2.2.1.3. Dewey'e göre Deneyim ve Çevre

Dewey için çevre deneyim edinmede ve sosyal alan oluşturmada çok önemlidir. Ona göre

evre canlı varlığın faaliyetlerini gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu alandır. Yırtıcı bir hayvan için özgürce avlanabileceği doğal ortam onun varoluşsal faaliyetini gerçekleştirebileceği alandır ve orada varoluşuna uygun eylemler gerçekleştirebilir. Bir balina için okyanus yaşamsal bir değer taşır. Bunun sonucunda okyanus balının çevresi, doğal ortam da kaplanın çevresidir diyebiliriz. Ancak insan için bu evre anlayışı tam anlamıyla geçerli değildir. İnsan doğası gereği sosyal bir varlık olduğu için evre, insan için sadece faaliyetlerini gerçekleştirebileceği bir alan değil aynı zamanda faaliyetlerinde başkalarıyla da ilişki kurduğu bir alandır. Diğer canlı varlıkların çevreleri, insanlarda olduğu gibi birbirlerinin faaliyet alanlarını bilip birbiri ile sürekli bir sosyal ilişki içinde değildir (Dewey, 2020a: 17).

İnsanların çevresindeki her enerjiyi yaşamsal devamlılığı için sürekli olarak kendi lehine kullanmakta olduğuna değinmiştik (Dewey, 2020a: 7). Bu yüzden insanlar, bu gleri sayesinde varoluşundan bu yana hayvanları ve hatta birbirilerini köleleştirip onların her çeşit enerjilerinden faydalanmaktadır. İnsanlar belli uyaranları istikrarlı biçimde kullanarak sabır ve zamanla hayvanları evcilleştirmişlerdir. İlk hayvan evcilleştirmede kullanılan yöntemler bile insanlarla diğer canlıların evre anlayışlarının aynı olmadığını göstermektedir. İnsanlar hayvanları evcilleştirirken hayvanlara doğal yaşamını aratmayacak bir ortam hazırlayıp hayvanları bu ortamda benzer evre algısı oluşturarak kendilerine alıştırmışlardır. Artık bu noktadan sonra evcilleştirilen hayvanlar başka bir evre algıları olmaksızın bulundukları çevreyi doğal ortamları olarak algılayıp insanların her istediğini yapma durumuna gelmektedirler (Dewey, 2020a: 18).

Dewey'in bu sosyal alana bağlı doğal evre teorisi günümüzde sosyal medyanın insanlar üzerindeki etkisine benzemektedir. İnsanlar yaşadıkları hayatın içinde yaptığı tercihlerin kendi hür iradeleriyle yapılmış tercihler olduğunu düşünse bile aslında bu alan dünyada tüketim merkezli kurulmuş bir sistemin insanları böyle hissetmesini istemelerinden başka bir şey değildir. İnsanlar kendi seiminiymiş gibi gösterilen ve onların rahatsızlık duymayacağı, alışık oldukları ortamlar yaratarak yönlendirildikleri bir alan içinde şikyet etmeden yaşam sürebilmektedirler. Bu bir nevi insanın doğal ortamını yapaylaştırıp hareketlerini yönlendirmektir. Ancak Dewey insanı deneyimleri olduğu için hayvandan ayırmıştır (Dewey, 2021d: 41). Olgunlaşmamış yeler yani çocuklar ve gençler medyanın yönlendirmesiyle kendi bilinçlerinin etkisi olmadan normal sosyal ve yaşam çevresi olarak algıladıkları bir alanda sürekli hareketlerinin kontrol edilmesine maruz kalmaktadırlar.

Yönlendirmelere karşı savunmasızdırlar çünkü zaten bir yönlendirme yapıldığının bilincinde değildirler, bunu yapan ise yine insandır. Hayvanlardan farklı olarak insanlar bu yönlendirmeyi fark edip deneyimleri sonucu aynı duruma maruz kalmamayı öğrenebilmektedirler. Dewey, insanların makineler ve hayvanlar gibi olmadıklarının faaliyet alanlarında birbirlerinin ne yaptığıyla ilgilenmeleriyle açıklamaktadır. Aynı fabrikada çalışan makinelerden biri diğerinin ne yaptığı ile ilgilenmez, her makine kendi işini yaptıktan sonra diğerlerinin ne yaptığına bakmaz. Burada bir faaliyet alanı yoktur çünkü faaliyet alanı olabilmesi için ortak bir amaç için birlikte çalışmak gerekir ancak makineler ortak bir amaç için bir arada çalışsalar bile burada bir ortak faaliyet ve paylaşım yoktur. İnsanlar diğer insanlar ile ortak bir amaç için bir araya gelerek toplumları oluştururlar ve bu toplum onların sürekli etkileşim içinde olacağı çevreyi oluşturur. Toplumların oluşmasındaki ortak amaç ortak faaliyetlerdir. Bunlar kültür, din, dil, gelenekler olabilir. Bu yüzden insan çevresi ve diğer canlı varlıkların çevresi aynı değildir; ancak tüm bunları yapabilen insan tabii suretle birbirini de kontrol altına alabilecek yöntemler geliştirmektedir (Dewey, 2020a: 19).

Dewey natüralist bir filozof olduğu için Darwin'in evrim teorisini kabul etmiştir. Bu teori ona göre doğumdan ölüme kadar geçen süreçte insanların daha önceki süreçte edindiği deneyimleri ve değişimleri sonraki kuşaklara aktararak türlerinin devamlılığını sağladığı bir insan ve nesneler dünyasında yaşamaktadır (Dewey, 2023c: 48). Eğitim alanına yansıttığı Darwinizm anlayışı, bedenler gibi fikirlerin de dönüşebileceğini göstermektedir (Sel ve Sözer, 2015: 316). Darwinizm'e göre doğadaki bütün canlı türleri gelişim ve dönüşüm ile yaşama ayak uydurarak devamlılıklarını sağlarlar. Doğaya uyum sağlayamayan zayıf tür mücadele edemediği için yok olur. Bu nedenle bütün türlerin zihinleri ve bedenleri evrim geçirerek hayata tutunmaya çalışırlar. Bu evrim düşüncesi Dewey'i de etkilemiştir ve eğitim felsefesinde önemli bir yere sahip olmuştur. Darwin'ci düşünce üzerine kurduğu eğitimin temelini sürekli değişen, gelişen ve akış halinde olan dünyaya uyum gösterecek bireyler yetiştirmek için gerekli eğitim bilgilerini, bireylerin temel ihtiyaç ve dürtülerini göz ardı etmeyecek biçimde oluşturmuştur (Sel ve Sözer, 2015: 317).

2.2.1.4. Dewey'in Din ve Ahlak Anlayışı

Din alanında Dewey'e göre insanlar iki kısma ayrılmışlardır. Bu ayrımı bir tarafında tarihsel dinlerin etkisinde olanlar diğer tarafta ise kültür ve bilimin gelişiminin metafiziksel alanı tamamen yok ettiği fikrini savunanlardan oluşmaktadır (Dewey, 2021e: 37). Bu iki ayrımın

da doğru olmadığı durumların var olduğunu savunmaktadır. Bu yüzden dini konularda birleştirici bir tutum benimsemiştir. Ona göre dini düşünceler Tanrıyı meydana getirmektedir (Tanışaralık ve Çıtır, 2019: 340). Bu sebeple dinlerin katı kurallarının esnetilmesi gerektiğini savunmuştur. Dini kalıplara ve kutsal kitapların aşırı baskıcı kurallarına, doğuştan insana atfedilen dini kimliğe de karşı çıkmaktadır. Ona göre insanlar, inanç yolunu seçebilmedir (Dewey, 2021e: 79). Dewey dini konuda doğal zekayı desteklemektedir. Ona göre belli bir kalıp dinin içinde olan insanlar diğerlerinin hareketlerini fazla görürken dini açıdan biraz daha esnek fikirlere sahip insanlar ise daha mantık temelli eylemlerde bulunmaktadırlar. Dewey ne dini tamamen reddetmek taraftarı ne de tamamen kurallara bağlanmak taraftarı değildir. Ona göre bilim ve din birbiri ile ilişki içinde olmalıdır. Ne tamamen doğacı ne de tamamen metafizik alanda olunmalıdır. Din alanında da etkileşime dayalı bir yapı benimsemiştir. Doğal zekayı desteklemesiyle de natüralizme işaret etmektedir.

Dewey din alanında olduğu gibi ahlak alanında da insanların özgür olması gerektiğini ve bu özgürlük alanında iyiyi kendi iradeleriyle seçebilmeleri gerektiğini savunmuştur. Ona göre insanlar bu alanda seçimler yaparlar. Ahlaki deneyimler birbirinden farklıdır ve belli bir ölçüte bağlı değildir. Dewey’e göre ahlaki deneyimler alışkanlıklarımız ve tekrarlar ile daha işlevsel hale gelmektedir (Türer, 2016: 18). Ahlak anlayışına eğitim felsefesi kısmında ahlak eğitimi başlığı altında genişletilerek değinilmiştir.

2.2.1.5. Dewey’de Epistemolojik Yaklaşım

Felsefenin doğuşundan bu yana en yaygın sorulardan biri olan “bilgi nedir?” sorusu, birçok filozofun ilgisini çekmiş ve farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Antik Yunan filozoflarından günümüze kadar pek çok düşünür, bilginin kaynağı, doğası ve doğruluk ölçütleri üzerine çeşitli teoriler geliştirmiştir. Bilgi kavramı, yalnızca salt bir gerçeklik ya da düşünce ürünü olarak değil, aynı zamanda bireylerin dünyayı anlamlandırma süreçleriyle de yakından ilişkilidir. Bu noktada John Dewey’in bilgi anlayışı, pragmatizm akımının bir parçası olarak dikkat çekmektedir. Dewey, bilgiyi sadece bir düşünce ya da soyut kavram olarak değil, pratik deneyimler ve insanın çevresiyle olan etkileşimi çerçevesinde değerlendirmiştir. Sokrates’in sorgulayıcı yaklaşımını örnek alan Dewey, bilginin doğruluğunun bilgidен daha önemli olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre bilginin değeri, onun yalnızca doğruluk ölçütüyle değerlendirilmesiyle değil, aynı zamanda insanların yaşamlarını yönlendirme ve

geliştirme kapasitesiyle belirlenmelidir. Dewey'in bilgi teorisi, pragmatizmin temel ilkeleri doğrultusunda gelişmiştir. Pragmatizm, bilginin pratik yarar ve sonuçlarıyla değerlendirildiği bir felsefi akımdır ve bu bağlamda Dewey, bilginin salt teorik birikimden ibaret olmadığını, aksine insanın karşılaştığı sorunları çözme ve dünya ile anlamlı bir etkileşim kurma sürecinde kazandığı bir araç olduğunu vurgulamaktadır (Noddings, 2017: 41).

Dewey, bilginin doğrudan deneyimle ilişkili olduğunu ve bireylerin deneyimlerini yorumlayarak bilgi oluşturdıklarını savunmuştur. Bu bakış açısına göre bilgi, sabit ve değişmez bir yapı değildir; aksine, sürekli olarak gelişen ve değişen bir süreçtir. İnsanlar, karşılaştıkları problemleri çözmek için bilgiyi aktif bir şekilde üretir ve yeniden yapılandırır. Dewey, bilginin dinamik ve sürekli değişen doğasını vurgulamak amacıyla, geleneksel bilgi kavramı yerine “bilme” kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Ona göre “bilme”, statik bir bilgi nesnesi olmaktan çok, bir süreçtir. Bu süreç, bireyin deneyimleri aracılığıyla çevresini anlamlandırmasını ve bilgi üretmesini içerir. Dewey'e göre bilme süreci, bireyin çevresiyle olan etkileşimi sonucunda gelişir ve şekillenir. İnsanlar, deneyimlerini değerlendirerek, farklı bilgi türlerini oluştururlar. Bu süreçte, yalnızca doğruluğu kesin olarak kanıtlanmış bilgiler değil, aynı zamanda süreç boyunca edinilen tüm deneyimler de önemlidir. Dewey, bir araştırmanın sonucu olumsuz bile olsa, bu süreçten elde edilen tüm verilerin bilgi olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu noktada, bilgi kelimesi yerine bilme kavramını kullanmasının nedenlerinden biri, bilgiyi bir nesnenin sabit özellikleri olarak değil, değişen ve gelişen bir süreç olarak görmesidir (Dewey, 2020a: 20).

Dewey'e göre bilginin yalnızca dış dünyayı anlamakla sınırlı olmadığını, aynı zamanda insanın deneyimleriyle etkileşim halinde olan bir süreç olduğunu belirtmek önemlidir. Bilgiyi salt nesnel bir gerçeklik olarak görmek, onun pasif bir şekilde edinildiği ve dış dünyaya bir yansıma olduğu anlamına gelir. Oysa Dewey, bilme sürecinin aktif bir katılım gerektirdiğini ve bireylerin çevreleriyle sürekli bir etkileşim içinde olduklarını savunur. Bu nedenle Dewey, bilgi yerine bilme kavramını tercih ederek, bilginin aktif ve dinamik bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, çocukların öğrenme süreci açısından da büyük önem taşımaktadır. Dewey'e göre çocuklar doğaları gereği öğrenmeye meraklı varlıklardır. Sürekli olarak soru sorarlar, yeni bilgiler edinirler ve bu bilgileri eski deneyimleriyle birleştirerek anlamlandırır. Çocukların öğrenme sürecinde kesin tanımlara dayalı bilgi aktarımından ziyade, etkileşim ve deneyime dayalı bir bilme sürecinin teşvik

edilmesi gerektiğini savunur. Çocuklar için felsefe söz konusu olduğunda, bilgiye ilişkin kesin ve değişmez tanımlardan çok, bilme sürecinin aktifliği ve etkileşimli doğası önem kazanmaktadır (Noddings, 2017: 42).

Dewey'in bilgi teorisi iki temel unsurdan oluşmaktadır. Birincisi, bireylerin önceki deneyimlerinden yola çıkarak bilgiye ulaşmalarıdır. Geçmiş deneyimler, gelecekte karşılaşılan olayları anlamlandırmada önemli bir rol oynar. İkincisi ise, bireylerin bilgiye ulaşma sürecinde izledikleri yollar, ürettikleri hipotezler ve deneme-yanılma süreçleridir. Dewey'e göre, bireyin öğrenme sürecinin en önemli parçası, ulaşılan nihai bilgi değil, bu bilgiye ulaşma sürecinde edinilen deneyimlerdir. Nihai bilginin bireyin başarısını artırayabileceği gibi, artırmayabileceğini de belirtir. Ancak doğruya ulaşma sürecinde kazanılan deneyimlerin, bireyin problem çözme becerilerini geliştirmesi açısından daha pragmatik ve işlevsel olduğunu vurgular. Bu noktada, Dewey'in bilgi kuramı, bilgiye ulaşma sürecinin yalnızca sonuç odaklı olmaması gerektiğini savunur. İnsanların farklı yollar deneyerek, hatalar yaparak ve hipotezler üreterek bilgiye ulaşmaları, bilme sürecinin temelini oluşturur. Bilgiye ulaşma sürecinin dinamik bir yapıya sahip olduğunu belirten Dewey, insanların sürekli olarak yeni bilgiler ürettiğini ve deneyimlerden yola çıkarak anlamlandırma süreçlerini geliştirdiğini ifade eder (Dewey, 2020a: 20-21).

Dewey ayrıca, her deneyimin bilgi üretme sürecine katkı sağlamadığını da fark etmiştir. Örneğin, acı çekmek ile acı içinde olduğumuzu bilmek aynı şey değildir. Eğer bilgi fiili bir soruşturma sürecinin sonucu olarak düşünülürse, bu ayrım daha açık hale gelir. William James ve Charles Sanders Peirce'in belirttiği gibi, şüphe araştırma sürecinin temel itici gücüdür ve şüphe, pratik eylemler yoluyla giderilmeye çalışılır. Ancak, bazı deneyim türleri doğrudan bir soruşturma sürecine dahil edilmeden de yaşanabilir. Bu tür deneyimler, bilgiyi doğrudan üretmeyen, ancak bireyin yaşamına etki eden deneyimlerdir (Dewey, 2021c: 35).

Dewey'in bilgi anlayışı, bilginin sadece durağan ve nesnel bir gerçeklik olmadığını, aksine bireyin deneyimleriyle sürekli etkileşim halinde olan aktif bir süreç olduğunu vurgular. Bilgi edinme sürecinde yalnızca nihai sonuç değil, süreç boyunca kazanılan deneyimler de büyük önem taşır. Dewey'in pragmatist yaklaşımı, bilginin pratik yaşamdaki faydasına odaklanarak, insanların dünya ile olan etkileşimlerini daha anlamlı hale getirmeye çalışır. Bu bağlamda, bilme süreci bireyin aktif olarak katıldığı, deneyimlerden öğrenerek geliştiği dinamik bir süreçtir ve bilgi, ancak bu süreç içinde anlam kazanır. Dewey için bilginin

farkında olma süreciyle doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir. Bu, bilginin sadece dışsal olarak var olan bir unsur değil, bireyin deneyimleri, sorgulamaları ve araştırmaları sonucu ulaştığı bir gerçeklik olduğu anlamına gelir. Dewey, bilginin pasif bir şekilde edinilen bir şey olmadığını, aksine bireyin çevresiyle etkileşimi, deneyimleri ve düşünsel süreçleri sonucu oluşan bir süreç olduğunu savunur (Dewey, 2021c: 35-36).

Bu durumu açıklamak için acı çekme örneği yerine başka bir örnek vermek gerekirse, bir bireyin doktora gidene kadar vitamin eksikliği olduğunu farkında olmadığını düşünebiliriz. Kişi, belirli semptomlar yaşasa da bu durumun nedenlerini tam olarak bilmemektedir. Ancak bir doktor kontrolü ve yapılan tahliller sonucunda, vücudundaki belirli bir vitaminin eksik olduğunu öğrenir. İşte bu noktada kişi, daha önce farkında olmadığı bir bilgiyi edinmiştir. Oysa vitamin eksikliği, tahlil yapılmadan önce de bireyin vücudunda mevcuttur; ancak birey, bilimsel yöntemlerle bunu doğrulamadan önce, bu bilgiye sahip değildir. Dolayısıyla bilgi, deneyim, gözlem ve araştırma süreçleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Dewey'in vurguladığı gibi bilgi sabit değildir ve bireyin deneyimlerine, araştırmalarına ve çevresiyle kurduğu etkileşimlere bağlı olarak gelişir. Bu bağlamda, Dewey bilgi ve doğruluk dereceleri hakkında şöyle yazar: “Bilgi ve doğruluk dereceleri tam tamına gerçeklik derecelerine karşılık gelir; gerçeklik ne kadar yüksek ve eksiksizse, ona atıfta bulunan bilgi de o kadar doğru ve daha önemlidir. Başlangıçları ve yok oluşları içeren oluş dünyası, gerçek varlıktan yoksun olduğu için en iyi anlamda bilinemez. Onu bilmek, akışını, değişimini göz ardı etmek ve zaman içinde değişen süreçleri sınırlayan kalıcı bir formu keşfetmek demektir” (Dewey, 2021c: 36).

Dewey'in bu görüşleri, bilginin yalnızca durağan bir gerçekliği yansıtmakla kalmadığını, aynı zamanda sürekli bir değişim ve gelişim sürecine bağlı olduğunu gösterir. Gerçekliğin sabit ve değişmez bir formunu bulmaya çalışmak, değişim içindeki dünyayı anlamaya çalışmaktan farklıdır. Dewey'in bilgi teorisi, bireyin sürekli bir öğrenme süreci içerisinde olduğunu ve bilginin de bu süreç içerisinde şekillendiğini ortaya koyar. Bilgi edinme süreci, bir hipotezin test edilmesi, deneyimler yoluyla doğrulanması ya da çürütülmesi ve yeni bilgilerin üretilmesi ile ilerler. Dewey'e göre bilgi, bireyin yaşadığı gerçeklikle doğrudan ilişkilidir ve bu gerçeklik, her zaman belirli bir bağlam içinde değerlendirilmelidir. Bu noktada bilginin statik bir yapı olmadığını vurgulayan Dewey, bilginin sürekli olarak deneyimler ve araştırmalarla şekillendiğini ifade eder. İnsanlar çevrelerinde olup bitenleri gözlemleyerek, araştırarak ve karşılaştırarak bilgi edinirler. Bilgiye ulaşma süreci ise

doğruların mutlak ve değişmez olmadığı gerçeğini gözler önüne serer. Bu yüzden Dewey'in bilgi anlayışı, klasik epistemolojinin statik bilgi kavramından farklıdır. Dewey'e göre bilme süreci aktif bir katılım gerektirir ve insanlar çevreleriyle etkileşim halindeyken sürekli olarak bilgiyi yeniden yapılandırırlar. Bu nedenle Dewey, bilgi yerine "bilme" kavramını kullanarak, bilginin sabit bir gerçeklik olmadığını, aksine insanın deneyimleriyle oluşan, gelişen ve değişen bir süreç olduğunu savunur. Bu durumun eğitim açısından da önemli yansımaları bulunmaktadır. Çocukların öğrenme sürecini ele alacak olursak, Dewey'in bilme kavramı, çocukların soru sorma, keşfetme ve deneme-yanılma yoluyla bilgiye ulaşma süreçlerini destekleyen bir anlayışa sahiptir. Çocuklar, yaşamı anlamlandırmaya çalışırken önceki bilgileriyle yeni öğrendiklerini ilişkilendirir ve deneyimlerinden hareketle bilgiyi yeniden yapılandırır. Bu nedenle eğitimde kalıplaşmış bilgiler yerine, öğrencilerin kendi araştırmaları ve sorgulamaları sonucu bilgiye ulaşmalarını teşvik eden bir yaklaşım benimsenmelidir. Dewey'in pragmatist bilgi anlayışı, eğitimde ezberci yaklaşımlar yerine araştırma, keşfetme ve deneyime dayalı öğrenme süreçlerini önceler (Dewey, 2023b: 54-55).

Dewey'in bilgi teorisi, bilginin yalnızca dışsal bir gerçeklik olarak var olmadığını, bireyin deneyimlerinden hareketle oluşan ve gelişen bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Bilgi, bireyin çevresiyle kurduğu etkileşimler ve araştırmalar sonucunda ortaya çıkar ve sürekli olarak değişir. Bu nedenle Dewey'in bilgi kavramı, klasik epistemolojiden farklı olarak sürece vurgu yapar ve bilginin oluşumunu anlamaya yönelik bir perspektif sunar (Dewey, 2023b: 55).

2.2.2. Dewey'in Eğitim Felsefesi

Eğitim hayatın her alanında vardır. Hayvanların yavrularına avlanmayı öğretmesinden insanların gelenek ve göreneklerini kendi çocuklarına öğretmesine kadar yenilik içinde ve öğrenme içeren her davranış eğitim olarak adlandırılabilir. Yaşamın sürdürülebilmesi için eğitim gereklidir. Ancak insanlar diğer canlıların aksine sadece hayatlarını sürdürmek ve doğanın dengesine ayak uydurabilmek için birbirine bildiklerini aktarmazlar. Hayvanlar beslenme ve hayatta kalma bilgilerini içgüdüsel olarak yavrularına aktarırlar, ancak herhangi bir amaca hizmet edecek kasıtlı eylemlerde bulunmazlar. Fakat insanlar tecrübelerle oluşturdukları kültür ve geleneklerini sonraki nesillere aktararak hem hayatta kalabilme hem de oluşturdukları kültürü devam ettirme amacı güderler. Hayatta kalabilmek için gerekli olan bütün temel ihtiyaçları karşılayan yöntemlerini öğrendikten sonra insanlarda konforlu

yaşama ve gelişme isteği doğmaktadır. Bu istek insanları hayatı daha da kolaylaştıracak ve geliştirecek icatlar yapmaya iter. Bu icatları yaparken kullanılan yöntemler ve teknik bilgiler bir insandan diğerine iletilir. Bu sürece okullaşmanın ilk süreçleri denilebilir. Eğitimin tanımını kısaca bu şekilde yapılabilir.

Teknik bilimler gibi sanatta böyle gelişmiştir denilebilir. Sosyal bilimler ve ahlak kuralları ise belli bir insan topluluğunun bir araya gelerek toplumu oluşturmasıyla meydana gelmektedir. Sosyal bilimler doğrudan insan ile ilgili olduğundan toplum olma şartı gerektirir. Eğitim de bütün bunların öğretildiği bir faaliyettir denilebilir. Eğitimin olduğu yerde eğitimi veren ve doğru yöntemleri belirleyecek olan eğitimcilerde elbette vardır ve bunlar öğretmenlerdir. Ancak öğretmenler de eğitim süreçlerini düzenleyen eğitim filozoflarına ihtiyaç duyarlar. Eğitim yöntemleri üzerinde çalışmalar yapmış olan Pierce, Froebel, Dewey gibi önemli isimler karşımıza çıkmaktadır. Bu eğitim yöntemi geliştiren düşünürler arasında on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda eğitim alanında yeni yöntemler ile başta Amerika olmak üzere birçok ülkenin eğitim sistemine önemli katkıları olan Dewey'in eğitim anlayışı ve teorileri halen günümüzde de etkisini sürdürmektedir. Felsefesinin pragmatizm temelli deneyim ilkesine dayalı bir felsefe olduğunu biliyoruz. Dewey eğitim alanında da aynı deneysel ve pragmatik yaklaşım yöntemini kullanmıştır.

Dewey'e göre yaşamsal faaliyetler ne kadar gerekli ise eğitim de sosyal yaşam için o kadar gereklidir. Eğitimin amacı her çocuğun yetenekleri doğrultusunda hayatı öğretmek ve tüm yaşamı boyunca kullanacağı bilgileri deneyim yoluyla öğretmektir. Eğitim için en temel şartlardan biri iletişim yoluyla aktarımdır. İletişim insan ve diğer bütün canlılarda ortak değer oluncaya kadar tekrar etme sürecidir. Dewey bu yolla toplumun önemini vurgulamaktadır. Ona göre eğitim şimdinin gençleri olan ve yarının da yetişkini olacak insanların gelişimi için gerekli bir faaliyettir. Ancak bu eğitimin temelleri de gençleri eğitmek için toplumun daha büyük yaştaki bireylerinin deneyim ve tecrübelerinden oluşur. Toplum ve okul arasında inkâr edilemeyecek kadar önemli bir ilişki vardır. Eğitim toplumun önemli bir aracıdır. Bilindiği gibi eğitim toplumun değerlerini öğretmek ve aktarmanın yanında toplumu daha ileriye taşıyacak bilim ve sanat faaliyetleri için önemli bir alandır. Toplum giderek karmaşılaştıkça eğitime duyulan ihtiyaç da artar (Dewey, 2020a: 15). Bu yüzden toplum ve eğitim alanında sıkı bir bağ vardır. Toplumun en kıymet verdiği faaliyetin eğitim olması gerektiğini vurgulayan Dewey'in eğitim ve toplumun birbirine mecburiyetini toplumu oluşturan ferdin eğitilmesi ve eğitilen ferdin de toplumu oluşturması döngüsüyle

açıklamaktadır.

2.2.2.1. Örgün Eğitim ve Deneyim

Eğitim örgün olarak okulda alınabileceği gibi hayatın içinde deneyim ve tecrübelerle de alınabilir. Bu okula gitmeden de eğitim faaliyeti içinde yer alınabileceğinin önemi yadsınamaz. Ancak özel olarak alınan eğitim ile okulda alınan eğitimin temel farkı, okulda alınan eğitimin verdiği sosyal etkileşim ve deneyim yoluyla bilgi elde etmenin yararını özel eğitim veremez. Özel eğitim alan bireyler sosyal bir ortama girdiklerinde yaşadıkları etkileşimlerden olumlu kazanımlar sağlayamayabilirler. Kendi bildiği kavramlar ile okulda verilen kavramlar farklı olduğu için aynı şey üzerindeki çeşitli bağlantıları kuramama gibi sorunlarla karşılaşabilmektedirler (Dewey, 2020a: 45). Bireyler hayatın içinde gerek duydukları bütün eğitimi herhangi özel bir ortam olmadan alabilirlerse de okulda alınan eğitim gibi düzenli ve aşamalı bir eğitim olmaz. Dolayısıyla okul olarak adlandırılan bir ortam kendi yaşından insanlar ile aldığı eğitim daha yararlı ve düzenlidir. Dewey örgün eğitimi öğrenmenin insanların birbiri ile etkileşimi sonucu meydana geleceğini savunması sebebiyle gerekli görmektedir. Dolayısıyla bu hususta sosyal öğrenme kuramını geliştirmiş olması bunun göstergesidir. Ancak bu öğrenme kuramının geniş kapsamda ele alınması gerektiği ve bizim konu alanımızın kısıtlı olmasından ötürü yeterince yer verilememiştir.

Toplumların gelişimi sonucu örgün eğitime olan ihtiyaç ve talep artmıştır. Okulda verilen eğitim ve öğretim sadece alınan teorik bilgilerin tek başına yetersiz olması sebebiyle öğrenilen teorik bilgiler mutlaka deneyim yoluyla hayata geçirilmelidir. İletişim insanlarda hayvanlardan farklı olarak sözlü ve yazılı olarak anlam içeren ifadeler ile sağlanır. Dil insanın en büyük iletişim aracıdır. Dil eğitimde de önemli bir araçtır ve bu okulda örgün eğitim ile de hayatın içinde deneyim ile de öğrenilecek nesnelerin ve diğer bütün iletişim yöntemlerinin en etkilisidir. Ancak dil ile ifade edebildiğimiz kelimeler hayatın içinden bir nesne veya canlıya karşılık gelmiyor ise insan zihninde herhangi bir anlam bırakmaz (Dewey, 2020a: 21). Örneğin Dewey'in şapka üzerinden anlattığı bu durumu biz bardak üzerinden şöyle ifade edebiliriz. Bardak sözcüğü ağızdan çıktığında sadece hece ve kelimelerden ibarettir, bunu bir çocuğa aktardığımız zaman hece ve kelimeler dışında sadece cam veya başka nesneden yapılmış şekilli bir eşya dışında anlam ifade etmez. Fakat eğer çocuğun annesi bardağın içine ballı süt koyup çocuğa verirse ve çocuk bunu içmekten keyif alırsa artık bardak onun için bir anlam ifade etmeye başlar. Bu süreçten sonra çocuk bardağı

her gördüğünde sadece camdan yapılmış şekilli bir eşya olarak görmez aynı zamanda onun içindeki içeceği içtiği zamandaki anıyla da bütünleşir ve bardak artık içecek kavramını temsil ederek çocukta anlam kazanmış olur.

Eğitimde de yukarıdaki örnekte olduğu gibi bir durum söz konusudur. Okulda alınan teorik bilgi hayatta karşılık bulamadığı takdirde bardağın çocuğun zihninde karşılık bulamadığı gibi havada kalır. Fakat eğer edinilen bilgiler yaşamın içinde karşılık bulabiliyorsa var olabilir, aksi durumda yok olup gider. Eğitim ve öğretimin örgün olarak sürmesi onun hayattan bağımsız, ayrı bir alan haline gelmesi demek değildir. Her anlamda eğitim ve öğretimin deneyim ile karşılık bulup öğrenecek genç nesillerin bu karşılıklı ilişki bağlantısını kavrayabilmeleri gereklidir. Bu yüzden bütün teorik bilgilerin karşılanabileceği pratik alan da eğitimin içinde yer almak zorundadır, bu pratik alan ise hayattır. Ayrıca eğitimin bireyin gelişiminde çevresel ve sosyal açıdan da olumlu büyük etkileri vardır. Dışarıda hayatın içinde deneyim yoluyla hem dili hem de eğitimin diğer bütün öğelerini öğrenen çocuk ile örgün eğitime devam eden çocuğun hayat gayeleri ve kaygıları farklıdır. Okul bir insanın doğduğu çevredeki iyi veya kötü bütün toplumsal statüsünün umursanmayarak herkesin eşit haklar edinebileceği bir kurumdur. Sadece teorik eğitim ve deney alanı sağlamaz bunun yanında sosyal bir çevre de sağlar. Kendi yaşında aynı amaç için bir araya gelmiş kişiler ile aynı ortamda bulunan her bireyin hayata bakışı değişir ve edindiği sosyal çevre ona mutluluk verir. Ancak okul bütün eğitim ve öğretimin belli bir yaş aralığına sığdırılarak verildiği bir kurum değildir. Her yaş grubu için öğrenme farklı seviyelerde ilerlediği için eğitim basitten karmaşığa doğru giden bir yöntem ile verilmelidir (Dewey, 2020a: 26). Dewey'e göre eğitim ve kişisel deneyim arasında organik bir bağ vardır, yani yeni eğitim sistemi deneysel felsefeye bağlıdır (Dewey, 2023c: 26).

Dewey her deneyimin aynı düzeyde eğitici olmayacağını savunmuştur, buna bağlı olarak da deneyim ve eğitimin doğrudan eşleştirilmeyeceği fikrini ileri sürmüştür. Ona göre bazı deneyimler yanlış yönde eğitici olabilmektedir yani başka deneyimlerin gelişmesini engellemek veya gelişimine sekte vurmak gibi etkileri olan deneyimler yanlış yönde eğitici dirler. Bazı deneyimler vurdumduymazlığa sebebiyet vererek duyarlılığın azalmasına neden olabilir, bu durumda gelecekte daha fazla deneyim edinme ihtimalini ortadan kaldırır. Bu durum yanlış yönde eğitici deneyimler meydana geldikçe sürekli olarak bir sonraki deneyim elde etme imkanını sıfırlayarak devam edebilir (Dewey, 2023c: 30). Ayrıca deneyimler arası bağın kurulamaması da diğer bir sorundur, edinilen iki deneyim ayrı ayrı

işlevsel olsalar bile ikisi arasında bağın kurulamaması birbirinden kopuk dağınık alışkanlıklar meydana getirebilir. Bu yüzden deneyimlerin birbiri ile ilişkisinin de kurulabilmesi önem arz etmektedir. Ona göre geleneksel anlayış ile verilen eğitimde bu durumun gerçekleşmiş birçok örneği vardır. Dewey göre geleneksel eğitim anlayışı sırf teorik bilgiler vererek öğrencilerin yeni olaylar karşısında nasıl davranması gerektiği ve öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmek istemeleri gibi deneyim gerektiren isteklerin önüne geçerek onların hevesini kırmıştır. Bunun sonucu olarak öğrenciler öğrenme sürecini sıkıcı bir durum olarak tanımlamışlardır, çünkü öğrenciler sürekli okuma konusuna şartlandırılmışlardır (Dewey, 2023c: 31). Dewey'e göre her deneyim istek ve amaçtan bağımsız olarak diğer deneyimlerle iç içe yaşamaktadır, bu süreci insanların diğerleriyle iç içe yaşamasına benzetmektedir. Yani deneyimin devamlılığı ilkesini ileri sürmüştür (Dewey, 2023c: 32).

2.2.2.2. Okul ve Toplum İş Birliği

Eğitim ve öğretim verilirken dikkat edilmesi gereken önemli noktalar ve hassas ayrımlar vardır. Bunlar; ahlaki yapı, sosyal yaşam ve kültürdür. Bunlar eğitimde göz ardı edildiği takdirde eğitim ve öğretimde önemli kopuklukların yaşanacağı, hatta eğitimin amacına ulaşamaması gibi tehlikeler barındırmaktadır. Okul yapısı itibarıyla sosyal yaşam ile iç içe olmalıdır. Bu iç içe olma zorunluluğu beraberinde sosyal yaşamın gereklerine uyma beklentisini getirmektedir. Dewey okulu toplum tarafından oluşturulmuş ve bireylerin topluma hazırlanmasında yer alan bir toplumsal kuruluş olarak görmektedir. Dolayısıyla okulda toplumda olduğu gibi bireylerin birbiri ile ve toplumla etkileşimini önemli görmektedir. Okullar sosyal yaşam ile ilişkili bir yapıda devam ederken bunun gereği olarak ahlak kurallarını bireylere benimsetmelidir. Bu toplum ve okulun ilişkili ilerlediğini gösterir. Ancak okuldan olmayan ve teknik olarak yetkin olmayan toplum içindeki bireyler okulun profesyonellik ve donanım gerektiren işlerine karışmamalıdır. Eğitim belli bir donanım gerektirir ve geleceğe eğitimli bireyler yetiştirmek iyi yetişmiş ve mesleğinde yetkin müdürler ve öğretmenlerin işidir (Dewey, 2004d: 6). Meslekten olmayan kişiler okulun teknik problemlerini çözmede yetersiz kalmaktadırlar. Ayrıca okulun amaç ve sonuçlarını yargılayacak yeterli yetkinlikte ve iyi niyetli bir insan bile eğitimin tekniklerini diğer eylem ve bilgi alanlarıyla nitelendirmeyecek bir dogmatizmle yönlendirmek istemeleri onların hata yaptıklarını göstermek için yeterli bir sebeptir (Dewey, 2004d: 8).

Okul dışında kalan halktan insanlar gerektiği zaman problemlerin çözümünde okul ile iş birliğinde olmalıdır, ancak bu iş birliği neyin nasıl öğretileceği konusunda olmamalıdır. Dewey meslekten olmayan insanların meslekten olanların aksine okul sorunlarını ve eğitimi idare edecek bilgiye sahip olmadığını bu işin eğitimini almış kişilerin eğitim alanında kendilerine has vasıfları olduğunu savunmaktadır (Dewey, 2004d: 6). Ahlakın uygulanması noktasında da okulda uzman olmayan kişiler kural belirlemesi yapıp bunu öğrencilere öğretilmesi noktasında zorlama yapmamalıdır. Ahlak kuralları toplumdan bağımsız olamayacağı için zaten okul belirli kuralları alıp o kurallar çerçevesinde ahlak eğitimi vermez. Okul yöneticileri toplumun yapısını iyi anlayıp, toplumun da okulun yapısını iyi anlaması gerekir. Bu karşılıklı saygı ve verimliliği beraberinde getirir. Eğitim yöntemleri ve teorileri konusunda çalışmalar yapan düşünürler varsa ki bu alanda yeterli yetkinliğe sahip olmalıdırlar, bunlar dikkate alınmalıdır; ancak bu fikirler eğitimi soyutlayarak yönlendirme içermemelidir. Okulda yetiştirilen birey geleceğin yetişkini olacağı için eğitim verilirken bu göz önünde bulundurulmalıdır. Bugünün genç bireyi geleceğin yöneticisi olabilir ve bu bütün meslek kolları için geçerlidir. Bu yüzden bütün bireyler gelecekte hem yönetilebilecek hem de yönetici konumunda olabilecekleri ihtimali ile yetiştirildiği takdirde ülke ahlaklı ve nitelikli bireyler tarafından devamlılığını sağlayacaktır (Dewey, 2004d: 15).

Ancak tam aksi olursa yani okul ile toplum iş birliğine yanaşmaz ve ikisi de birbirinden izole hale gelirse okul için olumsuzluklar getirecek bir durumdur, bunun sonucunda sosyal hayattan kopuk bireyler yetiştirmektedir. Bu yetişen bireyler daha sonra hayata uyum sağlamaya çalışmakla enerji ve zaman kaybedeceklerdir. Bunların önlenebilmesi için iş birliğinin karşılıklı olarak devam etmesi gerekmektedir. Bu iş birliğinin temelinde okulda verilen eğitimin gerçek hayat ile ilişkili olması kadar toplum içinde de okulda verilen eğitimi pekiştirecek davranışlar benimsenmelidir. Okulun toplumun yapısını iyi anlamış olduğu varsayılırsa, okulda öğretilen bir kural toplumda tam tersine işliyor ise bu bilgi davranışta pekişmez bu noktada okul- toplum arasında kopukluk meydana gelmiş demektir. Aynı durum okul için de geçerlidir, okul toplum ve bireyin gerçek hayatından kopuk bir eğitim anlayışı benimserse öğrenciye verilen bilgiler toplumda ve bireyin çevresinde karşılık bulamayacağı için bu bilgi öğrenilemeyecektir. Bu tür bir eğitim ise amacına ulaşamamış olacaktır (Dewey, 2004d: 15).

Etki yöntemi iş birliğine dayalı bir yöntemin önemini ortaya koymaktadır. Bu yöntem tüm insanların birbirlerini kendi istekleri yönünde davranması için zorlamaktır. Bu

görülebileceği gibi en yaygın olanı yetişkinlerin çocuklarının üzerinde kurduğu yönlendirme baskısıdır. Yetişkinler kendi istekleri doğrultusunda davranmasını istedikleri çocukları ceza ya da ödül yöntemi ile yönetmektedirler. Bu yönlendirme tam anlamıyla istenilen sonucu vermeyeceği gibi olumsuz sonuçlara da sebep olabilir. Çünkü bu yönlendirme olumsuz yönde bir yönetme isteği ise olumsuz sonuçlanır. Olumlu yönde yapılan bir yönlendirme de olabilir ancak yönlendirilmek istenilen birey bunu kabul etmeyebilir. Ancak iş birliği içerisinde yapılan rehberlik bireyi hem olumlu sonuca yönlendirir hem de bireyin de istekleri doğrultusunda toplumun istediği kişilikte bir insan yetişir. Ayrıca rehberlik yoluyla yapılan yönlendirmeler bireyin yaratıcılığını da ortaya çıkardığı için yetişen birey hem yaratıcı olacak hem de toplumun istediği standartlarda kendini gerçekleştirebilecektir. Ancak aksi durumda yani yönetme isteğiyle yapılan bir yönlendirme tek taraflı olduğu için bireyin sıkılmasına ve kendini emir altında hissetmesine sebep olacağından yaratıcılık yeteneğini köreltecektir. Bu yüzden en doğru yönlendirme iş birliği yoluyla yapılan yönlendirmedir. Bu yönlendirmeler ise eğitim yoluyla yapılmaktadır. Eğitim de hayattan ayrı düşünülemez, eğitim insanın hayatında bir gereksinim olarak yer almalıdır ve insan eğitim ile yönlendirilmelidir (Dewey, 2020a: 45).

2.2.2.3. Ahlak Eğitimi

Dewey'e göre eğitimin kamu ile olan ilişkisi diğer meslek gruplarının kamu ile ilişkisinden farklıdır. *“Eğitim, kişisel sağlığın veya yasal hakların korunması ve onarımının yapılmadığı durumlarda bizimle iç içe olan halka açık bir iştir”* (Dewey, 2004d: 6). Dewey devletin kendisi dışında hiçbir kurumun eğitim gibi sosyal yapıyı değiştirme gücünün olmadığını savunmuştur. Halkın seçme ve seçilme hakkının olduğu bütün devletlerde siyasi yapıyı yönlendiren fikirler halka aittir ve her bireyin bu siyasi yapının nasıl olacağı konusunda verdiği oylarla yönlendirmede payı vardır. Şu hâlde eğitim bir kamu işi denilebilir, bu yüzden kamu az veya çok eğitim alanında hakka sahiptir. Buradan eğitim ve politikanın toplum tarafından yönlendirilen iki ayrı faaliyet olduğu fikri çıkarılabilir (Dewey, 2004d: 7). Dewey'e göre elbette kamu sorunların çözümü veya öneriler noktasında kendi haklarını kullanabilirler ancak konu bu işin teknik kısmına ve benimsenecek yöntemlere gelince işi uzman kişilere bırakabilme bilincini gösterebilmelidir.

Eğitim alanında okul idaresi, müfredatın uygulanması, derslerin içerik seçimleri gibi eğitimin teknik konuları söz konusu olduğunda bu iş meslekten olmayanlara

bırakılamayacak kadar önem arz etmektedir. Bu noktada halktan insanlar öğretmen veya okul yöneticilerinin işine karışmamalıdır. Tam bu noktada karşımıza ahlak eğitimi sorunu çıkmaktadır. Dewey ahlak eğitiminin tartışılmasını iş bilmeyen kişilerin hatalı görüşlerinin örneği olarak nitelendirmektedir (Dewey, 2004d: 7). Genel olarak eğitimin kendine özgü yapısından haberdar olmamış kişiler, eğitimin ahlaki amacını kendi fikirlerine göre belirleyip bunun da okul tarafından uygulamaya koyulmasını istemişlerdir. Bu durum okulların geleneksel yöntemlerle eğitim vermesi gerektiğini düşünenler için normal bir istek olarak görülmüştür. Çünkü bunu isteyen kafa yapısı siyasi güçler tarafından yönetilmiş ve bu yönetim de keyfi yapılmış olduğu için kendiler de eğitime aynı uygulamayı yapabilecekleri kanaatinde olan kişilerdir. Sonuç olarak bu fikir çocukların kendilerini ve başkalarını idare etmeyi öğrenmelerini engelleyeceği gibi kendilerini öğretmenlerin yönetmesine gönüllü olmalarına da sebep olacaktır (Dewey, 2004d: 8).

Tüm bunlardan sonra Dewey ahlaki düşünce ve ahlak hakkındaki fikirlerin ayrımına dikkat çekmiştir. Ona göre ahlaki fikirler ne iyi ne kötü, ahlaka aykırı veya ahlaki olabilir, bunun yanında ahlaki düşünce ise davranışlarda etkili olup onu geliştiren ve eskisinden daha iyi duruma getiren bir düşüncedir. Bu ikisi arasındaki ayrım, ahlak eğitiminin tartışılmasının temelini oluşturmaktadır (Dewey, 2004d: 10). Ona göre eğitimcinin işi, çocuklar ve gençler tarafından edinilmesi mümkün olan çok sayıda fikrin ahlakın rehberliğinde hareketli fikirler ve itici güçler haline gelen ve hayatı önem taşıyan bu yolla elde edildiğini görmektir. Dewey öğretmen ve öğrencilerin asıl odaklanması gereken konuların entelektüel meseleler olduğunu, dolayısıyla doğrudan ahlaki meseleleri ön planda tutmanın söz konusu bile olamayacağını savunmuştur. Ancak ahlaki düşüncelerin, öğrenme yöntemleri, entelektüel gücü edinmeyi ve konuyu özümsemeyi amaçlayan, davranışları olması gerekenden daha açık ve tutarlı hale getirebilecekleri fikrini benimsemiştir (Dewey, 2004d: 11).

Dewey, okulda ve okul dışındaki yaşamda etik ilkelerinin iki farklı eğilimi olamayacağı fikrini savunmuştur. Çünkü davranış tek olduğunda davranışın prensibi de tek olmak durumundadır. Ona göre okulun ahlak kurallarını tek başına bir kurummuş gibi tartışmasının olanaksız olduğunu ileri sürmüştür. Bunun sebebi ise okulun kurulmasının temelinde toplumun belli başlı işlerini yapmak yani yaşamı sürdürecekt bilgileri disiplinler halinde öğretmek ve toplumun refah düzeyini ilerletmek amacı vardır. Dewey bu gerçeğin kendisine etik bir sorumluluk getirdiğini kabul etmeyen eğitim sistemini batmış olarak tanımlamaktadır. Yani okul toplumun da sahip olduğu tek bir etik ilkeyi temel alarak ahlak

eğitimi vermelidir (Dewey, 2004d: 13).

Okulun görevi yeni ahlak kuralları yaratıp bu bağlamda eğitimler verip yeni bir ahlak düzeni oluşturmak değildir. Onun görevi mevcut toplumsal ahlak kurallarını bilinçli öğretmenlerin yöntemleriyle bireye vermektir. Eğer bireyin aileden ve çevreden aldığı ahlak kurallarında bir eksiklik var ise bu eksikliği tamamlayıp daha yapıcı bir hale getirmek okulun görevidir (Dewey, 2004d: 18). Ahlak eğitiminin asıl amacı bireylere diğerlerine saygı göstermeyi adil ve eşit davranmayı öğretmek ve doğru bir yolda yararlı bir birey haline getirmektir. Asıl amacı bu olan ahlaki eğitim eğer bilinçsizce yönlendirilirse istenilmeyen sonuçlara sebep olabilir ve istenmeyen eğitim çıktısına yol açabilir. Buna örnek olarak sınıfındaki bütün kurallara uyan çocuk ya takdir edildiği için ya da onu teşvik eden başka bir davranıştan dolayı yapıyorsa ahlaki eğitim gerçek anlamıyla öğrenilmiş veya işe yaramış sayılmaz.

Bireyin öğrenme sürecinde onu derslerine bağlayacak sebepler mutlak suretle olmalıdır ki bu bir arkadaşı olabilir ya da ailesinin takdiri olabilir bir şekilde derse öz teşviki olumludur. Fakat ahlak eğitiminde bu öz teşvik işe yaramaz bunun sebebi onu teşvik eden sebepler ortadan kalktıktan sonra bireyin hala bu kurallara uymuyor olması istenilen olumlu sonucun ortaya çıkmaması anlamına gelmektedir. Tam tersi durumda da birey içine kapanıp kendini soyutlayarak öz benliğini keşfedemeyen ve yeteneklerinden haberdar olmayan bireyler haline gelecekleri için yine eksik ahlaki durumlar saptanıp düzeltilme yoluna gidilemeyecektir. Bu yüzden bütün öğrenciler aynı derecede değerlendirilip yeteneklerine uygun bir eğitim yöntemi benimsenmelidir. Bu sayede ne takdir kazanmak için bir ahlaki davranış sergileyen birey ne de kendini gerçekleştiremediği için kendini soyutlayan birey ortaya çıkmayacaktır (Dewey, 2004d: 21). Ahlak ilkeleri de yaşamın diğer alanları gibi deneyim yoluyla edinilmiştir. Bireylerde görülen topluma uygunsuz hareketler ya da istenmedik davranışlar ahlaki ilkeler yardımı ile düzeltilmektedir. Okullarda da ayrı bir sistem uygulanamaz, sosyal yaşama uygun ahlaki iyileştirmeler yapılır ya da eksikler tamamlanır. Okulun amacı ahlaki değerleri öğretmek ya da yeni ahlaki kurallar oluşturup buna uygun bireyler yetiştirmek değildir. Okulun amacı var olan ahlak kurallarını öğrenciyi sıkmadan ve eğitimin amacından saptırmadan öğretmek olmalıdır.

2.2.2.4. Müfredat Düzenlemesi ve Bireye Göre Eğitim

“Kısır bir müfredat programı, yani okuldaki etkinliklerin kısıtlı ve yetersiz olması, hayati

derecede önemli olan toplumsal ruhun gelişimine veya özümseme, ayrıcalık ve rekabet yerine sempati ve iş birliğine hitap eden yöntemlerin geliştirilmesine muhtemelen katkıda bulunamaz” (Dewey, 2020a: 23). Ders içerikleri toplumsal değerler hakkında farkındalığı artıracak nitelikte düzenlenmelidir. Ancak okul bütün eğitim ve öğretimin belli bir yaş aralığına sığdırılarak verildiği bir kurum değildir. Her yaş grubu için öğrenme farklı seviyelerde ilerlediği için eğitim basitten karmaşığa doğru giden bir yöntem ile verilmelidir (Dewey, 2020a: 26).

Basitten karmaşığa olarak adlandırılan bu sistem temelde önce bireyin seviyesine uygun bilgi ve sosyal yaşam kurallarını öğretmek amaçlanır. Bir sonraki aşamada gerek teorik gerekse pratik açıdan verilen bilgiler bir öncekine oranla biraz daha zordur. Bu süreç eğitim ve öğretimin okul çerçevesinde gelebileceği en son aşamaya kadar sürekli üzerine yeni bilgiler eklenerek ve zorlaşarak devam eder. Zorlaşarak devam etmesi ifadesi ise bireyin artan seviyesiyle aynı yönde verilen bilgi miktarının ve seviyesinin artması demektir. Bu basitten karmaşığa doğru giden eğitim sürecinde eğitim verilen birey her aşamada kendi düzeyinde verilen eğitimi anlayabilir ve sağlıklı bir şekilde bir sonraki eğitim düzeyine geçebilir. Ancak bu tekdüze bir müfredat ile yapılmamalıdır. Her çocuk belli bir anlama sınırına sahiptir ve her çocuğun başarılı olacağı bir alan mutlaka vardır (Dewey, 2020a: 27). Burada kastedilen tekdüzelik bireye göre eğitim yönteminin benimsenmeyerek belli bir bilgi bütünlüğünün eğitim alan bireylere hiçbir farkındalık ilkesi gözetilmeksizin teoride dayatılmasıdır. Bu bilgi bütünlüğü verilirken her bireyden aynı anlama yeteneği beklenir. Oysa insanların birbirinden farklı olduğu gözetilmez. Parmak izinden yüz yapımıza kadar farklı yaratıldığımız bu evrende aynı fikir ve anlama yetilerine sahip olmamızın beklenmesi oldukça yanlış bir tutumdur. Özellikle bu tutumun eğitime yansıtılması ileride doğacak olası eğitilmiş, ancak eğitim almamış bir bireyden daha az bilgiye ve donanıma sahip kafası karışık bireyler meydana gelmesine sebep olabilir.

Eğitimde öğrenci, öğretmen ve toplumun tutumu kadar müfredatta önemli bir yer tutmaktadır. Müfredat eğer başarılı bir düzenleme ile oluşturulursa sonraki tecrübeler için yeni deneyim alanları oluşturulur. Eğer matematik dersi ilerlemeci ve yeniliğe açık bir metotla verilirse bir sonraki süreçte öğrencinin bir problemi çözerken öğretmenine yeni bir çözüm yoluyla gelmesi yeni bir deneyim ve tecrübenin temelidir. Ayrıca gerek tarih gerekse matematik dersi verilirken zaman, mekân ve gerçek hayatla ilişkilendirilerek verildiği takdirde bu bilgi daha kalıcı ve işlevsel bir bilgi olmaktadır (Dewey, 2023c: 96). Hayatta

karşılığı olmayan bilgiler zihninizde kalıcı olarak yer almamaktadır. Bunun önüne geçebilmek için ise konular düzenlenirken hayatta karşılık gelecek alan hesaba katılarak düzenlenmelidir ve öğretilirken de yaşamdan örnekler verilerek öğretilmelidir. Aksi takdirde konunun doğru düzenlenmesi alana karşılık vermeyeceğinden yine işlevsel olmayacaktır. Ayrıca bu müfredat düzenlenmesi yaşa ve seviyeye göre uygulanmalıdır. Kademeli eğitim sistemleri, bu anlayışın üzerine temellenmiş üründür. Bir çocuğun bildikleriyle bir yetişkinin bilgi ve tecrübeleri aynı noktaya denk gelemeyeceğinden kademeli eğitim oluşturulmuştur ve buna uygun konu alanları düzenlenmek durumundadır. Dewey'in bahsi geçen müfredatın düzenlenmesi anlayışının mantığı yaşa uygun ve ilerlemeci bir yöntemle oluşturulması gerektiğidir (Dewey, 2023c: 108).

Derslerde verilen bilgiler sosyal yaşamda karşılık bulabildiği derecede işlevseldir. Teorik bilgiler sosyal yaşamda deneye tabii tutulduklarında bir pratik alana karşılık geliyorsa o bilgi işlevseldir. Bu bilgiler hayata uygulandıklarında pratik hayatı kolaylaştırır. Okullarda da verilen bilgiler bir amaca hizmet etmelidir. Ahlaki içerikleri ve hayatın içindeki fen bilimlerini anlama hatta bu bilimleri insan hayatını kolaylaştırma noktasında kullanmak üzere tasarlanmalıdır. Bireyler okullar aracılığıyla hayata hazırlanırken bilinçli, saygılı, hassas ve üretken bireyler yetiştirme amacı ile eğitilmelidirler. Tekdüze bir bilgiler yığını içeren herhangi bir eğitim programı bireyler için yararlı bir eğitim sağlamaz. Bireyler okulu bitirip yükseköğretim programına geçmek istedikleri zaman kendini tanıyıp ilgilerini keşfedip doğru alanlara yönelmelidir ancak tek tip müfredat ile mümkün olmaz. Aynı zamanda bireyin ihtiyaçları ve yetenekleri saptanıp ona uygun metotlar benimsenmesi de müfredat alanında göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Mantıki bilimler, fen bilimleri ve sosyal bilimlerin tamamı hayattan doğmuş bilimlerdir. Bu yüzden bunlar verilirken mutlak suretle gerçek hayata karşılık vermesi ve pratik alanda işe yaraması gerekmektedir. Bütün sosyal bilimler, fen bilimleri, sanat alanı geçmişe ve geleceğe yönelik bilimlerdir. Bunların konu alanları düzenlenirken hemen hiçbir tarih bilimi kadar sorun yaratmamaktadır. Tarih bilimi göz ardı ediliyor olsa bile asıl göz önüne alınması gereken bilim tarih bilimidir. Elbette deneyimleri felsefesinin temeline koyan bir eğitim felsefesi en büyük deneyim içeren unsur yani tarihi önemli görmektedir. Ona göre zihni tarih tecrübelerdir, yaşananlardan çıkarılan olumlu veya olumsuz dersler geleceğe yön vermede kullanılacak en önemli yöntemdir. Bu yüzden tarih bilimi amacı ve içeriği bakımından geleceğin yönlendirilmesinde bütün genç bireylere rehberlik edecek en yararlı

bilimdir. Kültürel değişimler, eğitimin yapılarında oluşan değişim ve gelişim başta olmak üzere bulunduğu toplumu iyi analiz etmeyi öğrenen bir genç elbette gelecekte oluşacak değişimlerin ve olayların gidebileceği yolların neler olduğunu kolaylıkla kestirebilecektir.

Dewey tarih alanında da dinamikliğe önem vermiştir. Tarih kadar coğrafi konularda da bireyin yaşadığı ülke ve çevrenin fiziki koşullarını bilmesi bireyin faydasına bir durum olacaktır. Bugünün genci olan birey yarının yetişkini olacağı için yaşadığı çevreyi iyi tanıyabilen, geçmiş deneyimleri anlayıp, dersler alabilen ve gelecek nesillere de aktarabilecek bireylerin yetişmesi açısından önemli bir bilimdir. Coğrafya bilimi de fen ve tarih bilimi kadar önemli bir yere sahiptir, çocuğun hayal gücünün gelişmesi, yaşadığı dünyayı tanıması ve bu bilgileri hayatına uygulayabilmesi açısından önem arz etmektedir. Hatta ileride tarım mesleği ile uğraşmak isteyen bir birey aldığı coğrafya dersi ile bulunduğu bölgedeki toprak tipine göre üretim yapmaya yönelerek daha fazla verim elde edebilecektir. Coğrafi bilgisini tarih ile birleştirdiği zaman da yaşadığı coğrafyanın geçmişte geçirdiği bütün savaş ve ticaret durumuna ve sosyal yapısına hâkim hale gelecektir. Ancak coğrafya bilgisi önce bireyin çevresinin bilgisiyle verilmeye başlanıp daha sonra dünyanın coğrafi bilgisinin verilmesi zorunluluğunu içermektedir. Bunun önemi ise insanın bulunduğu çevreyi tanıyamadan dünyanın bilgisini kendinde bulunan bilgiler ile bağdaştıramayacağı ihtimalidir (Dewey, 2020a: 208-221).

2.2.2.5. İlerlemeci Eğitim Anlayışı

Dewey'e göre eğitim tarih boyunca iki zıt görüşün tartışmalarından meydana gelmiştir. Bu görüşlerin biri klasik felsefe anlayışı diğeri ise modern felsefe olarak adlandırılabilir olan ilerlemeci görüştür. Bu iki görüş birbirine taban tabana zıt olmamakla beraber ortak yanları da vardır. Klasik felsefe tamamen geleneklere dayalı bir eğitim anlayışı benimserken ilerlemeci anlayışa sahip felsefe ise daha işlevsel bir yapıya sahiptir. Klasik felsefe genel anlamda sürece odaklı değildir. Yapılan eylemde sürece odaklanmaksızın eylemin sonucuna bakan bu felsefe anlayışının tersine ilerlemeci felsefe anlayışı sürece odaklı bir yaklaşım benimsemektedir (Dewey, 2023c: 19). Bir örnekle açıklanacak olursa bir çocuktan basitçe bir bardağa su doldurması istenildiğinde çocuğun hem bardağı tutabilecek hem de musluğu açabilecek yeterli kas gücüne sahip olup olmadığı, musluğu hangi yöne çevireceği bilgisinin olup olmadığına ve hatta bardağı doldurmakla kastedilen seviyenin ne olduğu bilgisinin var olup olmadığına bakılmaksızın sonuca odaklanan yani çocuğun suyu getirip getiremediğini

önemseyen felsefe biçimi klasik felsefeyi tanımlar. Bu klasik eğitim felsefesi anlayışında hedef bireyin davranışlarını yetişkinlerin doğrularına göre yönlendirip verilen eğitimi alması asıl amaçtır. Yetişkinlerin amaçları ve istekleri doğrultusunda verilen klasik eğitimin bireyden beklediği, verilen bütün bilgileri alması ve istenilen başarıyı elde etmesidir. Bu süreçte çocuğun edindiği deneyimler, çocukta var olan potansiyel ve sürecin nasıl ilerlediği bu eğitim felsefesinin ilgilendiği bir durum değildir (Dewey, 2023c: 20-21).

Bu sürecin sonunda bireyler amaçlanan davranışı kazandıysa verilen eğitim amacına ulaşmış kabul edilir ve yukarıda bahsi geçen tekdüze eğitim anlayışı bu felsefenin temel kuralıdır. Dewey’e göre her kuram gibi eğitim felsefesi de kelimeler ve sembollerle ifade edilmelidir, bir plan içinde olmalıdır bu plan eğitimde ne yapılması ve nasıl yapılması gerektiğini anlamında bir çerçeve içine koyulmalıdır (Dewey, 2023c: 33).

Dewey’in dikkat çektiği gibi *“eğitimin deneyim içerisinden, deneyim yoluyla ve deneyim için bir gelişim süreci olduğuna ne kadar kesin ve içten inanılırsa, deneyimin ne olduğu konusunda açık ve net tanımlar bulunması gerekliliği de o kadar önemli olacaktır”* (Dewey, 2023c: 33). Onun bu sözleriyle deneyimlerin de tanıma ihtiyaç duyduğunu aksi takdirde havada kalan sözcükler bütünü olacağını kastettiği anlaşılabilir (Dewey, 2023c: 33). Ona göre deneyim sonucunda konu alanı öğretim ve disiplinlerin yöntemleri, okulun fiziksel araç ve gereçleri, toplumsal örgütlenmesi hakkında kararlar vermeye yönelik planlar ortaya koyamazsa her şey havada kalır ve yine yukarıda söz edilen deneyimin sözcükler bütünü haline gelmesi durumu ortaya çıkar. Ona göre ilerlemeci eğitim geleneksel eğitim gibi geçmişten miras kalan plan ve programları uygulamak durumunda değildir. Çünkü geleneksel okulda kültür, disiplin veya diğer önemli kültür unsurları sadece kelimeler halinde öğretilip yapılan rehberlik de yine soyut sözcüklere dayalı bir yapıdaydı. Ancak ilerlemeci okul geleneklere ve kurumsal alışkanlıklara bağlı kalamaz, bu okullar ya rastgele ilerleyebilir ya da birlikte bir uyum haline getirilerek bir eğitim felsefesi oluşturulup bu şekilde yönetilmesi gerekir. Ona göre yeni eğitim anlayışının prensipleri ve yapısı eskisinden daha basittir. Eski eğitim anlayışındaki karmaşık yapı ve yapaylıklar yeni eğitim anlayışında olmadığından bu anlayış büyüme ve gelişme ile uyum içindedir (Dewey, 2023c: 33-34).

Dewey bu klasik felsefenin yöntemlerini kabul etmeyerek şartlara uygun halde gerektiği zaman değişen, değişime ayak uydurabilen ve her zaman ilerlemeyi hedef almış bir felsefe anlayışına sahiptir. Düşünür ilerlemeci bir anlayışa sahip olmasına rağmen klasik felsefeyi

tamamen reddetmemektedir. Bunun temel sebebi eğer tam bir reddetme eylemi benimsenirse, klasik felsefenin yaptığı hata yapılır ve katı kurallar ile ayrılmış, adı ilerlemeci olan içi boş bir anlayış meydana gelir. Dewey'in eğitimci ve ilerici ilkeleri bu duruma uygun olmadığı için yine bir birleştirme yoluna giderek klasik felsefenin eğitim için yararlı olan alanlarını alıp deneyim ışığında birleştirerek hayata uygulamak gerekmektedir (Dewey, 2023c: 24). İlerlemeci felsefe de klasik felsefe gibi keskin sınırlara sahip olsa idi herhangi bir gelişme kaydedemezdi. Eğer o da klasik felsefe gibi olsaydı yeni bir yöntem bulma uğraşına girerek başarısız olma tehlikesi altında kalabilirdi (Dewey, 2023c: 23). İlerleme sözcüğünün anlamı genel olarak üstüne koyarak sürekli biçimde sonraki sürece geçişe odaklanmak demektir. Hiçbir dogmatik düşünce ya da yapı ilerlemeci felsefenin bünyesine uygun değildir. Bu yüzden her fikir her yaşam biçimi ve her birey değerlidir. Her birey genelde ortak ancak özelde ayrı ayrı düşüncelere sahiptir. İlerlemeci okulun temel gayesi durağanlıktan uzak mevcut şartlar altında faaliyetleri özgürce gerçekleştirmek gibi bireye ve gelişime yönelik amaçlar içermektedir.

İlerlemeye dayalı eğitim felsefesinde sadece birey ve çevreye değil öğretmenlere de büyük sorumluluklar düşmektedir. Eğitimci öğrencilerin eğilimlerini iyi saptamalı ve buna yönelik deneyim alanı oluşturmalıdır. Deneyimler olumsuz yönde eğitici de olabilir, bu yüzden bu denge iyi sağlanmış olmalıdır. Bir birey dolandırıcılık yaparak deneyimin sürekliliğinden faydalanıp tecrübeleriyle farklı dolandırıcılık yöntemleri bulup diğer insanları kandırabilir. Bu toplumsal olaylar okullu bir birey tarafından gerçekleştiriliyorsa bunun sorumluluğunun bir kısmı da eğitimciye aittir. Devletlerin ve otoritelerin temel görevi, halkın refahını ve toplumsal düzeni özgürlüğü kısıtlamayacak şekilde sağlamaktır. Bu noktada sorumluluğun çoğunluğu bireye düşmekle beraber eğitimcinin ve devletin de bir miktar sorumluluğu vardır. Hatta Dewey, okulun toplumun bir ürünü belirtmekte ve okulun çoğu uygulamalarından toplumu sorumlu tutmaktadır. Bu yüzden toplum ile okulun etkileşimine ve iş birliğine dayalı bir politika benimsenmelidir. Deneyimlerin olumlu yönde ilerlemesi ve istenilen donanıma sahip bireyler yetiştirmek için eğitimciler ve toplumda gençlerden daha büyük ve daha tecrübeli bireyler doğru yönlendirmeler yapmalıdır. Okulun toplumun yapısını ve toplumunda da okulun yöntem ve yapısını anlamasının önemi bu temele dayanmaktadır (Dewey, 2023c: 45-47).

Okulda verilen eğitim bireyin özgürlüğünü kısıtlamayacak şekilde olmak zorundadır. Bu zorunluluğun temel sebebi geleneksel eğitim felsefesinin benimsemiş olduğu bireye verilen

çalışma şeklinin ve bireyin içine girdiği etkileşim durumunda, çalışma alanının ve yönteminin kısıtlanmış şekilde sunulması ve bireye uygun olmadığı halde sonuç beklemesi durumudur (Dewey, 2023c: 80-82). Bu ifadenin anlamı öğrenciye verilen konu ve öğrencinin yeteneklerinin uyuşmasını içermektedir. Öğrenci konuyla etkileşime girdiği zaman konuyu gerçekleştirebileceği özgür alan da verilmiş olmalıdır. Yani sistem zaten verimliliğe yönelik özgür alan imkânı sağlayan bir sistem olmalıdır. Okulun yapısı buna uygun olarak tasarlanmalıdır ve öğretmenler de özgürlüğü sınırlandıracak faaliyetler yerine deneyime ve öğrencinin kendi alanını oluşturmaya yardımcı olacak yöntemler benimsemelidir. Amaç eğer eğitim ise öğrenciye verilecek eğitimin yöntemi ilerlemeci tarzda bir yöntem olmalıdır. Ancak amaç sadece toplumun gözünde adap kurallarını uygulayan ve öğrencinin giyindiği üniformanın yönetmeliğe uygun olmasından, bütün ahlak kurallarına uymayı örnek ve başarının ölçütü saymaya kadar hepsi okulun amacı olursa o okul sadece toplumun sözde ahlaki değerlerini yerine getiren bir kurum olmaktan öteye geçemez.

Bütün bu görünüşün aksine okul, öğrencide var olan enerjiyi ahlak kuralları ve özgürlüğün aşırı kısıtlanması yoluyla vermek yerine bu enerjiyi olumlu değerlendirmeler için harcamasına rehberlik etmelidir (Dewey, 2004d: 17). Dışarıdan yapılan olumsuz yönlendirmelerin eğittiği öğrenciler, özgüvensiz ve başkalarının kendi hakkındaki düşüncelerini kendi hayatlarının önüne koyan, ahlaki değerlerin ne olduğunu sorgulamadan itaat eden bireyler olmaktadır. Ancak rehberlik yapılarak yönlendirilen öğrenciler ise var olan enerjisini yetenekleri doğrultusunda bilim alanında ve topluma yararlı birey olma yolunda kullanmaktadır. Şimdi düşündüğümüz zaman toplumun istediği birey özelliklerini hangi öğrenci modeli sağlar? Bu sorunun cevabı toplumun yapısıyla ilgilidir. Eğer karşımızda ahlaki değerlere fazlasıyla önem veren bir toplum varsa geleneksel eğitimin yetiştirdiği öğrenci bu toplum için başarılı eğitimin rol model çıktısıdır. Ancak yeniliğe açık ve sürekli hareketli bir hayatın içinde olduğunun farkında olan bir toplum ahlak kurallarının temel gerekliliğinin uygulanmasını yeterli görmektedir. Çünkü ilerlemeye dayalı bir eğitim anlayışı aynı zamanda canlılığa, doğaya ve dolayısıyla doğanın parçası olan insana da saygı gösterilmesini gereklilik saymaktadır. Bu temel saygı ve bireysel alana müdahaleden kaçınma ahlakını bireylere kazandırdıktan sonra umursadığı tek ve yegâne kural daimî bir ilerleme yöntemidir. Bu ilerleme ise sadece öğretmen taraflı değil aynı zamanda toplum, öğrenci ve mevcut siyasi otoritenin desteklediği ve eğitime gerekli önemin verildiği amaçların belli olduğu, uygulama alanlarının oluşturulduğu bir yapıdır.

İlerlemeci eğitim öğrenciyi eğitirken; güven, doğruluk, saygı farklı fikirlere açık olma ve olaylara çok yönlü bakabilme yetisi kazandırır. Ayrıca ilerlemeci eğitimin öğrenciye sunduğu deneyim yoluyla öğrenme anlayışı da öğrencide sorumluluk alabilme, üstlendiği görevin arkasında durabilme yeteneği kazandırır. Bu yetenek beraberinde dürüstlüğü getirir (Dewey, 2020a: 180-182). Eğitim öğretim alan bir bireye verilen bir okul projesi üzerinden bu konuya açıklık getirilebilir. Bireyin kendi yeteneğine uygun olarak verilmiş olan okul projesinin yapımı aşamasında edineceği bütün deneyimler ona bir sonraki adımda başarıyı sürdürmek için neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğini uygulamalı olarak öğretmektedir. Bu öğrenme sürecinde öğretmenin rehberlik yapması, öğrenciye müdahale etmesinden daha olumlu sonuçlar meydana getireceği için ilerlemeci eğitimde dıştan zorlayıcı müdahale bir yöntem olarak alınmaz. Ayrıca öğretmenin öğrenciye hiç karışmama durumu da verimli bir eğitim süreci oluşturmaz. Öğretmenin aşırı duyarlı ve fazla özgürlük alanı bırakma ilkesine dayalı bir eğitim anlayışı benimsemesi de öğrencinin kendine rehber edinebileceği başka kaynaklar aramaya başlamasına sebep olacaktır. Bu yüzden öğretmenlerin eğitimde orta yolu bulmaları bir gerekliliktir.

2.2.2.6. Meslek Alanında Eşitlik

Dewey'in en önem verdiği konulardan bir de düşünce özgürlüğü ve eşitliktir. Eşitlik anlayışı sınıfsal farkın olmadığı durumdur. Ona göre bütün insanlar alan verildiği zaman birbirinden farklı yeteneklere sahiptir ve birbirinden farklı yararlı fikirler üretebilir. Bu yüzden toplumlarda fikri özgürlüğün ve eşitliğin önemi yüksektir. Özgürlük bireysel bir durumdur ancak bu bireysellik toplumun değerlerini anlayıp bu değerlere bağlı ve farkındalık ile oluşan bir özgürlüktür (Dewey, 2020a: 262-264). Eğitimin diğer bir unsuru meslek edindirmedir. Meslek, bir insanın içinde bulunduğu toplumda üretimin ve devamlılığın sürebilmesi için yetenekleri doğrultusunda bir iş kolunda çalışmasıdır. İnsanlar meslek ediniminde özellikle yeteneğine uygun olan alanlarda çalışma eğiliminde olmalıdır. Yaptığı iş onun mesleği olurken birçok alanda da kendini geliştirebilir. Bir marangoz, fabrika işçisi veya bir sanatçı birden çok alanda meslek edinebilir. Ancak hepsinde profesyonel olmak zorunda değildir. Yeteneğine uygun olarak seçtiği mesleği alanında profesyonellik elde etme noktasında okul devreye girer. Liseden sonraki üniversite eğitimleri bu meslek kollarının profesyonel eğitiminin sağlandığı alandır. Toplumun her bireyi üniversiteye gitmeye imkân bulamasa bile yüksekokullarda belli bir meslek kazanımı elde ederek üretim ve devamlılığa katkıda bulunabilmektedirler.

Her meslek bir diğerrinin varlığı için önem arz eder. Her meslek devamlılığa katkı sağlarken ihtiyaçlarını karşılayacak parayı da sektörlerin ve iş kollarının birbiri ile ilişkisi sonucu kazanmaktadır. Meslek edinme toplumda ortaklaşa çalışma biçimidir. Okullarda bunun topluma uygun ve profesyonel tarafları ile ilgilenerek eğitim verirler. İnsanlar hayatın akışına uygun olarak meslek hayatlarında da öğrenmeye devam etmektedirler. Meslek seçimi ne olursa olsun bireyin mutlu olabileceği bir alana yönlendirilmiş olması gerekmektedir. Ayrıca devlet tarafından adil çalışma ortamı sağlanmalıdır. Çalışma ortamında bireyler birbirine karşı saygılı olmalıdır (Dewey, 2020a: 311-324).

2.2.3. John Dewey’de İnsan Doğası ve Eğitim

Herhangi bir metafizik ögenin var olduğuna inanmadığını açık bir şekilde belirten Dewey, natüralist bir varlık anlayışı ortaya koymaktadır. Bu genel varlık anlayışından ötürü, onun insanın varlıksal yapısında da yalnızca maddeyi gözetceği, insanı maddenin bir tezahürü olan bedenden ibaret göreceği, monist bir yapıyı kabul edeceği açıktır.

Dewey, eserlerinde spesifik olarak insan ontolojisi üzerine çok fazla açıklamalarda bulunmamakta daha çok genel bir organizma yapısından bahsetmektedir. Bunu yaparken de biyoloji alanındaki fikirleriyle ön plana çıkan ‘Türlerin Kökeni’ ve ‘İnsanın Türeyişi’ adlı eserleriyle, türeyişin ortak bir atadan geldiğini ileri sürerek (Darwin, 1970: 23) bilimlerin yeni bir kimliğe bürünmesinde önemli bir etki yaratan ve mutlak sürekliliğin kutsal sandığına el atarak sabit ve mükemmel olarak kabul edilen türler düşüncesini ortadan kaldıran, dönüşüme mahkûm olan bir düşünce tarzı ortaya koyan Darwin’in kuramından yararlanmaktadır. Darwin’in yeni bakış açısı hakkında “organizmayı esas almasından dolayı akla, ahlaka ve hayata uygulanacak yeni mantığı serbest bıraktı” (Dewey, 2014: 9), sözlerine yer veren Dewey, Darwin’in organizmalar hakkındaki fikirlerini yeni bakışa uygun bulduğunu ve dolayısıyla onun ‘Türlerin Kökeni’ adlı eserinde dile getirdiği, “organik varlıkların karşılıklı hısımlılıklarını, embriyolojik yakınlıklarını, coğrafi dağılımlarını, yerbilimsel ardışıklarını (succession) ve bu türlü olguları enine boyuna düşünen bir doğa bilgini, türlerin başlı başlarına yaratılmış olmadığı, tersine, çeşitler gibi onların da başka türlerden türemiş olduğu sonucuna varmak zorundadır” (Darwin, 1970: 24) görüşünü desteklediğini ifade etmektedir.

Bu tavrıyla insanı organik bir varlık olarak tanımlayan Dewey, klasik felsefelerin ki burada

özellikle bahsettiği idealist düşünce ve onun yansımalarıdır, düalist bir yaklaşımla ruh beden birlikteliğini savunmalarını, insanı kendi kaynağından, başka bir tabirle doğadan kopardığı gerekçesiyle kabul etmemektedir. Bu ayrımın kabul edilmesini, insan doğasının doğal nesnelerle olan ilişkisinin koparılması anlamına geldiğini belirten Dewey için bu sadece insanın doğadan kopuşunu değil, “önce insanın doğadan, sonra da her insanın akranlarından kopuşunu ima eder” (Dewey, 2020a: 86). Çünkü ona göre, vücudun doğanın bir parçası olduğu açıktır, eylem aracı olduğu sanılan ruh ise “gizemli bir davetsiz misafir veya gizemli bir paralel eşliktir” (Dewey, 2020a: 86). Buradan anlaşılmaktadır ki, Dewey insanı hem doğanın bir parçası hem de doğanın içinde ve doğa aracılığı ile yaşayan bir organizma olarak ele almakta, doğaya yabancı veya doğa vasıtasıyla var olmayan ruh gibi metafiziksel bir varlığı ise insanı asıl kaynağından uzaklaştıran bir unsur olarak kabul etmektedir.

Dewey'in insan varlığına ilişkin kabulleri, özellikle insanı birey bazında incelemeyi hedefleyen psikoloji bilimine dair yaptığı uyarılarda kendini hissettirmektedir. Bu bilim hakkında yaptığı, “psikolojinin malzemesi, verileri, bakış açısı ve yöntemleri soyuttur. Bireylerin belirli eylemlerini ve ilişkilerini bilinçte bir süreç akışına dönüştürürler ve bu süreçler yalnızca biyolojik bir organizmaya atıfta bulunularak yeterince tanımlanabilir” (Dewey, 1901: 29). Şeklindeki yorumu oldukça dikkat çekicidir. Çünkü o, burada psikoloji biliminin insanı ancak somut biyolojik bir varlık olarak kabul etmesi halinde insan hakkındaki gerçeklere ulaşabileceğini ifade etmektedir (Dewey, 2020a: 87).

Darwin'in teorisine destek veren ve insanı bu mantık üzerinden tanımlama gayretinde olan Dewey, insan varlığını doğaya dayandırmakta ve böylece onun nerden geldiği sorusuna da kendince cevap vermektedir. Onun, “biyolojinin ilerlemesi, aklımızı, zekânın insanın istek ve çabalarına üstün bir şekilde ama statik olarak hâkim olan bir dış güç olmadığı, ancak belirli durumlarda kapasitelerin ve koşulların ayarlanması için bir yöntem olduğu fikrine alıştırdı” (Dewey, 2020a: 68). Aynı zamanda “tüm organik adaptasyonlar basitçe sürekli varyasyondan ve aşırı yeniden üretimin yol açtığı varoluş mücadelesinde zararlı olan varyasyonların ortadan kaldırılmasından kaynaklanıyorsa, onları planlamak ve önceden belirlemek için önceden bir zeki nedensel güce ihtiyaç yoktur” (Dewey, 2020a: 69). Türünden açıklamaları dikkate alındığında, insan ve diğer organizmaların herhangi bir aşkın bir güç tarafından var edilmediğini savunduğu ve bunun delilini de Darwin'in doğal seçim argümanı ile ortaya koyduğu görülmektedir. Çünkü Dewey'e göre; “evrim öğretisinin fizyolojik anlamı, tümüyle en yalından en karmaşığına ve insana varıncaya kadar, organik

yapılar arasındaki sürekliliğe verilen önemle iç içedir (...) organik gelişme kuramından anlaşıldığına göre; yaşayan canlı evrenin bir parçasıdır, onun değişikliklerinde yer alır ve zenginliğini paylaşır ve bu kuşkulu bağımlılık içinde kendini sağlama alır. Çevresindeki şeylerle kendisini akıllıca özdeşleştirerek ve çevresinde olanlara bakarak, gelecekte olacakları sezer ve kendi etkinliklerini ona göre biçimlendirir” (Dewey, 2004: 314).

Görüşünün modern psikoloji tarafından da desteklendiğini öne süren Dewey, “fizyoloji ve ruhbilimin (Psikoloji) gelişmesi, tinsel etkinliklerle sinir sistemi arasında bağıntı olduğunu ortaya koymuştur (...) gerçekte sinir sistemi, kafa ve bedenin tüm eksiklikleri ile birlikte çalışmaya göre hazırlanmış, mekanik bir düzenlemedir” (Dewey, 2004: 313). Buradan anlaşılmaktadır ki Dewey, bedene canlılık, bilinç, irade ve hareket kazandıran adına ruh denilen soyut, bilinmez bir gücün yapabileceklerini, beyin ve onun kontrolüne bağlı sinir ağlarının varlığıyla açıklayarak insan varlığını ikiye bölen düalist görüşün gereksizliğini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Varlık ve insan varlığını natüralist bir temele dayandıran Dewey, insan varlığının doğasını da yine bu tarzın dışına çıkmadan açıklamakta ve “gerçekte deneyim, insancıl düşünce ve mekanik, arı fiziksel doğa diye bir ayrım yapmaz. İnsanın yurdu, doğaldır. Amaçlarının eylem alanına çıkması doğa koşullarına bağlıdır. Bu koşullardan ayrılınca o amaçlar, boş rüyalara dönüşür” (Dewey, 1999: 266). Bu görüşünü dile getirerek insan doğasının mevcudiyetini tabiata atfetmektedir. O, bunun böyle olduğunun biyoloji başta olmak üzere ki burada en büyük pay Darwin’in kuramına aittir, modern bilimlerce kanıtlandığını düşünmekte ve bunu “çağdaş bilimlerin ortaya çıkışı (Biyoloji); doğa ile insanlık arasındaki içten bağlılığın yeniden kurulmasını sağlamıştır” (Dewey, 1999: 271). Böylece insan ve doğa birlikteliğinin yeniden kurulduğunu savunan Dewey, Darwinin evrim teorisi doğrultusunda “biyolojik gelişim öğretisini içeren bu felsefe, insanın doğa ile birlikte varoluşunu kanıtlayıcıdır. İnsan, doğa süreçlerine dıştan giren bir yabancı değildir” (Dewey, 1999: 266). Şeklinde düşüncelerini açıklarken, doğanın unsuru olmayan herhangi bir metafiziksel yabancı varlığın insan doğasında pay sahibi olmadığını beyan etmektedir.

Doğa için “insanın içinde rol aldığı dramatik bir tiyatro sahnesi değildir. İnsanın yaşamı, doğanın süreçlerine bağlıdır. Uğraşısında başarı veya yanılma, doğanın bireyi benimsemesine dayanır. İnsanın kendi uğraşı, önemli denetim gücü ve doğal enerjileri yönlendirip kullanma yeteneğine dayanır” (Dewey, 2014: 214). İfadelerine yer veren

Dewey, doğanın pasif bir konumda bulunmadığına, onun insan yaşamını başarılı kılma noktasında söz sahibi olduğuna, insanın doğayla uyum halinde olması durumunda yeteneklerini keşfedip geliştirebileceğine dikkati çekmekte ve doğanın insanın karşıtı olarak alınması durumunda bunun insanın başarısızlığının nedeni sayılması gerektiğine değinmektedir.

Dewey'in bu görüşüne dayanarak Aydın, “eğer bu natüralist görüşü benimsersek, ‘canlı yaşantı’ kavramı bize insanın dünyadaki problemlerinin üstesinden gelebilmek adına daha kabul edilebilir bir dünya görüşü sunacaktır” (Aydın, 2015: 159). Aydın ve onun gibi düşünenler, insan doğasında metafizik bir tarafın kabul edilmesini, insanı doğanın karşısına koyacağını ve bundan dolayı da insanın hem kendini hem de doğayı hüsrana uğratacağını ileri sürmekte, hatta bugün ki savaşların, çatışmaların ve de doğa katliamlarının bu karşıtlıktan kaynaklandığını varsaymaktadırlar. Bu türden bir yaklaşımın geçerliliği bir başka bölümde Gazzali ve Dewey karşılaşmasında ele alınacağından, bu konudaki kanaatler daha sonra dile getirilecektir. İnsan doğasını, doğanın bir ürünü olarak gören Dewey için insan doğasının en temel unsuru, onun toplumsallığıdır. Ona göre, insan sosyal bir varlıktır, sosyal bir alanda yaşar, sosyal yaşamın bir üyesidir ve sosyal bir faaliyet çemberi içerisinde başka bireylerin gelişiminden sorumludur (Dewey, 2004: 29).

Bundan dolayı o, en basitinden dil gelişimini bile sosyal öğrenmeyle ilişkilendirmekte ve güçlü, yetkin bireylerin oluşumunu toplumun varlığıyla temellendirmektedir. Bunu, “bireyin sosyal bir ortamda geliştiği ve her zaman böyle bir ortamda gelişmesi gerektiği de bir gerçektir” (Dewey, 2004: 275). Sözleriyle açıklayan Dewey, buna binaen, “insanlarla bağlantısı olan bir kişi, başkalarının faaliyetlerini göz önünde bulundurmadan kendi faaliyetlerini gerçekleştiremez. Çünkü onlar, kendi eğilimlerinin gerçekleşmesinin vazgeçilmez koşullarıdır” (Dewey, 2004: 17). İfadelerine yer vererek sosyal birlikteliğin gücüne atıfta bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu süreçteki kişinin durumu için; inanç ve düşünceleri, gruptaki diğerlerine benzer bir şekil alacaktır.

“Aynı zamanda hemen hemen aynı bilgi birikimini elde edecektir” (Dewey, 2004: 20) ve “dürüstlük, iffet, kötülük, huysuzluk, cesaret, önemsizlik, çalışkanlık, sorumsuzluk bir kişinin özel mülkiyeti değildir. Çevreleyen güçlerle kişisel kapasitelerin uyarlamasıdır” (Dewey, 2004: 16). Dewey, insan doğasında doğuştan bulunduğu sanılan duygu, düşünce ve inanç birlikteliğinin kaynağının toplum olduğunu ifade etmektedir. İnsan doğasının

değişebilirliği üzerine farklı açılardan yaklaşan görüşlere de değinen Dewey, bu iki zıt grubun bir tarafında ampiristlerin diğer tarafında ise rasyonalistlerin yer aldığını belirtmektedir. O, John Locke ve takipçilerinin yerel faaliyetleri (içgüdü vs.) en aza indirgeyerek uygulama ve alışkanlığın doğasını ampirik vurgulamaya ve deneyimin başarılarını büyütme eğiliminde olduklarını, böylece bu düşünürlerin, tamamen boş olan insan doğasının tamamen ve kolaylıkla şekillendirilebilir olduğunu ve eğitimin bunu başarmada her şeye kadir olduğu fikrini benimsediklerini ileri sürmektedir (Dewey, 2014: 106). Başka bir grubun ise bu şekildeki sınırsız bir değişme ve iyileşme planına şüpheyle yaklaştıklarını, gençlerin yanılsamaya yatkın, yaşlıların da deneyimden bir şey öğrenemeyecek kadar yetersiz olduklarını kabul ettiklerini ve bu türden muhafazakâr yaklaşımların, insan doğasının pratikte değişmezliğini kabul ettiklerini aktaran Dewey, onların “koşullar değişebilir ancak insan doğası yaştan yaşa aynı kalır. Kalıtım, çevreden daha güçlüdür ve insan kalıtımına insan niyeti tarafından dokunulamaz” (Dewey, 2014: 106).

Dewey, her iki tarafın iddiaları incelendiğinde kendi sonuçlarını zayıflatan etkenlere dayandıklarının görüleceğini düşünmektedir. Ampirist düşünürlerin yanılgılarını “radikal reformcu, kolay ve hızlı değişim adına iddiasını, ham doğayı şekillendiren kurumların, alışkanlıkların psikolojisine dayandırır... Aslına bakılırsa, en büyük atalete sahip olan, değişime en az duyarlı olan kesinlikle gelenektir” (Dewey, 2014: 107). Dewey, burada onların sandığı gibi gelenek ve kültür tarzındaki toplumsal üretimlerin kolay değişim ve dönüşüme tabi olmadıklarını aksine değişime en çok direnen unsurlar olduklarını ileri sürmektedir. Muhafazakârların yanılgıları hakkında ise “içgüdü psikolojisinden bilimsel destek bekleyen muhafazakâr, içgüdü kavramını aşağı hayvanlar arasındaki içgüdülerin işleyişinin sabitliği ve kesinliğinin abartılmasından türeyen aşırı bir psikolojinin kurbanıdır. O, büyük ölçüde Tanrı'nın daha büyük görkemiyle çerçevelenmiş, popüler bir kuş, arı ve kunduz zoolojisinin kurbanıdır. Hayvanlardaki içgüdülerin sanıldığından daha az yanılmaz ve kesin olduğundan ve ayrıca insanın aşağı hayvanlardan, doğal faaliyetlerinin, hayvanların orijinal yeteneklerinin karmaşık hazır organizasyonundan yoksun olması gerçeğinde farklılık gösterdiğinden habersizdir” (Dewey, 2014: 107). İfadelerine yer veren düşünür, muhafazakârların hayvanlarda var olduğu düşünülen değişmez içgüdüsel yeteneklerin insanlarda da bulunduğu ve bu nedenle insanların doğasının hiçbir suretle değişmeyeceği varsayımında bulunduklarını ama hayvanlarda bile böylesi karmaşık keskin yeteneklerin bulunmadığını anlatmaktadır. İki görüşü de hatalı bulan Dewey, ne ampiristlerin savunduğu

gibi insan doğasının çok kolay değişeceğine, ne de muhafazakârların ileri sürdüğü gibi insan doğasının değişmez olduğunu kabul etmektedir. O, bu hususta “değişim hiçbir zaman görünen değişim kadar büyük değildir. İnanç, beklenti, yargılama ve eşlik eden hoşlanma ve hoşlanmama gibi duygusal eğilimler, bir kez şekillendikten sonra kolayca değişmezler. Siyasi ve yasal kurumlar değiştirilebilir, hatta ortadan kaldırılabilir; ama onların kalıbına göre şekillenen popüler düşüncenin büyük kısmı varlığını sürdürür” (Dewey, 2014: 109). Açıklamasında bulunmakta ve sosyal koşullarda yaşanan devrimlerin, ani ve hızlı değişimlerin, dış geleneklerde, yasal ve politik kurumlarda birçok derin değişikliğe sebep olabileceğini ancak bu kurumların arka planında kalan ve nesnel koşullarla şekillenen duygu ve düşünce alışkanlıklarının o kadar kolay değişmeyeceğini; sosyal alanda gerçekleşen değişimlerin, hiçbir zaman görüldüğü kadar büyük bir değişim olmayacağını; inanç, yargılama, beğenme, beğenmeme, beklenti gibi duygusal eğilimlerin bir kez şekillendiklerinde kolayca bozulamayacağını kabul etmektedir.

İnsan doğasının değişimini mümkün gören Dewey, buradan hareketle iyi ve kötü tercihlerden kaynaklanan felaketlerin tek müsebbibinin değişmez insan doğasına yüklenemeyeceğini savunmaktadır. Savaş kurumlarının ve mevcut ücret sisteminin değişmez insan doğasına dayandığını ve onları değiştirme çabasının aptalca olduğunu iddia edenlerin bulunduğunu belirten ve bunun doğru bir tavır olmadığını düşünen Dewey, savaşı kaçınılmaz kılan kavgacı içgüdülerin var olduğunu; rekabet, ganimet sevgisi, övünme, öfke, özgürleşme isteği, güç sevgisi, nefret, mal ve mülk isteği, cesaret, sadakat gibi birçok duygunun savaş benzeri durumları oluşturabileceğini kabul etmektedir. Fakat buna karşın o, savaş üreten, değişmeyen tek bir gücün olduğunu varsaymanın saflık olduğunu kanaatindedir (Dewey, 2014: 110). “Eski ve değişmez bir Âdem'den (insan) ziyade sosyal koşullar savaşlar yarattı” (Dewey, 2014: 113). Dewey, bunun görmezden gelinmesinin doğru olmayacağını, değişen, olgunlaşan sosyal koşulların etkisini kabul etmek gerektiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda, modern çağda anlatıldığı gibi, mitolojik dönemlerdeki savaşlar, Helen, Hector, Paris, Achilles arasında geçen kişisel aşk, zafer ve ganimet sevgisinden değil, kolektif yalın bir politik ve ekonomik nedenlerden kaynaklandığını; bir zamanlar savaşlara neden olan güçlerin kendilerine başka nedenler bulduklarını, politik ve ekonomik gerekçelere sırtlarını dayadıklarının görülebileceğini öne süren düşünür (Dewey, 2014: 115); bununla insan elinden çıkan savaş ve benzeri felaketlerin insan doğasındaki belirli kuvvetlerin değişmezliğine dayanan zorunlu süreklilik argümanını yok etmeyi ve bunun sosyal kurumların bir işlevi olarak anlaşılmasını hedeflemektedir.

İnsan davranışlarını, insanın değişmez olduğu düşünülen güdülerine yüklenemeyeceğini savaş örneği üzerinden gösteren Dewey, bu görüşünü desteklemek istemekte ve bu doğrultuda insanı davranışa yöneltenin, güdülerin bilinçli seçimleri olmadığını, insanın, doğası gereği davranışta bulunan bir organizma olduğunu ileri sürmektedir. “Her bilinçli eylemin bir teşviki veya güdüsü olduğunu söylemenin bir anlamı vardır. Ancak bu anlam, her olayın bir nedeni vardır şeklindeki birbirinden farklı olmayan ifade kadar gerçekçidir. Her iki ifade de belirli bir olaya ışık tutmaz. En fazla, söz konusu olanla ilişkilendirilebilecek başka bir gerçeği aramamızı tavsiye eden bir özdeyiştir (...) Bu sözü, somut bir ödül beklentisi olmadan kimsenin bir şey yapmayacağı ya da en azından başkalarına yararlı bir şey yapmayacağı anlamında alıyorlar” (Dewey, 2014: 118). Dewey, dinlenme halinde olan insanın harekete geçmesi için bir dış güce ihtiyaç duyduğu ve somut bir ödül beklentisi için davrandığı yönündeki kavrayışın hatalı olduğunu belirtmektedir. Bu görüşünü modern fiziğin bulgularına dayanarak ileri sürdüğünü söyleyen Dewey, “mutlak pasif anlamında özünde tamamen durağan bir şey fikri fizikten kovulmuş ve mevcut iktisadın psikolojisine sığınmıştır” (Dewey, 2014: 118). Diyerek insan dâhil hiçbir varlığın, hiçbir zaman pasif, hareketsiz olamadığını, onların her durumda davranış halinde bulunduğunu anlatmaktadır. Ona göre, “bir insanın kendisine bir şey yaptırmak için bir güdüye ihtiyaç duyması her temel anlamda yanlıştır” (Dewey, 2014: 119). Bunu bir örnekle açıklama ihtiyacı duyan düşünür, “bir insanın yalnızca açlıktan hareket ettiği için yemek yediğini söyleyebiliriz. Bu ifade yine de yalnızca totolojidir. Açlık, insanın doğal olarak, içgüdüsel olarak yaptığı şeylerden birinin yiyecek aramak olması dışında ne anlama gelir? Açlık öncelikle bir eylemi veya aktif süreci adlandırır, bir eylem için bir güdü değil” (Dewey, 2014: 119). Demekte böylece açlığın bir eylemin adı olduğunu, bunun insanı davranışa yönlendiren bir neden olarak görmemek gerektiğini savunmaktadır.

İnsanın aktif bir organizma olduğunu, davranış için bir nedene bağlı olmadığını ifade eden Dewey'e göre, “bir insanı genel olarak konuşmaya neyin teşvik ettiğini sormak saçmadır. O aktif bir varlık ve bu konuda söylenecek tek şey budur” (Dewey, 2014: 120). Bununla birlikte Dewey için bir insanın belirli bir şekilde hareket etmesi istediğinde güdü meselesi sorun olabilir. O, insanın yeterince uyarılması durumunda istenen sonuca ulaşılabilirliğini düşünmekte ve durumu; bir çocuk doğal olarak yiyeceği gördüğünde ona uzanır. Fakat bunu insanların huzurunda, rahatsız edici bir tavırla yaparsa tamamen masum olan bu eylem, açgözlülük veya bencillik gibi vasıflarla sınıflandırılır. Çocuğun bu davranışının onaylanmayan bir davranış olduğu, davranışının sonuçlarının yanlışlığından hareketle ona

atfedilirse onu, bu davranışı yapmamaya ikna etmenin yolu açılır. Aynı zamanda düşünceli, cömert davrandığında, onaylama tepkisi gösterildiğinde, gelecekte de benzer durumlarda onaylanan davranışı yapması tetiklenmiş olur (Dewey, 2014: 120). Şeklinde izah etmektedir. Bu açıklamasını, “harekete geçmesini sağlamak için bir saike (neden) ihtiyaç duyduğunu söylemek yerine, bir adam harekete geçeceği zaman ne yapacağını bilmesi gerektiğini davranışının niteliğinin ne olduğunu söylemeliyiz” (Dewey, 2014: 122). Sözleriyle neticelendiren Dewey, bir eylemden önce bir nedene ihtiyaç olmadığını; bir eylem ve eyleme ilaveten eylemin unsurlarına yönelik yargıların var olduğunu; diğer bir deyişle sosyal geleneklerin, belirli dürtülerin doğrudan ve gerekli sonuçları olmadığını, sosyal kurumların ve beklentilerin dürtüleri baskın alışkanlıklar halinde şekillendirdiğini anlatmaya çalışmakta ve insanı yaşamak için değil, yaşadığı için davranışta bulunan bir canlı olarak tanımlamaktadır.

Buraya kadar ele aldığımız Dewey’in görüşlerini özetleyecek olursak şu noktaların ön plana çıktığı görülecektir. Dewey’in eğitim felsefesi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde köklü bir dönüşüm hedefleyen, deneyime dayalı, ilerlemeci ve toplulukçu bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Dewey, eğitimi yalnızca bireyin entelektüel gelişimini sağlayan bir süreç olarak değil, bireyin toplumsal hayata katılımını ve demokratik değerlerle donanmasını mümkün kılan bir yaşam pratiği olarak tanımlar. Dewey’in eğitim anlayışı, klasik eğitimin katı, disipliner ve edilgen yapısını eleştirerek, bireyin aktif katılımını ve sosyal etkileşimi merkeze alan bir model sunar.

Dewey, birey ile toplum arasındaki karşılıklı bağıntıyı felsefesinin ve eğitim teorisinin temeline yerleştirerek, eğitimi toplumsal yapının bir parçası ve sürdürücüsü olarak görür. Bireylerin okul ortamında ve toplumsal yaşamda yaşadığı deneyimlerin, onların toplumsal sorumluluk ve demokratik yurttaşlık bilincinin oluşumunda belirleyici rol oynayacağını vurgulamıştır. Bu yönüyle eğitim, Dewey için yalnızca bireysel bilgi ve beceri kazanımının ötesinde, toplumun demokratikleşmesini sağlayacak etik ve sosyal bir araçtır.

Dewey’in pragmatizme dayanan eğitim yaklaşımı, bireyin çevresiyle etkileşimi ve yaşadığı deneyimler yoluyla bilgiyi yapılandırması gerektiği düşüncesine dayanır. Bu doğrultuda, Dewey eğitimde “yaparak ve yaşayarak öğrenme” ilkesini benimseyerek, soyut ve ezberci öğretim yöntemlerinin yetersizliğini eleştirmiştir. Okulu ise, demokratik bir toplumun minyatür modeli olarak kurgulamış ve burada bireyin hem bireysel hem de kolektif kimliğini

geliştirebileceği bir alan olarak değerlendirmiştir.

Bu analizler göstermektedir ki, Dewey'in eğitim anlayışı bireysel özgürlük ile toplumsal sorumluluğu buluşturan bir dengeye dayanır. Eğitim, yalnızca bireyin öznel gelişimini değil, aynı zamanda sosyal değişim ve toplumsal ilerleme süreçlerini besleyen bir mekanizma olarak değerlendirilmiştir.

Dewey'in eğitime yüklediği bu anlam, onu yalnızca bir eğitim teorisyeni değil, aynı zamanda toplumsal reformcu bir düşünür olarak da konumlandırmıştır. Dewey'in eğitim anlayışı, günümüzde dahi eğitim sistemlerine ilham veren ve çağdaş eğitim modellerinin normatif çerçevesini oluşturan bir kaynak olma niteliğini korumaktadır. Dewey'in "Eğitim yaşam için bir hazırlık değil, yaşamın ta kendisidir" (Dewey, 2021b). İfadesi ise bugün yaşam boyu öğrenme ve yurttaşlık eğitimi gibi uygulamalarda hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

Bununla birlikte, Dewey'in eğitim felsefesine yönelik çeşitli eleştiriler de yapılmıştır. Özellikle bireysel özgürlük ve deneyim vurgusunun, belirli kültürel ve ekonomik bağlamlarda uygulamada bazı sorunlara yol açabileceği ileri sürülmektedir (Apple, 2004; Biesta, 2009). Biesta (2009), öğrenci merkezli yaklaşımın demokratik yurttaş yetiştirme idealine hizmet ederken, birey üzerinde aşırı sorumluluk yaratabileceğine işaret eder. Benzer şekilde Hansen (2006), Dewey'in modelinin öğretmen rehberliğini ve akademik disiplini geri plana itme riski taşıdığını savunur. Tüm bu eleştirilere karşın Dewey'in deneyim, demokratik katılım ve sosyal etkileşim gibi temel ilkeleri, çağdaş eğitim anlayışının vazgeçilmez unsurları arasında yer almaya devam etmektedir.

3. JOHN DEWEY'İN SİYASET FELSEFESİ

Siyaset felsefesi, tarih boyunca insan topluluklarının bir arada yaşama, karar alma ve yönetme biçimlerini anlamlandırmaya çalışan önemli bir disiplindir. Antik Yunan'dan modern döneme kadar birçok düşünür, toplumsal düzenin nasıl olması gerektiği, birey ile devlet arasındaki ilişkinin sınırları ve adil bir toplumun nasıl inşa edileceği üzerine çeşitli fikirler geliştirmiştir. Bu düşünürler arasında, 20. yüzyılın en etkili isimlerinden biri olan John Dewey, özellikle pragmatizm ekseninde geliştirdiği siyaset felsefesi ve demokrasi anlayışı ile dikkat çekmektedir. Dewey'in siyaset felsefesi, geleneksel yönetim biçimlerine ve klasik liberalizmin bireyci anlayışına eleştirel bir bakış sunarken, demokrasiyi yalnızca bir yönetim biçimi değil, bireylerin ve toplumun ortaklaşa inşa ettiği bir yaşam tarzı olarak tanımlar (Dewey, 2014: 125).

Dewey, siyaset felsefesinde demokrasiyi, bireylerin yalnızca seçimlere katıldığı dar bir kavramdan ziyade, bireyin toplumsal, ekonomik ve kültürel yaşamın her alanında etkin olduğu bir sistem olarak ele alır (Dewey, 2021c: 38). Ona göre, demokrasi, bireyin eleştirel düşünme becerileriyle donanmış bir şekilde toplumsal süreçlere katılımını mümkün kılan bir yapı olmalıdır. Bu bakış açısı, Dewey'in pragmatist felsefesiyle doğrudan bağlantılıdır. Pragmatizm, bilginin ve hakikatin sabit ilkelerden değil, deneyim ve pratik süreçlerden türediğini savunan bir anlayıştır ve Dewey, bu yaklaşımı siyasal alana uyarlamıştır. Dolayısıyla, Dewey için demokrasi de durağan bir sistem değil; toplumsal değişim ve dönüşümle birlikte sürekli yeniden inşa edilmesi gereken bir yapıdır (Westbrook, 1993: 42).

Dewey, modern demokratik toplumlarda, bireylerin yalnızca oy kullanarak değil, toplumsal yaşamın her alanında aktif birer özne olarak yer alması gerektiğini savunur. Ona göre, demokrasinin sürdürülebilirliği, halkın yalnızca yönetim kademelerinde değil, kamusal alanlarda, eğitim süreçlerinde ve gündelik yaşantılarında da demokratik değerlere sahip çıkmasıyla mümkündür (Dewey, 2014: 128). Eğitim, bu anlamda Dewey için yalnızca bireysel gelişimi değil, aynı zamanda demokratik kültürün sürekliliğini sağlamak açısından da temel bir araçtır. Dewey'in eğitim ve demokrasi arasındaki bu güçlü ilişkiyi vurgulaması, onun siyaset felsefesini çağdaş politik düşünceler içinde özgün bir yere taşır.

Dewey'in siyaset felsefesi, yalnızca teorik bir çerçeve olmanın ötesine geçerek, modern

demokratik toplumların karşı karşıya olduğu sorunlara da çözüm önerileri getiren pratik bir yön taşır. Onun demokrasiye yüklediğı anlam, liberal demokrasinin sınırlarını aşarak, demokrasiyi bir etik yaşam tarzı ve sosyal bir dönüşüm aracı haline getirmektedir.

Bu bölümde, John Dewey’in siyaset felsefesi, özellikle demokrasi ve liberalizm ekseninde incelenecektir. Dewey’in demokrasiyi nasıl tanımladığı, bu kavramı eğitimle ve pragmatist epistemolojiyle nasıl ilişkilendirdiğı detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Ayrıca Dewey’in, klasik liberal düşünceyi yeniden yapılandırma çabası ve bu sürecin toplumsal yapıya ve demokratik katılıma etkileri de analiz edilecektir. Dewey’in demokrasiye ilişkin görüşleri, bireyi merkeze alan bir siyasal model önermesi bakımından, günümüzde de eğitimden siyasete pek çok alanda geçerliliğini koruyan bir perspektif sunmaktadır.

3.1. Dewey ve Demokrasi

Demokrasi, tarihsel gelişim süreci dikkate alındığında, yalnızca bir yönetim biçimi olarak değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın örgütlenme biçimi ve bireyin kamusal yaşama katılımını ifade eden çok boyutlu bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Yunanca “demos” (halk) ve “kratos” (iktidar) sözcüklerinden türeyen demokrasi kavramı, en temel anlamıyla halk egemenliğini ifade etmektedir. Ancak çağdaş siyasal düşüncede demokrasi, yalnızca siyasal kurumları ve yönetsel süreçleri değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin biçimlenişini ve bireysel özgürlüklerin güvence altına alınmasını da kapsayan, karmaşık ve çok katmanlı bir yapı arz etmektedir (Doğan, 2004: 173; Cevizci, 2010: 212).

Demokrasinin tarihsel gelişimine bakıldığında, siyasal sistemler arasında en yaygın ve en köklü örneklerden biri olduğu görülmektedir. Demokrasi, en yalın biçimiyle “egemenliğin halka ait olduğu bir yönetim biçimi” olarak tanımlanır ve bu yönüyle “halkın, halk tarafından ve halk için yönetimi” ilkesiyle özdeşleştirilir (Yazıcı, 2021: 226). Ancak demokrasi, tarihsel süreçte farklı toplumsal ve siyasal bağlamlarda çeşitli biçimlere bürünmüş ve bu çeşitlilik, demokrasiyi tek tip bir yönetim biçimi olmaktan çıkararak farklı alt türlerin ve modellerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede liberal demokrasi, katılımcı demokrasi, sosyal demokrasi ve sosyalist demokrasi gibi modeller, demokrasinin farklı boyutlarını ön plana çıkaran yaklaşımlar olarak literatürde yer almaktadır (Yazıcı, 2021: 230).

Tarih boyunca demokrasi, özgürlük ideali ile özdeşleştirilmiş ve bireysel hak ve

özgürlüklerin korunmasını esas alan bir sistem olarak benimsenmiştir. Bununla birlikte, demokrasinin teorik boyutta ele alınışında önemli farklılıklar mevcuttur. Kimi yaklaşımlar demokrasiyi, bireysel özgürlüklerin ve hakların en üst düzeyde korunduğu bir sistem olarak tanımlarken, diğer bazı yaklaşımlar ise demokrasiyi toplumsal eşitlik ve sosyal adalet temelleri üzerine inşa edilmesi gereken bir yapı olarak görmektedir. Örneğin, liberal demokrasi anlayışı, bireysel hak ve özgürlükleri ön planda tutarken; sosyal demokrasi modeli, bu yaklaşımı “özel alan” olarak görülen aile ve ekonomi gibi alanları da kapsayacak şekilde genişletir ve devletin ekonomik yaşamda daha etkin bir rol üstlenmesi gerektiğini savunur (Yazıcı, 2021: 231).

Buna ek olarak, demokrasiyi sosyalizmle ilişkilendiren ve onu ekonomik eşitlik temelinde ele alan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bertrand Russell, demokrasiyi yalnızca bir yönetim biçimi olarak değil, aynı zamanda sosyal eşitlik ve adalet anlayışıyla yakından bağlantılı bir sistem olarak tanımlamaktadır (Russell, 2010: 68). Bu bakış açısına göre, sosyalist demokrasiyi savunanlar, halkın kendi kendini yönetme ilkesini kabul etmekle birlikte, siyasal eşitliğin ekonomik eşitlikle tamamlanması gerektiğini ve bunun serbest piyasa koşullarında tam anlamıyla mümkün olamayacağını ileri sürmektedir.

Tüm bu teorik perspektifler göz önünde bulundurulduğunda, demokrasinin durağan bir yapıdan ziyade, toplumsal ve tarihsel koşullara bağlı olarak sürekli değişen ve dönüşen dinamik bir kavram olduğu söylenebilir.

Demokrasi, yalnızca halkın yönetime katılımını değil, aynı zamanda bireylerin eşit haklara sahip olduğu bir toplumsal yapıyı da gerektirir. John Dewey, demokrasi kavramına ilişkin görüşlerinde bu noktaya özellikle vurgu yaparak, onun temelinde bireysel ve toplumsal gelişimin yattığını ifade etmektedir. Dewey’e göre, “hiçbir insanın veya sınırlı sayıda kişinin kendi rızaları olmadan başkalarını yönetebilecek kadar zeki olmadığı fikrine dayanır; bu ifadenin olumlu anlamı sosyal kurumlar tarafından etkilenen herkesin üretime ve yönetime bir katkısı olmasını gerektirir” (Dewey, 2014: 211). Bu bağlamda, demokratik yönetim anlayışının en temel ilkelerinden biri olan katılım, bireyin sadece yönetilen bir varlık olmadığını, aynı zamanda karar alma süreçlerinde de etkili bir aktör olması gerektiğini savunur.

Dewey’in demokrasi kavramına yönelik geliştirdiği yaklaşım, bireysel katılımın önemine

vurgu yapmakla birlikte, demokratik süreçlerin yalnızca seçimlerle sınırlı olmadığına dikkat çeker. Demokrasi, bireyin toplum içindeki rolüyle doğrudan ilişkilidir ve bu bağlamda yalnızca bir yönetim biçimi olmanın ötesinde, bir yaşam tarzı olarak da ele alınmalıdır. Ona göre, “demokrasinin temeli, insan doğasındaki kapasiteye, insan zekâsına, birleştiren ve etkin iş birliğinin gücüne olan inançtır” (Dewey, 2014: 212). Bu ifade, demokrasinin yalnızca halkın yönetime katılımıyla değil, aynı zamanda bireyin toplumun bir parçası olarak aktif rol üstlenmesiyle de ilgilendiğini ortaya koymaktadır. Demokrasiye dair bu tür bir yorum, onun yalnızca siyasi alanla sınırlı kalmayıp, eğitim, ekonomi, kültür ve sosyal yapı gibi birçok alana nüfuz eden bir sistem olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Demokrasiyi, özel bir politika biçiminden öte, toplumsal bir yaşam ve düşünme biçimi olarak ele alan John Dewey, bu kavramı yalnızca bir yönetim şekli olarak değil, aynı zamanda bireylerin birbirleriyle etkileşime girdiği, ortaklaşa bilgi ürettikleri ve ortak bir yaşam sürdükleri bir sistem olarak değerlendirmektedir. Dewey'in demokrasiye yönelik temel görüşü, onun sadece siyasi bir rejim değil, aynı zamanda bir yaşam tarzı, bir eğitim ve sosyal dönüşüm aracı olduğu yönündedir. Bu bağlamda Dewey, “demokrasi bir hükümet biçiminden daha fazla bir anlam taşır. Öncelikle, yandaş insancıl yaşam içinde deneyimleri yaymağa, ortaklaşmaya dayalıdır” (Dewey, 2014: 84). İfadesiyle, demokrasinin bireylerin yaşamlarına nasıl yön verdiğini vurgulamaktadır.

Dewey'e göre, demokrasi yalnızca seçimler, siyasi partiler ve yasama süreçleriyle sınırlı değildir; aynı zamanda toplumun her alanında bireylerin birbirleriyle iletişimini artıran, farklı fikirlerin sentezlenmesini teşvik eden ve toplumsal ilerlemeyi mümkün kılan bir ortam yaratır. Ona göre, bilgi ve akıl, bireylerin kendi başlarına geliştirdikleri bir şey değildir; aksine, kolektif bir süreç içerisinde, bireylerin birbirlerinden öğrenmesiyle şekillenir. “Her birey, kendi yaptığını diğerlerinin yaptığına dayandırmaktadır ve başkalarının eylemlerinin kendisini yönlendirmesine izin vermekte, böylece ortak tutum ve ilişkide olan birçok bireyi bir araya getirmektedir. Bu durum, sınıf, ırk, milliyet gibi insanları duygularının anlamlarını düşünmekten alıkoyan duvarların yıkılmasını sağlamaktadır” (Dewey, 2014: 84). Bu bakış açısı, demokrasinin toplumsal eşitlik ve katılım açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Dewey, demokrasiyi yalnızca bir yönetim biçimi olarak değil, aynı zamanda bireylerin ahlaki ve entelektüel gelişimini sağlayan bir araç olarak görmektedir. Ona göre, demokratik

toplumlarda bireyler sadece yönetim süreçlerine katılmakla kalmaz, aynı zamanda kendilerini geliştirme fırsatı bulur ve toplumun bir parçası olma bilincini kazanır. Bu açıdan demokrasi, bireyin kendi yaşamı üzerinde kontrol sahibi olmasını sağlayan bir sistemdir. Dewey, “Demokrasinin ana fikri, insanın yaşamını düzenleyen değerler oluşumuna her olgun insanoğlunun katılmasının gerekliliğidir. Bu değerler hem genel sosyal refahın hem de bireysel olarak insanoğlunun gelişiminin değerlendirilmesinden dolayı gereklidir” (Dewey, 2014: 211). Diyerek, demokrasinin bireysel ve toplumsal gelişim için temel bir unsur olduğuna dikkat çekmektedir.

Dewey’in demokrasi anlayışı, bireyin ve toplumun birlikte gelişimini esas almaktadır. Ona göre, bireylerin düşüncelerini serbestçe ifade edebildiği, farklı fikirlerin özgürce tartışıldığı bir toplumda hem bireysel hem de toplumsal gelişim sağlanabilir. “Demokrasinin temeli, insan doğasındaki kapasiteye, insan zekâsına, birleştiren ve etkin iş birliğinin gücüne olan inançtır” (Dewey, 2014: 212). Bu bağlamda, demokrasi sadece bir yönetim biçimi değil, aynı zamanda insan doğasının bir yansımasıdır.

John Dewey’in politik düşüncesi, onun pragmatist yaklaşımıyla doğrudan bir paralellik göstermektedir. Ona göre demokrasi yalnızca bir yönetim biçimi değil, aynı zamanda bireyin toplumsal yaşamını düzenleyen bir yaşam tarzıdır. Demokrasi, bireylerin toplumsal süreçlere aktif olarak katılmasını, eleştirel düşünmesini ve ortak sorunlara çözüm üretmesini gerektirir. Dewey, katılımcı demokrasiyi savunarak, bireylerin politik süreçlerde daha fazla söz sahibi olmasını önermiştir. *Kamusal ve Sorunları* (1927) adlı eserinde, modern toplumlarda bireylerin kamusal meselelerle daha fazla ilgilenmesi gerektiğini vurgulamış ve demokratik sistemlerin yalnızca seçkin bir grubun kontrolünde olmaması gerektiğini belirtmiştir. Ona göre demokratik bir toplumda bireyler, ortak çıkarlar doğrultusunda bir araya gelmeli ve toplumun genel refahı için kolektif bir bilinç oluşturmalıdır.

Dewey’nin demokrasi anlayışı, onun deneyimcilik ve pragmatizm ilkeleriyle iç içe geçmiş durumdadır. Dewey için demokrasi yalnızca oy kullanma hakkıyla sınırlı kalmamalı, bireyin yaşamının her alanına nüfuz eden bir sistem olarak ele alınmalıdır. O, demokrasiyi toplumsal, ekonomik ve eğitimsel süreçlerle ilişkilendirerek bireyin düşünsel kapasitesini geliştiren, üretkenliğini artıran ve topluma daha bilinçli bir şekilde katılımını sağlayan bir mekanizma olarak görmektedir. Bu bağlamda demokrasi, yalnızca siyasi arenada değil, eğitim ve iş hayatında da etkin kılınmalı, bireyler günlük yaşamlarında demokratik değerleri

içselleştirmelidir. Dewey'e göre bireyler, yalnızca yöneticilerini seçmekle kalmamalı, aynı zamanda karar alma süreçlerine doğrudan katılım sağlamalıdır. Demokrasi, bireyin yalnızca bir vatandaş olarak haklarını koruma meselesi değil, aynı zamanda toplumsal bir varlık olarak kendini gerçekleştirme sürecinin de temel taşıdır.

Dewey için demokrasi; eğitim, ekonomi ve kültür gibi alanlarda da toplumsal dokuyu belirleyen bir temel ilkeler bütünüdür. Dewey'in bu yaklaşımı, demokrasiyi yalnızca siyasal alanla sınırlı bir olgu olmaktan çıkarır ve toplumsal yaşamın tüm katmanlarına sirayet eden bir normatif çerçeveye dönüştürür. Dewey, demokrasinin yalnızca çoğunluğun yönetimi değil; aynı zamanda farklılıkların bir arada var olabildiği, kamusal aklın ve eleştirel düşüncenin sürekli işlediği bir kamusal alanın varlığı ile mümkün bulunduğunu ileri sürer.

Dewey'in demokrasi tasavvuru, bireyin siyasal ve toplumsal süreçlerde pasif bir konumda kalmaması gerektiğini; aksine eleştirel düşünme, diyalog ve iş birliği yoluyla kamusal yaşamın aktif bir öznesine dönüşmesini zorunlu kılar. Bu bağlamda Dewey, demokratik toplumun, farklılıkların bir arada yaşayabildiği ve bireylerin kendi kendilerini yönetebildikleri bir yapıyı önceliklendirmesi gerektiğini belirtir. Ona göre “demokrasi, insan ilişkilerinde duygusal ve düşünsel duvarları yıkar; sınıf, ırk ve ulus gibi yapay ayrımları aşarak ortak bir yaşam zemini inşa eder” (Dewey, 2014: 84).

Dewey'in bu yaklaşımı, modern demokratik teorilerdeki “kamusal akıl” ve “kamusal alan” tartışmaları ile paralellik gösterir. Onun düşüncesinde demokrasi, yalnızca özgürlüklerin garanti altına alındığı bir siyasal sistem değil; aynı zamanda insan doğasının potansiyelini gerçekleştirebildiği ve bireyin toplumsal yaşamla bütünleştiği bir etik yapı olarak tanımlanır.

Bu doğrultuda Dewey, demokratik katılımı yalnızca yönetsel pratiklerle sınırlamayı reddeder. Onun gözünde, demokrasi, bireyin gündelik yaşamdaki tüm eylemleriyle iç içe geçmiş, dinamik ve sürekli yeniden inşa edilen bir toplumsal örgütlenme biçimidir. Dolayısıyla Dewey için demokrasinin özü, bireyin hem kamusal alanda hem de özel yaşamında eleştirel ve yaratıcı bir özneye dönüşebilme imkânında saklıdır.

3.2. Dewey ve Liberalizm

Liberalizm, modern siyaset teorisinin en yaygın ideolojilerinden biri olmasına rağmen, içerdği görüş çeşitliliği nedeniyle tanımlanması güç bir düşünce sistemidir (Yazıcı, 2021: 233). Kimi liberaller yararcılık veya toplum sözleşmesi gibi farklı kuramsal temellere dayanırken, kimileri devletin minimum müdahalesini savunur, kimileri ise sosyal ve ekonomik eşitsizliklere karşı daha müdahaleci bir devlet anlayışını benimser (Yazıcı, 2021: 233). Liberalizm genellikle demokrasi ve kapitalizmle ilişkilendirilse de günümüz liberalleri kapitalizmin eşitlik anlayışını yetersiz bularak daha aktif bir devlet rolü önermektedir.

Tarihsel olarak liberalizm, 17. yüzyılda din ve mezhep savaşlarına ve mutlakiyetçi yönetimlere karşı bir tepki olarak doğmuş; laiklik, sınırlı hükümet ve bireysel özgürlük ilkeleri etrafında gelişmiştir (Yazıcı, 2021: 234). John Locke'un çalışmaları bu dönemin temel referansları arasında yer alır. 18. ve 19. yüzyıllarda hem Avrupa'da hem Amerika'da aydınlanma hareketleriyle birlikte demokrasi ve kapitalizmle eşzamanlı olarak gelişmiştir. Klasik liberalizm (Locke, Smith, Hayek gibi düşünürler) bireysel özgürlük, özel mülkiyet ve sınırlı devleti savunurken; modern liberalizm (Rawls, Dworkin gibi) daha çok eşitlik, adalet ve sosyal sorumluluk üzerinde durur. Bu iki yaklaşım arasında sağ ve sol liberalizm ayrımı yapılır. Yazıcı (2021) kendi içerisinde çeşitlilik barındıran liberalizmin savunduğu temel görüşleri şu şekilde özetlemiştir:

Siyasi bir toplumda insanlar özgür ve eşit olmalıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi liberallerin özgürlük ve eşitlik anlayışları birbirinden farklıdır. Örneğin, bazı liberaller özgürlüğü bireysel anlamda alırken diğerleri toplumcu bir özgürlük anlayışını savunmaktadır.

Devletin rolü özgürlük ve eşitliği artıracak şekilde belirlenmelidir. Yine bazı liberaller devletin toplumda çok az rol üstlenerek özgürlükleri ve eşitlikleri arttırabileceğini savunurken diğerleri devletin kapsamlı bir rolünün olması gerektiğini ileri sürer.

Demokratik yapıda organize olmuş bir devlet, yurttaşlarının özgürlüklerini ve eşitliklerini en iyi şekilde koruma altına alma şansına sahiptir.

Devlet, ancak bütün yurttaşlar için hoşgörü ve vicdan özgürlüğü sağlayan politikalar sürdürerek özgürlüğü teminat altına alabilir.

Devlet, bireylerin kendi yaşam planlarını oluşturdukları alanın dışında kalmalıdır. Bazı liberaller bu görüşle devlete çok az bir rol yüklerler. Devlet, ne bir ulusun kader aracı veya ilahi irade aracı, ne de monarkın kişiliğidir. Devlet sadece insanın ilgi ve ihtiyaçlarına hizmet eden insan ürünü bir varlıktır. Bir siyasi toplum, onun içinde yaşayan bireylere ve onların iyilik anlayışlarına dayandırılmalıdır. Bir başka deyişle, bireyler siyasi çözümlemenin nihaî birimleridir. Öyle ki, siyasi değerlendirmeler, kurumlar ve geniş anlamda adalet anlayışı toplum içinde yaşayan insanların bunlardan nasıl etkileneceklerine göre meşrulaştırılmalıdır.

Liberal devleti yöneten yegâne araç akıldır. Dini, ahlâkî veya metafizik görüşleri ne olursa olsun, insanlar siyasi alanda birbirleriyle akılcı ve makul tutum ve görüşlerle diyalogda bulunurlar.

Bireylerin siyasi platformda anlaşmaları akıl temelinde olmalıdır (Yazıcı, 2021: 235-236).

Liberalizmin kendi içerisindeki kuramsal çeşitliliği ve tarihsel dönüşümü, bu düşünce sisteminin farklı bağlamlarda yeniden yorumlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda, John Dewey'in liberalizm anlayışı, klasik ve modern liberalizmin sınırlarını aşarak özgürlüğü yalnızca bireysel hakların korunması çerçevesinde değil, toplumsal ve kültürel yapının dönüşümüyle ilişkilendiren daha kapsamlı bir perspektif sunar. Dewey, liberalizmi sabit ve evrensel bir ilke dizgesinden ziyade, demokratik yaşam pratikleri içerisinde sürekli olarak yeniden inşa edilen tarihsel ve toplumsal bir süreç olarak kavrar. Bu yaklaşım, bireyin yalnızca devlete karşı korunması değil, aynı zamanda kamusal alanın ve demokratik katılımın etkin bir öznesi haline gelmesi gerektiği fikrini merkeze alır. Dolayısıyla Dewey'in liberalizm anlayışı, özgürlüğü ve eşitliği, demokratik deneyimin ve toplumsal ilerlemenin dinamik unsurları olarak yeniden tanımlar.

John Dewey, modern Amerikan düşünce geleneği içinde liberalizmi eleştirel bir bakışla ele almış ve bu kavramı dönemin toplumsal ve siyasal ihtiyaçlarına göre yeniden yorumlamıştır. Dewey'e göre, klasik liberalizm, bireyi toplumsal bağlamdan soyutlayan bir anlayışa sahiptir ve bu, modern endüstriyel toplumların karmaşık yapısını ve birey-toplum ilişkilerinin dinamik doğasını göz ardı etmektedir. Özellikle Locke ve Adam Smith gibi erken dönem liberal düşünürlerin, bireyi sadece çıkarını maksimize eden bağımsız bir aktör olarak tanımlaması, Dewey'e göre artık yeterli değildir. Bu bakış açısı, sanayi toplumlarının karşılaştığı yapısal sorunları anlamada ve çözmede yetersiz kalmıştır (Dewey, 1987: 25).

Dewey, klasik liberalizmin özgürlük anlayışını da eleştirir. Negatif özgürlük olarak tanımlanan, devlet müdahalesinden muaf olma temelli özgürlük kavramını yetersiz bulur. Ona göre, bireyin özgürlüğü toplumsal bağlamdan bağımsız değildir; toplumsal kurumlar ve ortak yaşam pratikleri aracılığıyla şekillenir. Bu nedenle, liberalizmi yeniden inşa etme arayışında Dewey, bireyi toplumsal bir varlık olarak konumlandırır (Dewey, 2004d: 20).

Dewey'in eleştirisi, sadece birey ve toplum ilişkisini teorik olarak sorgulamakla kalmaz; aynı zamanda sanayileşmenin yarattığı eşitsizlikler, sınıfsal bölünmeler ve ekonomik adaletsizlikler gibi somut sorunlara da odaklanır. Klasik liberalizmin piyasa temelli özgürlük anlayışı, Dewey'e göre, bireyi ekonomik bir aktör olarak tanımlarken onu demokratik sorumluluklardan uzaklaştırmıştır (Dewey, 1987: 26).

Dewey, liberalizmin bireysel haklara odaklanırken, birey-toplum diyalektiğini ihmal ettiğini savunur. Bireyin özgürlüğü, yalnızca soyut haklara sahip olmakla değil; aynı zamanda toplumsal ilişkiler içinde aktif ve sorumlu bir özne olarak yer almasıyla anlam kazanır. Bu nedenle Dewey, bireyi toplumsal yaşamın bir ürünü ve insan doğasını da sosyal bir varoluş olarak tanımlar. Ona göre özgürlük, bireyin toplumsal iş birlikleri ve kamusal alanla kurduğu organik bağlarla hayata geçer (Dewey, 2004d: 21; Dewey, 2021c: 39).

Dewey'in liberalizmi yeniden yapılandırma çabası, demokratik kurumların işlevini de dönüştürür. Demokrasi, yalnızca bireylerin hak ve özgürlüklerini güvence altına alan bir yapı değil; aynı zamanda birlikte yaşama kültürünü ve dayanışma ahlakını içselleştiren bir toplum modeli olmalıdır. Dewey, demokratik yurttaşı, yalnızca siyasi haklara sahip biri değil, aynı zamanda toplumsal yaşamın her alanında aktif bir katılımcı olarak tanımlar.

Aydınlanma düşüncesi ve Amerikan siyasal kültürünün etkisini reddetmeyen Dewey, bu mirası dönüştürmenin gerekliliğine inanır. Ona göre, klasik liberalizmin bireysel özerklik ve özgürlük anlayışı tarihsel koşulların ötesine taşınarak evrensel bir ilke haline getirilmiştir. Ancak özgürlük, Dewey'e göre, toplumsal bağlamdan bağımsız düşünülemez. Modern toplumların karşı karşıya olduğu eşitsizlik ve yabancılaşma sorunlarının çözümü, bireyciliği aşan, toplumsal dayanışmayı ve katılımcı demokrasiyi temel alan bir liberalizm anlayışıyla mümkündür (Dewey, 1987: 27).

Dewey, bireysel özgürlük ile kamusal sorumluluk arasında bir denge kurulması gerektiğini savunur. Ona göre liberalizmin demokratikleşmesi ve toplumsal eşitliği de incelemesi hem bireyin özgürleşmesini hem de toplumun refahını sağlar. Böylece Dewey, liberalizmi yalnızca bireysel haklara indirgemeyen; toplumsal bir etikle desteklenen ve demokratik toplumun yapı taşı olarak yeniden tanımlayan bir yaklaşım sunar.

Dewey, Amerika'daki deneyimi de dikkate alarak, liberal demokrasinin 19. yüzyıldaki başarısının tarihsel koşullara dayandığını vurgular. Ona göre bu başarı süreklilik arz etmez ve liberal demokrasinin, günümüz sorunlarına yanıt verebilmesi için yeniden yapılandırılması gerekir. Dewey, demokrasinin başarısızlığa uğradığı durumları, onu gerçekçi ve çağın koşullarına uygun biçimde yeniden inşa etme zorunluluğu olarak görür (Dewey, 1987: 27).

Dewey'nin eleştirisi, liberalizmin bireysel özgürlüğü, bireyi toplumdan izole eden bir çerçevede tanımlamasına yöneliktir. Darwin'in evrim teorisinden de destek alan Dewey, insanın doğasının toplumsal bir varlık olmaya dayandığını savunur. Klasik liberalizmin bireyi yalnızca ekonomik çıkarlar peşinde koşan bir aktör olarak ele alması hem bilimsel bulgularla hem de demokratik toplumun gerekleriyle çelişmektedir (Dewey, 1987: 28).

Liberalizmin, modern dünyadaki karmaşık toplumsal sorunlara çözüm üretmediğini savunan Dewey, bu sebeple liberalizmi daha kapsayıcı ve toplumsal temellere dayalı bir yapıya dönüştürmeyi önerir. Demokratik kurumlar, yalnızca bireysel özgürlüklerin korunduğu mekanizmalar değil; aynı zamanda toplumsal eşitliği ve kolektif sorumluluğu da güçlendiren yapılar olmalıdır (Dewey, 1987: 28).

Dewey, liberalizmin yeniden yapılandırılmasını üç aşamada açıklar. İlk aşamada, bireyi toplumsal bağlardan kopuk, atomize bir varlık olarak gören anlayışın terk edilmesi gerektiğini savunur. İnsanın toplumsal ve kültürel bir varlık olarak yeniden tanımlanması bu aşamanın temelini oluşturur.

İkinci aşamada ise, liberalizme karşı gelişen toplumsal tepkiyi analiz eder. Dewey'e göre, liberalizmin bireyciliği yüceltmesi, toplumsal bağları zayıflatmış ve ahlaki bir boşluk yaratmıştır. Bu durum, toplumsal dayanışmanın ve ortak sorumluluk bilincinin aşınmasına yol açmıştır (Dewey, 1987: 28-29).

Üçüncü aşamada ise, demokrasi ile insan doğası arasındaki ilişkinin ahlaki boyutlarını ön plana çıkarır. Ona göre, demokratik toplum, bireysel özgürlüğü savunurken toplumsal bütünlüğü de güçlendirebilmelidir. Bu yaklaşım, demokratik değerlerin toplumsal sorumlulukla birleştiği bir etik anlayış sunar (Dewey, 1987: 35).

Dewey için demokrasi, yalnızca bir yönetim biçimi değil; aynı zamanda bireylerin kamusal alanda bir araya geldiği ve ortak meseleler üzerine düşündüğü bir yaşam biçimidir. Demokrasi, bireylerin sadece oy verdikleri değil, aynı zamanda fikir alışverişinde bulundukları ve toplumsal sorunları kolektif akıl yoluyla çözmeye çalıştıkları bir kamusal alan yaratmalıdır.

Dewey'in kamusal soruşturma olarak tanımladığı bu süreç, yalnızca toplumsal sorunların

çözümüne değil, aynı zamanda bireylerin toplumla daha derin bir bağ kurmasına da hizmet eder. Dewey, demokrasinin hem düşünsel hem de eylemsel bir süreç olduğunu vurgular; kamusal diyalog, demokratik toplumu sürekli olarak yenileyen ve güçlendiren temel bir mekanizma olarak işlev görmelidir (Dewey, 1987: 36).

Sonuç olarak Dewey, liberalizmi bireyci temellerden çıkararak, toplumsal dayanışma ve katılımcı demokrasiyi önceleyen bir çerçevede yeniden yapılandırır. Bireysel özgürlük ile toplumsal sorumluluk arasında denge kuran bu yaklaşım, Dewey'in modern demokratik toplum vizyonunun merkezinde yer alır.

3.3. Dewey'in Pragmatizminin Politik Yansımaları

Pragmatizm, 19. yüzyıl Amerika'sında Charles Sanders Peirce, William James ve John Dewey gibi düşünürlerin katkılarıyla şekillenen bir felsefi akım olarak ortaya çıkmıştır (Menand, 2001: 15). Bu akım, bilginin yalnızca soyut düşünsel kalıplara dayalı değil, aynı zamanda deneyim ve pratikle doğrulanan bir süreç olduğunu savunur. Pragmatizmin bu temel ilkeleri, Dewey'in siyasal ve toplumsal teorilerinin de temelini oluşturur. Dewey, bilginin doğruluğunu insan toplumlarının içinde bulunduğu pratik koşullar ve toplumsal deneyimler ile test edilen ve sürekli yeniden değerlendirilen bir süreç olarak tanımlar (Dewey, 1929: 33).

Dewey'in siyaset anlayışı, demokrasiyi yalnızca bir yönetim biçimi veya prosedürel bir sistem olarak değil, aynı zamanda bireylerin ve toplulukların sürekli etkileşim ve katılım yoluyla inşa ettiği dinamik bir yaşam biçimi olarak ele alır (Dewey, 1916: 15). Dewey, demokrasiyi insanların toplumsal ilişkilerini ve kamusal yaşamlarını şekillendirdikleri bir deneyim alanı olarak görür. Bu anlamda demokrasi, Dewey'e göre, toplumsal sorunlara nihai çözümler sunmaktan çok, sorunları sürekli sorgulayan ve çözüm üretmeye çalışan bir toplumsal süreçtir (Dewey, 1927: 41).

Dewey'in yaklaşımına göre demokrasi, kamusal iletişimi ve katılımcı akıl yürütmeyi merkeze alan bir yapıdır. Dewey, sağlıklı bir demokratik sistemin yalnızca çoğunluk yönetimine değil, aynı zamanda farklı görüşlerin açıkça dile getirilebildiği, eleştirel tartışmaların teşvik edildiği bir toplumsal ortama ihtiyaç duyduğunu savunur (Dewey, 1927: 41). Ona göre, farklı perspektiflerin sentezlendiği, kolektif sorgulama ve ortak akıl

yürütmenin esas alındığı bir demokrasi, toplumun daha kapsayıcı ve sürdürülebilir çözümler geliştirmesine olanak tanır.

Bu çerçevede, Dewey'in "kamusal alan" anlayışı öne çıkar. Dewey, *The Public and Its Problems* (1927) adlı eserinde, modern toplumlarda bireylerin toplumsal bağlarının zayıfladığını tespit eder ve kamusal alanın yeniden inşa edilmesi gerektiğini savunur. Ona göre, kamusal alan yalnızca yönetime dair bir mekanizma değil; bireylerin toplumsal meseleleri tartıştığı, ortak akıl yürüttüğü ve çözüm yolları aradığı bir etkileşim sahnesidir.

Dewey, demokratik toplumlarda bilgi üretim süreçlerinin de katılımcı bir yapıda olması gerektiğini belirtir. Bilgi, yalnızca bireysel çabalardan değil, toplumsal etkileşim ve deneyimlerin kolektif olarak değerlendirilmesinden doğar (Dewey, 1938: 25). Ona göre bilgi, yalnızca soyut teorilerle değil, toplumsal deneyimle test edilen ve sorgulanan bir olgudur. Bu bağlamda, demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için toplumun farklı kesimlerinin bilgi üretme süreçlerine aktif olarak katılması ve bilimsel sorgulama yöntemlerinin bu süreçlere entegre edilmesi gereklidir.

Dewey'in demokrasiyi bilgi üretim süreciyle ilişkilendirmesi, onu çağdaş epistemik demokrasi teorilerinin de öncüsü hâline getirmiştir. Dewey'e göre demokratik karar alma süreçleri, yalnızca çoğunluğun iradesine dayanmamalı; toplumsal sorunlar, eleştirel düşünce ve bilimsel yöntemlerle sorgulanmalı ve çözüm yolları bu yolla geliştirilmelidir (Bohman, 1999: 33). Dewey, bilimin demokratik toplumlarda rehber işlevi görmesi gerektiğini savunur; ancak bu, teknokratik bir yönetim anlayışını değil, halkın ve farklı toplumsal kesimlerin kamusal akıl yürütme süreçlerine katılımını ifade eder.

Dewey'in siyaset felsefesi, yalnızca epistemik bir yaklaşım değil, aynı zamanda etik bir sorumluluk anlayışı da taşır. Dewey, demokrasiyi yalnızca siyasal bir sistem olarak değil, bireylerin toplumsal sorumluluk üstlendiği ve kolektif yaşamın etik temellerini güçlendirdiği bir süreç olarak ele alır. Dewey'e göre, bireylerin sadece oy kullanmakla değil, toplumsal sorunlara karşı duyarlı, katılımcı ve sorumluluk sahibi yurttaşlar olarak aktif rol üstlenmeleri gerekir (Dewey, 1916: 16).

Bu çerçevede Dewey, demokrasinin temel unsurlarından biri olarak sosyal işbirliğini ön plana çıkarır. Ona göre, toplumsal işbirliği, bireylerin yalnızca kendi çıkarlarını değil,

toplumun genel yararını gözeterek karar alma süreçlerine katılmasını sağlar (Dewey, 1935: 18). Demokrasi, bireylerin birbirlerinin fikirlerine saygı gösterdiği, farklı bakış açılarını dinlediği ve toplumsal sorunlara kolektif çözümler aradığı bir yaşam biçimi olarak tanımlanır.

Dewey'in pragmatist yaklaşımı, demokrasinin sürekli olarak yeniden inşa edilmesi gereken, dinamik ve değişken bir süreç olduğunu ortaya koyar. Toplumsal sorunların çözümü, yalnızca teknik uzmanlıkla değil, bireylerin ve toplulukların ortak akıl yürütme ve deneyim paylaşımıyla mümkündür (Festenstein, 2019: 24). Bu yaklaşım, Dewey'in demokrasiye yüklediği etik, epistemik ve toplumsal anlamı daha da derinleştirir.

Dewey'in liberalizm eleştirisi de bu anlayışla bağlantılıdır. Dewey, klasik liberalizmin bireyi toplumdan izole eden ve bireysel çıkarları merkeze alan yaklaşımını eleştirir (Dewey, 1935: 19). Ona göre, klasik liberalizm, bireyi “atomize” ederek toplumsal dayanışmayı zayıflatmış ve ortak yaşamın önemini göz ardı etmiştir. Dewey, bireysel özgürlüğün ancak toplumsal bağlam içinde anlamlı olabileceğini savunur. Liberalizmin bireyi yalnızca haklara sahip bir varlık olarak tanımlayan yaklaşımına karşı, Dewey toplumsal sorumluluğun ve işbirliğinin altını çizer. Dewey, *Liberalism and Social Action* (1935) adlı eserinde, bireysel özgürlük ile toplumsal sorumluluğun dengelenmesi gerektiğini savunur ve toplumsal yaşamın etik temellerinin güçlendirilmesi gerektiğini belirtir.

Dewey'e göre, gerçek özgürlük, bireylerin toplumla etkileşim içinde geliştirdikleri pratiklerle ve işbirliği süreçleriyle ortaya çıkar. Bu bağlamda, demokrasiyi yalnızca bireysel hakların korunmasıyla sınırlamayan Dewey, toplumsal eşitlik ve dayanışmayı da demokrasinin asli unsurları arasında görür.

Sonuç olarak, Dewey'in demokrasi anlayışı, pragmatizmin temel ilkeleri ile uyumlu bir şekilde, demokrasiyi yalnızca bir yönetim biçimi değil, aynı zamanda toplumsal işbirliği, katılımcı akıl yürütme ve kolektif bilgi üretimi ile beslenen bir yaşam tarzı olarak kurgular. Dewey'in liberalizm eleştirisi ise bu yaklaşımı daha da derinleştirerek, bireysel özgürlüğün toplumsal sorumlulukla dengelendiği bir demokratik yaşam biçimini savunur. Bu anlayış, Dewey'i çağdaş demokratik teorilerin ve epistemik demokrasi tartışmalarının öncülerinden biri hâline getirmiştir.

4. JOHN DEWEY'İN EĞİTİM FELSEFESİNİN POLİTİK TEMELLERİ

John Dewey, modern eğitim felsefesinin en etkili figürlerinden biri olarak, eğitimi yalnızca bireysel gelişimin aracı olarak değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümün temel dinamiği olarak konumlandırmıştır. Dewey'in düşünce sistemi, eğitimin toplumsal yapının yeniden üretiminde ve demokratik bir yaşam biçiminin inşasında üstlendiği işlevsel rolü ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda Dewey, eğitimin, bireylerin düşünsel ve ahlaki gelişimini teşvik eden; onları toplumsal yapıya etkin ve sorumlu yurttaşlar olarak katılmaya hazırlayan bir süreç olarak ele alınması gerektiğini savunmuştur.

Bu bölümde, Dewey'in eğitim felsefesinin politik temelleri analitik bir çerçevede ele alınacaktır. Öncelikle, Dewey'in yeniden kurmacılık ve yapılandırmacılık gibi akımlarla kurduğu ilişkiler irdelenerek, onun eğitime yönelik pragmatist yaklaşımının nasıl şekillendiği açıklanacaktır. Ardından, ilerlemeci eğitim anlayışının, geleneksel eğitim paradigmasına karşıt olarak nasıl konumlandığı ve Dewey'in bu doğrultuda sunduğu eleştiriler detaylı biçimde incelenecektir. Dewey'in eğitim anlayışının toplumsal işlevi ile demokratik bir toplum inşası arasındaki ilişkinin çözümlemesi yapılarak, eğitimin bireysel ve kolektif düzeyde sahip olduğu dönüştürücü potansiyel tartışmaya açılacaktır.

Ayrıca, Dewey'in eğitim felsefesinin politik temelleri yalnızca kendi düşünsel bağlamı içinde değil, aynı zamanda eleştirel pedagojinin öncülerinden Paulo Freire'in (1991) yaklaşımıyla da karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Freire'in “ezilenlerin pedagojisi” olarak tanımladığı yaklaşımı, eğitimi toplumsal adaletin ve özgürleşmenin bir aracı olarak görmesi bakımından Dewey'in demokratik yurttaşlık temelli anlayışıyla önemli benzerlikler taşır. Ancak iki düşünür arasındaki farklılıklar, eğitime yüklenen politik anlam ve toplumsal dönüşüm stratejileri açısından dikkat çekicidir. Bu bağlamda, bölümün sonunda yer alacak karşılaştırmalı analiz, Dewey'in politik eğitim felsefesini daha geniş bir kuramsal çerçeveye yerleştirmeyi amaçlamaktadır.

Dewey'in eğitim anlayışı, özellikle eğitimin sadece bireysel başarıya odaklı, edilgen bir öğrenme sürecinden çıkarılarak, bireyin aktif katılımını ve deneyim temelli öğrenmesini merkeze alan bir pedagojik yaklaşımı savunur. Bu bağlamda, Dewey'in eğitim felsefesi,

demokratik toplumun yeniden üretiminde kritik bir rol üstlenmekte; eğitimi, bireylerin toplumsal sorumluluk bilinci kazandığı, eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiği ve topluma aktif katılım sağladığı bir süreç olarak tanımlamaktadır.

Bu bölümde, Dewey'in eğitim felsefesinin politik bağlamı hem kuramsal hem de tarihsel bir perspektiften ele alınarak, çağdaş eğitim sistemlerinin dönüşüm süreçleriyle ilişkisi kurulacaktır. Böylelikle, Dewey'in düşüncelerinin günümüz eğitim yaklaşımları üzerindeki sürekliliği ve etkisi çok boyutlu bir şekilde değerlendirilecektir.

4.1. Yeniden Kurmacılık ve Eğitim

Yeniden kurmacılık (veya yeniden inşacılık), ilerlemeciliğin bir devamı olarak eğitim felsefesinde gelişen bir yaklaşımdır. Dewey, Bergson, Rugg, Counts ve Brameld gibi isimler bu akımın temsilcileri arasında yer almaktadır (Manav, 2018: 128). Dewey'e göre yeniden kurmacılık, demokratik eğitim anlayışıyla güçlü bir ilişkiye sahiptir. Her iki yaklaşım da öğrenmenin, öğrencilerin aktif katılımı ve deneyimlerden beslenmesi gerektiğini savunur. Eğitim, sadece bilgi aktarımından ibaret değil, öğrencilerin gerçek dünyadaki deneyimlerinden hareketle aktif bir öğrenme süreci sunmalıdır. Bu bağlamda, yeniden kurmacılık, öğrenci merkezli ve deneyime dayalı bir öğrenme anlayışını benimserken, demokratik eğitim anlayışı ise bireylerin özgüvenini artırarak demokratik bir toplum için gerekli beceri ve değerlerin kazandırılmasını amaçlar. Bu yüzden Dewey'in demokratik eğitim anlayışı ile yeniden kurmacılık, öğrenmeyi daha anlamlı ve etkili hale getirmek için ortak ilkeler paylaşır.

Yeniden kurmacılık, geleneksel eğitim anlayışının değer kaybetmesiyle ortaya çıkan ve toplumsal değişimin hızla yaşandığı bir dönemi temel alır. Toplumların bu hızlı değişime uyum sağlayabilmesi için sürekli bir yeniden inşa sürecine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu dinamik yapılar, sabit ve durağan bir eğitim anlayışını reddederek yeni gelişmelere adapte olmayı zorunlu kılar. Ancak, bu değişim bazen bireyler üzerinde toplumsal ve kültürel bir kriz yaratabilir. Yeniden kurmacılık, işte bu krizin çözülmesi gerektiğini vurgulayan bir yaklaşım olarak ortaya çıkar (Manav, 2018: 128).

Bu yaklaşım yalnızca maddi değil, aynı zamanda manevi unsurların da değişime ayak uydurması gerektiğini vurgular. Örneğin, kullandığımız teknolojik cihazlar hızlı bir değişim

gösterirken, kültürel değerler, gelenek ve görenekler çok daha yavaş bir dönüşüm geçirmektedir. Aynı durum eğitim için de geçerlidir. Eğitim, bireyin zihnini yapılandıran bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, eğitim yalnızca bilgi aktarımı değil, bireyin deneyimleriyle etkileşim içinde zihinsel yapısının sürekli olarak yeniden yapılandırıldığı bir süreçtir. Dewey, eğitimin bireyin öğrenme ve anlama becerilerini geliştiren bir yeniden yapılandırma süreci olduğunu ifade etmektedir (Dewey, 2020b: 78-79).

Değişim hızındaki dengesizlik, bireylerde toplumsal ve kültürel krizlere yol açabilir. Yeniden kurmacılık, bu krizlerin aşılmasını savunarak mevcut toplumsal ve kültürel yapıların sorgulanmasını ve yeniden yapılandırılmasını önerir. Bu bağlamda, bireylerin karşılaştığı zorlukları aşmalarına yardımcı olacak sağlıklı ve dengeli bir toplum yapısının inşa edilmesi hedeflenir. Sürekli değişen dünyada eğitim, sevgi, hoşgörü, barış ve mutluluğu öğretmeli, din, dil, ırk ve cinsiyet ayrımcılığına yer vermemeli, farklılıklara saygıyı teşvik etmelidir (Kıncal, 2019: 89). Eğitim, sadece bilgi ve beceri kazandırmakla kalmamalı, aynı zamanda sosyal ve duygusal gelişimi de desteklemeli ve bireyler arasında eşitlik ve adaletin sağlanmasına katkıda bulunmalıdır.

Modern eğitim anlayışlarında, bilginin anlamlandırılması ve yapılandırılması süreci büyük bir öneme sahiptir. Yeniden kurmacılık anlayışı da bireyin kendi deneyimlerine dayalı olarak bilgiyi işleme sürecini merkeze alır. Çünkü birey, ancak deneyimleri sayesinde toplumda işlevini yitirmiş bilgi ve değerleri dönüştürebilir (Manav, 2018: 128). Bu nedenle, yeniden kurmacılık yalnızca eğitimin içeriğini değil, aynı zamanda bireyin topluma olan katkısını da sürekli yeniden inşa etmeyi hedefleyen bir anlayış olarak kabul edilmektedir.

Yeniden kurmacılık anlayışında birey, bilgiyi aktif bir şekilde işler ve bu bilgiyi kendi deneyimleriyle ilişkilendirerek anlamlandırır. Bu yaklaşım, bireyin içsel süreçlerine ve deneyimlerine verdiği önemi vurgular. Birey, dışarıdan gelen bilgileri pasif bir şekilde kabul etmek yerine, onları dönüştürerek toplumsal işlevselliği olmayan bilgi ve değerleri yeniden şekillendirir. Dewey, ilerlemecilik ve yeniden kurmacılığı birbirine bağlı anlayışlar olarak görür ve her iki anlayış da deneyim üzerine temellenmiştir. Toplumsal yeniden kurmacılık, geleneksel yapıyı eleştirirken, toplumsal krizlerin önüne geçilmesi için değişim ve dönüşüm süreçlerini hızlandırmayı amaçlar.

Bu bağlamda Gutek, yeniden kurmacılık anlayışının toplumsal krizleri çözmek için dört temel adım sunduğunu belirtir: İlki, kültürel mirasa eleştirel bir bakış açısı geliştirilmesidir. İkincisi, kuramsal sosyal hayatın yenilenmesidir. Üçüncüsü, bu yeniliklerin kültürel bir plan doğrultusunda test edilmesidir. Dördüncüsü ise değişimi zor olan kültürlerin planlı bir yeniliğe doğru geliştirilmesidir (Manav, 2018: 130). Bu adımlar, kültürel ve kurumsal değişimlerin birbiri üzerindeki etkisini ve bu sürecin planlı bir şekilde nasıl yönetilebileceğini açıklamaktadır. Bu bağlamda yeniden kurmacılık, kültürel ve toplumsal krizlere çözüm üretmek için planlı bir yaklaşım sunar.

Yeniden kurmacılık, temelinde “değişim” kavramını barındıran ve pragmatist bir bakış açısına dayanan bir anlayıştır. Bu yaklaşım, bireyin özgürlüğüne odaklanırken, ilerlemeciliğin eksikliklerini gidermek amacıyla gelişmiştir. Dewey, “Felsefenin insan işlerinden doğduğu ve insan işleriyle bağlantılı olduğu” görüşünü benimsemiş ve bunun, toplumsal krizleri çözmeye yönelik yeniden inşa sürecinin ön koşulu olduğunu belirtmiştir. Bu felsefi yaklaşım, değişimi planlı bir şekilde yönlendirerek, bireylerin toplumsal krizlerle başa çıkmalarına yardımcı olmayı amaçlar (Dewey, 2021c: 44).

Dewey, felsefenin insan yaşamı ve işlerine doğrudan bağlı olduğunu ifade eder ve insanların düşünme, anlama, değerlendirme süreçlerinde kritik bir rol oynadığını vurgular. Bu anlayış, yeniden kurmacılığın temel ön koşullarından biri olarak kabul edilir. Yeniden kurmacılık, sürekli olarak deneyimlerin yapılandırılması ve anlamlandırılması süreciyle tanımlanır. Bu bağlamda, felsefenin insan yaşamındaki sorunları çözme ve anlamlandırma sürecindeki rolü, yeniden kurmacılıkla güçlü bir bağ kurar.

Yeniden kurmacılığın demokratik eğitim anlayışı, bireylerin deneyimlerini sürekli olarak gözden geçirmelerini ve anlamlandırmalarını teşvik eder. Bireyler, kendi deneyimlerinden yola çıkarak bilgiyi anlar ve dünyayı keşfetmeye çalışır. Bu süreç, bireylerin demokratik değerlere sahip olmalarını ve demokratik topluma katkı sunmalarını sağlar. Yeniden kurmacılık, geleneksel eğitimi eleştiren ve bireyin aktif bir öğrenme sürecine katılmasını savunan bir akım olarak, demokratik eğitim anlayışıyla örtüşür. Bu yaklaşım, eğitimin temel unsuru olarak deneyimleri öne çıkararak bireyin içsel potansiyelini keşfetmesine olanak tanır.

4.2. Yapılandırmacılık ve Eğitim

Yapılandırmacılık, kelime anlamı itibarıyla “inşa etme” veya “yapma” kavramlarıyla ilişkilidir ve bilginin aktif bir süreçle insan tarafından oluşturulduğunu savunur. Bu anlayışa göre bilgi, bireyin yaşadığı deneyimler, algıları ve çevresiyle kurduğu etkileşimler sonucu şekillenir. Yapılandırmacılık, bireyi sadece pasif bir bilgi alıcısı olarak görmek yerine, bilgiyi dönüştüren ve yeniden anlamlandıran bir özne olarak kabul eder. John Dewey, bu akımın önemli savunucularından biridir ve eğitimin öğrencinin deneyimlerine dayanması gerektiğini savunur. Dewey'e göre, öğrencilerin doğrudan deneyimler yoluyla öğrenmesi, bilgiyi yapılandırmalarını sağlar ve bu süreç öğrenmenin temelini oluşturur.

Dewey, eğitim ile demokratik değerler arasında güçlü bir bağ kurar. Ona göre, eğitim bireyleri sadece bilgiyle donatmakla kalmamalı, aynı zamanda demokratik bir toplumun sorumluluklarını ve değerlerini benimsemeye teşvik etmelidir. Eğitim süreci, bireylerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine, toplumsal sorumluluklarını anlamalarına ve demokratik süreçlere aktif olarak katılmalarına olanak tanımalıdır. Dewey, bu anlayışı şu şekilde ifade eder:

Dewey'in vurguladığına göre, eğitimde doğa ve toplum arasındaki etkileşimi sağlamak, eğitim-öğretim süreçlerinin deneyim odaklı bir şekilde şekillendirilmesi gerekmektedir. Bu anlayışa dayalı olarak yapılandırmacılık, eğitimi yalnızca teorik bilgi aktarımından ibaret görmez; öğrencilerin gerçek yaşamla bağlantılı, aktif öğrenme süreçleriyle bilgiyi inşa etmelerini hedefler. Böyle bir eğitim modeli, öğrencilerin öğrenilen bilgiyi pratikte uygulayabilmelerini sağlayarak anlamlı ve kalıcı bir öğrenme deneyimi sunar. Ayrıca, bu yaklaşım demokratik bir kültürün güçlenmesine katkı yaparak, öğrencilerin toplumsal sorumluluk taşıyan, daha etkin bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olur (Dewey, 2023: 41).

Dewey'in yapılandırmacılık anlayışı, Jean Piaget'nin görüşleriyle paralellik gösterir. Her iki düşünür de bilginin bir “yapılanma aracı” olduğunu savunur. Bu anlayışta, öğrenme sürecinin odak noktası bilginin edinilme yöntemidir. Öğrencinin pasif bir bilgi alıcısı olmaktan çıkarak aktif bir araştırmacı rolüne bürünmesi, bu yaklaşımın temel ilkelerindendir. Dewey, bu durumu şu sözlerle açıklar:

Dewey, okulun, öğrencilerine toplumsal hayata hazırlık sağlayabilmesi için, gerçek toplumsal yaşam koşullarını simüle etmesi gerektiğini belirtir. Okul, öğrencilere sadece soyut bilgiler vermekle kalmamalı, aynı zamanda onları toplumsal yaşamın içinde aktif bir şekilde yer almaya teşvik etmelidir. Toplumsal beceri ve alışkanlıkların kazandırılması, öğrencilerin mevcut toplumsal bağlamda, günlük yaşamla ilişkilendirilerek gerçekleşmelidir. Dewey'e göre, öğrenciyi toplumsal yaşamdan kopuk bir şekilde eğitmeye çalışmak, ona karada yüzme hareketleri yaptırmak gibidir; bu şekilde öğretim gerçek hayatta işe yaramaz (Dewey, 2022: 23).

Bu ifadeler, Dewey'in eğitimi toplumsal yaşamın bir provası olarak gördüğünü ve öğrencilerin, toplumsal deneyimlerden kopuk bir şekilde öğrenme süreçlerine dahil edilmesini eleştirdiğini gösterir. Yapılandırmacılık, bireylerin bilgiyi anlamlandırma sürecine aktif olarak katılmalarını ve bu süreçte kendi deneyimlerinden yola çıkarak öğrenmeyi yönetmelerini destekler. Öğrenciler, bu anlayış doğrultusunda mevcut bilgilerini yeni bilgilerle ilişkilendirerek öğrenir ve böylece bilgiyi daha kalıcı hale getirirler (Bakır, 2012: 59).

John Dewey, okulun sadece teorik bilgi aktaran bir kurum olmanın ötesine geçmesi gerektiğini, öğrencilerin bu bilgileri kendi deneyimleriyle ilişkilendirerek anlamalarını sağlaması gerektiğini savunmuştur. Ona göre, eğitimin amacı bireyleri yalnızca toplumsal yaşama hazırlamak değil, aynı zamanda onların toplumsal fayda ve hizmet alışkanlıkları kazanmalarını sağlamaktır. Bu yaklaşım, yapılandırmacılığın temel prensipleriyle uyumludur. Yapılandırmacılık, öğrencilerin aktif katılımını, deneyimlerini ve öğrenme süreçlerine anlamlı bir şekilde dahil olmalarını vurgular. Bu doğrultuda, okul ortamı yalnızca sınıf içi etkinliklerle değil, aynı zamanda sosyal etkinlikler aracılığıyla da öğrencilere toplumsal yaşama hazırlanma fırsatları sunmalıdır.

Dewey'in eğitim anlayışı, bireylerin toplumsal yaşama aktif bir şekilde katılımını hedeflerken, Nel Noddings'in yapılandırmacılıkla ilgili yorumları da bu yaklaşımın temelini güçlendirmektedir. Noddings, yapılandırmacı anlayışın önde gelen isimleri olan Jean Piaget ve John Dewey'i karşılaştırırken şu ifadeleri kullanır:

Piaget ve Dewey, her ikisi de etkileşimci bir yaklaşım benimsemiş ve bireyi deneyimsel bir dünyada yerleştirerek öğrenmeye yaklaşmışlardır. Ancak, Piaget, Kant'ın felsefi temellerine

dayanarak, bireyin gelişim süreçlerindeki bilişsel yapıları açıklamaya odaklanmış, her gelişim aşamasındaki zihinsel aktiviteleri incelemiştir. Dewey ise daha çok gözlemlenebilir davranışlar ve sonuçlarla ilgilenmiş, eğitimin pratiği üzerine yoğunlaşmıştır. Piaget, esas olarak gelişimle ilgilenirken, Dewey eğitimle ilgilenmiş ve eğitim felsefesini tüm felsefi düşüncenin merkezine yerleştirmiştir (Noddings, 2017: 130-131).

Dewey'in eğitim felsefesi, geleneksel anlayışlardan farklı olarak, deneyime dayalı öğrenmeye, demokratik katılıma ve problemleri çözme odaklı bir yaklaşıma öncelik verir. Eğitim sürecinde, öğrencilerin yalnızca teorik bilgiyi almak yerine, bu bilgiyi anlamlandırma, sorgulama ve günlük yaşamlarında uygulama becerileri geliştirmeleri gerektiğine inanır. Dewey, eğitimde, bilgiyi aktarım aracı olarak görmek yerine, öğrencilerin aktif bir şekilde öğrenmelerini sağlayacak bir sürecin tasarlanmasını savunur. Bu süreç, öğrencilere anlamlı ve işlevsel bilgiler sunarak, onları gerçek dünya deneyimleriyle donatmayı amaçlar.

Dewey'e göre demokratik bir eğitim modeli, bireylerin öğrenme süreçlerini yönlendirebilmeleri ve toplumsal kararlara katılabilmeleri için gereklidir. Bu model, geleneksel eğitimi eleştirerek, bireyleri aktif, eleştirel düşünen ve toplumsal sorumluluk taşıyan bireyler olarak yetiştirmeyi hedefler. Ayrıca, doğaya yönelik bir eğitim anlayışını benimseyerek, demokratik eğitim için güçlü bir temel oluşturur. Yapılandırmacılık, yeniden kurmacılık ve ilerlemecilik gibi teorilerle ilişkilendirilen bu yaklaşım, eğitimde sadece bireysel gelişimi değil, aynı zamanda toplumsal katılımı teşvik eder. Dewey'in eğitim felsefesi, bireylerin yaşamla eğitim arasındaki bağlantıyı kurabilmeleri ve toplumsal hayata etkin bir şekilde katılmaları için gerekli ortamı hazırlamayı amaçlar.

4.3. Geleneksel Eğitim ile İlerlemeci Eğitimin Karşılaştırılması

John Dewey, toplumsal düzende meydana gelen değişimlere cevap verebilmek amacıyla yeni bir eğitim hareketi başlatmıştır. Bu hareketin özünü, herhangi bir ideolojiye veya izme dâhil olmadan, sadece eğitimin kendisine odaklanarak geliştirmiştir. Dewey'in eğitim düşünceleri, kendi döneminde büyük yankı uyandırmış olsa da birçok eğitim düşünürü tarafından eleştirilmiştir. Dewey'in "ilerlemecilik" (progressivism) olarak adlandırılan bu görüşü, özellikle "geleneksel eğitim anlayışı" ile birlikte anılmış ve bu iki anlayış birbirine zıt olarak tanımlanmıştır. Çünkü ilerlemecilik, geleneksel eğitimin eksik ve yanlış yönlerini

gösterdiği ölçüde kendini tanıtabilmiştir ve bu anlayışın toplumda kabul görmesinde önemli bir rol oynamıştır (Yıldız, 2014: 22).

Sanayileşme öncesindeki toplumlarda eğitim, statik ve homojen yapıya sahipti. Bu geleneksel eğitim anlayışı, ezberci ve otoriter bir yapıyı dayatmakta, bireylerin pasif bir şekilde eğitilmesini sağlamaktaydı. Dewey, geleneksel eğitimi eleştirirken, bu eğitim sisteminin okul yapısına, sınıf düzenine ve uygulanan yöntemlere bakarak eğitimdeki edilgenliği, bağımlılığı ve hareketsizliği vurgulamıştır. Dewey'e göre geleneksel eğitim, toplumun gelişimine katkı sağlamaktan uzak kalmıştır ve bu eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir (Cevizci, 2012: 44).

Dewey, toplumların doğal olarak sürekli bir değişim ve gelişim gösterdiğini, bu değişimin ise artan ihtiyaçlarla birlikte toplumun tüm kurumlarında hissedileceğini savunmuştur. Bu bağlamda, eğitim alanında yapılacak değişikliklerin, diğer toplumsal kurumları da olumlu yönde etkileyeceğine ve toplumun genel refahına katkı sağlayacağına inanıyordu (Yıldız, 2014: 23). Dewey, bu düşüncelerini şu şekilde özetlemiştir:

Dewey, toplumun oligarşik yapıdan demokratik yapıya geçişiyle birlikte eğitimin değerinin önemli ölçüde değiştiğini savunur. Bu değişim, insanların ekonomik alanda daha bağımsız hareket etmelerini, kaynakları doğru şekilde kullanabilmelerini sağlayacak bir eğitim anlayışını gerektiriyordu. Dewey'e göre, eğitim sadece gösterişe yönelik olmamalı, aynı zamanda insanları yaşamın gerçek ihtiyaçlarına uygun şekilde yetkin kılmalıdır (Dewey, 2020b: 134).

Geleneksel eğitim anlayışını eleştirirken Dewey, bu anlayışın esas olarak geçmişteki bilgi ve becerileri geleceğe aktarma üzerine kurulu olduğunu belirtir. Okul, eski kuşaklardan öğrenilen bu bilgileri ve becerileri yeni nesillere aktarmakla sorumludur. Ahlaki eğitimin amacı da toplumun geçmişte belirlediği davranış kurallarına uygun bir şekilde davranış alışkanlıkları kazandırmaktır. Dewey, ayrıca geleneksel okul örgütlenmesinin, toplumsal kurumların işleyişinden farklı bir yapıya sahip olduğunu ve bu yapının okulun öğrencilerle ve öğretmenlerle olan ilişkilerini şekillendirdiğini ifade eder (Dewey, 2021: 20-21).

Dewey, geleneksel eğitimin öğretim ve disiplin anlayışına yönelik eleştirilerde bulunarak, eğitimin amacının gençleri gelecekte alacakları sorumluluklar için hazırlamak ve hayattaki

başarılarına yönlendirecek bir ortam oluşturmak olduğunu savunur. Geleneksel eğitimde ise öğrencilerden yalnızca uslu olmaları ve verilen bilgileri harfiyen uygulamaları beklenir. Ders kitapları, geçmişin bilgilerini ezberleterek öğrencilerle etkileşime girer ve öğretmenler, bu bilgileri sözlü olarak aktarmaktan sorumlu kişilerdir. Dewey, bu sürecin daha etkileşimli, öğrenci odaklı ve toplumsal hayata katkı sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması gerektiğini vurgular (Dewey, 2021: 20-21).

John Dewey'in, geleneksel eğitimin yapısal eksikliklerine dair sıkça paylaşılan bir anekdotu, onun eğitim anlayışını anlamada önemli bir ipucu sunar. Dewey, bir gün okul için uygun masalar aramak üzere bir mağazaya gittiğinde, satıcı ona şu şekilde yanıt verir: "Aradığınız gibi bir şey burada yok, çünkü siz çocukların iş yapabilmesi için uygun bir şey arıyorsunuz. Oysa bizdeki tüm ürünler, sadece dinlemek içindir." Dewey, bu cevabın geleneksel eğitim anlayışının özünü ve tarihsel perspektifini en iyi şekilde ortaya koyduğunu vurgulamıştır (Bender, 2005: 15-16).

Dewey, geleneksel eğitim sisteminin, öğrencileri yaşamdan soyutlayarak eğitmeyi amaçlayan yapısının ciddi olumsuzluklarına dikkat çeker. Okulda çocukların yaşadıkları koşullar ile evde ve dışarıda, yaşamın doğal sorumluluklarıyla yüzleştiği ortamlar arasındaki farkı vurgular. Çocukların, okul dışında başkalarıyla iletişim kurarken ya da kitaplarla etkileşimde bulunurken zihinsel olarak karşılaştıkları problemler, okulda öğrendikleriyle karşılaştırıldığında anlaşılması zor bir noktaya gelir. Dewey, geleneksel okul koşullarının, gerçek dünyadaki deneyimlere dayalı öğrenmeyi desteklemekten ne kadar uzak olduğunu ifade eder. Eğitimin tekniği ne kadar gelişmiş olursa olsun, bu uçurumu kapatmanın mümkün olmadığını savunur. Dewey, gerçek materyallerin, araç gereçlerin ve uygulamaların eğitimde önemli bir rol oynadığını, bu unsurların eksikliğinin öğrencilerin öğrenme sürecine büyük zarar verdiğini belirtir (Dewey, 2020b: 180).

John Dewey, geleneksel eğitim anlayışının, öğretmenin soyut kavramları anlattığı ve öğrencilerin bu bilgileri sadece dinlemekle yetindiği bir model olduğunu savunur. Bu tür bir yaklaşımın, öğrencileri pasif hale getirdiğini belirterek, eğitimde öğrencilerin kendi deneyimlerini yaratabilecekleri bir ortamın sağlanmasının önemini vurgular. Dewey, bu düşüncesiyle, öğrencilerin yalnızca bilgiyi almakla kalmayıp, aktif bir şekilde eğitim süreçlerine katılmaları gerektiğini savunur. Bu, onun psikolojik temellere dayanan eğitim anlayışını yansıtır (Cevizci, 2012: 45).

Dewey'e göre, geleneksel eğitim anlayışında okullar, dil, matematik ve fen bilimleri gibi belirli alanlarda yoğunlaşan ve kültürel mirası öğrencilere aktarmayı amaçlayan bir müfredat izler. Ancak, Dewey bu yaklaşımın yetersiz olduğunu, eğitim sürecinde öğrencilerin çevreleriyle etkileşimde bulunarak ve kendi deneyimlerini edinerek öğrenmeleri gerektiğini savunur. Dewey, eğitimde deneyimlerin, çevreyle etkileşimin ve bireysel gözlemlerin sürekli bir öğrenme süreci oluşturduğunu ileri sürer (Gutek, 2006: 21).

Geleneksel eğitimde, öğrencilerin görevleri sadece bilgi almak ve öğrenmek olarak tanımlanır. Bu süreç, kitaplardan ve yaşça büyüklerden alınan bilgilerin pasif bir şekilde öğrencinin zihnine yerleştirilmesiyle sınırlıdır. Dewey ise bu tür bir eğitim modelinin yetersiz olduğunu, çünkü bilgilerin her zaman tamamlanmış ve değişmeyecek bir gerçeklik olarak sunulmasının eğitimde gelişimi engellediğini belirtir. Geleneksel toplumda, geleceğin geçmişle benzer olacağı varsayılır; fakat Dewey, değişimin kaçınılmaz olduğu bir toplumda eğitimin yönlendirilmesi gerektiğini savunur (Dewey, 2020b: 21-22).

İlerici eğitim anlayışı, geleneksel eğitimin çocuğun bireysel ilgi ve yeteneklerini göz ardı ederek müfredat, ders kitapları ve öğretmen gibi unsurlara odaklanmasını eleştirir. Bu bakış açısına göre, geleneksel eğitim, aşırı disiplinli, katı kurallara dayalı ve pasif bireyler yetiştiren bir modeldir. Bu nedenle, sınıf içinde mutlak sessizlik beklemek, ilerici eğitim anlayışıyla çelişen bir düşüncedir ve aslında pratikte mümkün değildir. Geleneksel eğitimde sessizlik, erdem olarak yüceltilirken, bu anlayış okulun sosyal yönlerini de gözler önüne serer. Dewey'in eğitim anlayışı ise tamamen sosyal etkileşime dayalıdır (Yıldız, 2014: 24).

Geleneksel eğitimde öğrenciler, deneyimlerden yoksun şekilde sadece zekâlarını kullanarak verilen bilgileri kabul ederler. Bu yaklaşıma göre, zihin ve bilinç, çocuğun fiziksel durumu ve diğer özellikleri dikkate alınmadan gerçekleşen bir faaliyet olarak görülür. Dewey, eski Yunan eğitim sisteminin zihin ve beden ayrımını yapmadan bireyi bir bütün olarak ele aldığını ve bu anlayışın başarısının temelinde bu bütünsel yaklaşımın yattığını vurgular (Dewey, 2020b: 22-23).

John Dewey, geleneksel eğitim anlayışını tamamen reddetmek yerine, bu anlayışın toplum için olumsuz işlevlerini ortadan kaldırmayı ve çağın gereksinimlerine uygun yeni öğretim yöntemlerini geliştirmeyi savunur. Dewey'in yaklaşımı evrimsel bir perspektife dayanır ve geleneksel eğitimdeki eksiklikleri belirleyerek, bunların yerine daha dinamik ve çağdaş bir

eğitim modelinin konulmasını hedefler (Yıldız, 2014: 24-25).

John Dewey'in ilerlemeci eğitim anlayışı, eğitimi, bireylerin çevresine uyum sağlama becerisi kazandırma süreci olarak tanımlar. Bu anlayışa göre birey, sabit bir varlık değil, değişen koşullara uyum gösterebilen dinamik bir varlık olmalıdır. Bu bakış açısı, öğrenenin merkeze alındığı bir eğitim yaklaşımını işaret eder (Bal, 1991: 44-45). Dewey'in ilerlemeci eğitim anlayışının temel noktaları şunlar olarak özetlenebilir:

- Yukarıdan aşağıya doğru zorlama yerine, bireyselliğin ifadesi ve geliştirilmesi,
- Dışarıdan disiplin uygulamaları yerine, hareket serbestliği,
- Öğretmen ve metinlerden öğrenmeye karşı, bu araçların, amaca ulaşmak için kullanılması,
- Gelecek için hazırlık yapma düşüncesine karşı, günümüzün fırsatlarını değerlendirme düşüncesi,
- Durağan amaçlar yerine, değişen dünyayla uyumlu olma.

Dewey'e göre, geleneksel eğitim anlayışı bireye dışarıdan yetenek kazandırmayı amaçlarken, ilerici eğitim anlayışı öğrencinin içinde doğuştan bulunan yeteneklerin ortaya çıkartılmasını hedefler (Öztürk, 2008: 17). Bu iki anlayış arasındaki temel fark, deneyim kavramında kendini gösterir. Dewey, deneyimin, öğrenmenin ve öğretimin temel unsuru olması gerektiğini savunur ve "Öğretimine, öğrencilerin hâlihazırda sahip oldukları deneyimlerden başlaması" gerektiğini belirtir (Dewey, 2007: 91).

Dewey, eğitimde geçmiş deneyimlerin, yeni öğrenmelerin yönlendirilmesinde önemli bir rol oynadığını vurgular. Geleneksel eğitimde ise deneyimlerin birbirleriyle bağlantılı bir şekilde kullanılmadığını ifade eder (Yıldız, 2014: 25). Ayrıca, Dewey'in ilerlemeci eğitim anlayışı, öğrenciyi, yaşadığı dönemin sorunlarıyla başa çıkabilecek şekilde yetiştirmeyi ve onun düşünme yeteneğini geliştirerek tecrübelerini hem günümüze hem de geleceğe uyarlayabilmesini sağlamayı amaçlar (Gutek, 2006: 22). Geleneksel eğitimin, öğrenciyi sadece gelecekteki olaylar için hazırlamayı amaçlayan "hazırlık kuramı"na karşı, Dewey, öğrencinin günümüzün ve geleceğin sorunlarıyla yüzleşebilme yeteneği kazanmasını savunur (Dewey, 2020b: 23-24).

Dewey, eğitimde fiziksel ve sosyal çevrenin yeterince değerlendirildiğini, ancak geleneksel eğitimde bunun genellikle göz ardı edildiğini söyler. İlerlemeci eğitimde ise, eğitim süreci, öğrencinin içsel faktörlerini de göz önüne alarak, çevresel faktörlerle birlikte şekillendirilmelidir (Dewey, 2020b: 24).

John Dewey'in ilerlemeci eğitim anlayışının temel ilkeleri şunlar olarak özetlenebilir:

1. Eğitimin tamamen öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi,
2. Eğitimi deneyimsel bir sürece dönüştürmek,
3. Okulu küçük bir toplum haline getirmek,
4. Öğrenciyi ahlaki olarak eğitmek ve toplumsal yaşama hazırlamak,
5. Eğitimi bir gelişim süreci olarak görmek (Yıldız, 2014: 26).

Dewey, ilerlemeci eğitim anlayışının, geleneksel eğitim anlayışına kıyasla daha insancıl bir yaklaşım sunduğunu ve demokratik ideallerle daha uyumlu olduğunu belirtir. Ayrıca, ilerlemeci eğitim anlayışının, öğrencilerin gelişimini destekleyecek temel ilkeleri barındırdığı için daha basit olduğunu ve öğrencilerin deneyim yoluyla öğrenmelerini sağladığını ifade eder (Dewey, 2020b: 25-26). Bu anlayış, öğrenciyi edilgen bir konumda bırakmak yerine, onu aktif bir öğrenici olarak konumlandırır ve merakını uyandırarak daha etkili bir öğrenme süreci oluşturur.

Ancak, ilerlemeci eğitim hareketi, tarihsel olarak bazı zorluklarla karşılaşmıştır. Yeni bir hareket olarak, eski geleneklerden kopamama ve yeni fikirleri uygulamada yaşanan zorluklar bu hareketin başarısızlıklarına yol açabilmiştir. Ancak, Dewey, bu hareketin güçlü lideri olarak, ilerlemeci eğitimin eğitimde daha etkili bir değişim yaratacağına inanmıştır.

4.4. Politik Temeller Işığında Eğitim Sistemine Önerileri

Canlılar, hayatta kalabilmek için enerji tüketir ve daha güçlü bir güçle karşılaştıklarında bu enerjilerini daha fazla harcarlar. Hayat, aslında sürekli bir güç mücadelesi olarak düşünülebilir. Bu mücadelenin galipleri, yaşamlarını sürdürebilirler. İnsanların hayatta kalması, çevrelerinde var olan unsurları, örneğin hava, ışık ve toprak gibi kaynakları en verimli şekilde kullanabilmelerine bağlıdır. Eğitim, insanların bu unsurları kendi yararlarına en uygun şekilde nasıl kullanacaklarını öğrenmelerini sağlar. Dış dünyayı şekillendirme

gücü, insanlara eğitim yoluyla kazandırılır. Bu yüzden, insanın çevresine uyum sağlaması ancak eğitimle mümkün olabilir. Eğitim, bireyin yaşamını sürdürebilmesi için hayati bir ihtiyaçtır (Dewey, 2020b: 9).

Dewey'in eğitim önerisi, sürekli bir gelişim anlayışına dayalı ilerlemeci bir eğitim sistemidir. Bu eğitim, geçmişe değil, şimdiki zamana odaklanmalıdır. Okul, sadece uzak bir gelecekte işe yarayacak bilgileri değil, öğrencinin günlük yaşamında pratikte fayda sağlayacak bilgileri sunmalıdır. Dewey, geçmiş eğitim merkezine koyan yaklaşımları eleştirir. Geçmişin, günümüzle bağını koparmadan, ancak gerektiğinde kullanılması gerektiğini vurgular. Ona göre, geçmiş sürekli övünç kaynağı olarak görmek, ilerlemeyi engeller. Eğitim, geçmiş sadece gerekli olduğunda kullanılmalıdır. Bugün, geçmiş içeren bir zaman dilimidir, bu nedenle sürekli geriye dönmek gerekmez (Dewey, 2020b: 94).

Dewey'in eğitim anlayışının temeli, öğrenci merkezli bir yaklaşımdır. Onun savunduğu, pragmatist felsefeye dayalı ilerlemeci eğitim, öğrencinin aktif katılımı ile mümkün olur. Geleneksel eğitim, öğrenciye yönelik pasif bir yaklaşım benimserken, Dewey bu tür eğitim sistemlerini pragmatik (yaşamsal ve faydalı) olmadıkları gerekçesiyle eleştirir. Eğitim, öğrencinin merkezde olduğu ve kendi ihtiyaçları doğrultusunda şekillendirildiği bir süreç olmalıdır. Dewey, geleneksel eğitimin baskıcı doğasına karşı öğrenci merkezli bir yaklaşımı savunur (Bakır, 2007: 57-58).

Dewey (1966: 53) öğrenci merkezli eğitimi bir alışverişe benzetmiştir. Eğitim, öğrencinin öğrenmeye yönelik talep göstermesi ile devam eder. Öğrencide bu talep yoksa, öğretmenin bunu yaratmak için çaba sarf etmesi gerekir. Öğretmen, öğrencinin kapasitesi, ihtiyaçları ve geçmiş deneyimleri hakkında bilgi sahibi olmalı ve bununla birlikte grup olarak işbirliği içinde planlar geliştirilmelidir. Dewey'e göre, öğrencinin aktif öğrenmesi, sosyal zekâ süreciyle gelişmesini sağlar. Aktif öğrenme, öğrencinin sadece dinleyici değil, katılımcı olmasını gerektirir. Dewey (1966: 46) deneysel yöntemin kullanılmaması durumunda eğitimin işlevsel olmayacağını belirtir.

Dewey, eğitim anlayışını Laboratuvar Okulu, Chicago Okulu veya Üniversite Okulu adını verdiği okulda hayata geçirmiştir. 1896'da Chicago Üniversitesi bünyesinde kurduğu bu okulda, 4-14 yaş arasındaki çocuklar aktif öğrenme yöntemleri ile eğitim almışlardır. Dewey'in arzuladığı eğitim sistemi, öğrencilerin aktif katılımını destekler. Geleneksel

eğitim sisteminin aksine, öğrencilerin sadece dinlemeleri değil, çalışmaları ve aktif bir şekilde katılım göstermeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Dewey (2012: 39) geleneksel eğitim sisteminin öğrenciyi pasif hale getirdiğine dikkat çeker. Öğretim materyalleri bile bu pasifliği pekiştirir. Laboratuvar Okulu'nu kurarken, öğrencilerin aktif olabilmesi için uygun materyaller bulamadığını fark etmiştir. Geleneksel sistem, öğrencinin dinlemesi üzerine kuruluyken, Dewey'in eğitim anlayışında öğrencilerin aktifleşmesi, yani eğitim sıralarında harekete geçmeleri önemlidir. Dewey (1966: 11-13) geleneksel eğitimdeki bu zorlama anlayışının, öğrenciyi birer makine gibi görme anlayışından kaynaklandığını ifade eder. Onun eğitim anlayışı, öğrencinin iç dünyasındaki cevherlerin ortaya çıkmasını hedefler. Bu nedenle Dewey, öğrencilerin birer makine haline gelmesini değil, insan olarak değer verilmesini savunur.

Eğitim, gelecekteki nesiller için farklı bir yaşam tarzı oluşturmada temel bir işlev üstlenebilir. Bu değişimi gerçekleştirmek için, eğitim, özel bir ortam içinde uygulanmalı ve bu ortam, toplumu daha ileriye taşıyacak nitelikte olmalıdır. Gençlerin eğitimi, gelişmiş bir toplumun teşvik edilmesinde etkili olabilmesi için, yetişkinlerin belirli bir ideolojiye veya kesin bir devlete sahip olmalarına gerek yoktur. Eğitim süreci, katılımı değiştirmek yerine, bireylerin daha akıllı, duyarlı, öngörüye dayalı, bilinçli ve esnek bir şekilde sorun çözmelerine olanak tanıyacak alışkanlıklar geliştirmelidir. Bu şekilde, gençler kendi iyileştirmelerini önerme ve sorunlarını çözme yeteneğine sahip olacaklardır (Dewey, 1922: 128).

Dewey (2012) demokratik bir eğitim ortamında çocuğun ilgilerinin göz önünde bulundurulmasının önemine vurgu yapar. Çocuğun ilgisini çekememek, eğitimde büyük bir sorun oluşturur çünkü ilgisiz bir çocuk can sıkıntısı, yorgunluk veya dikkat dağınıklığı gibi olumsuz davranışlar sergileyebilir. Dewey, bu durumda eğitimin çocuğun doğal ilgisinden faydalanmasını önerir. Oyun, çocuğun ilgisini çekecek ve eğitimin etkisini artıracaktır. Oyun yoluyla çocuklar, neye elverişli olduklarını daha iyi keşfedebilir (Platon, 2014: 537).

Dewey'in eğitim anlayışında, öğrencinin ilgisi merkezidir. Öğrencinin, yaşamından ve deneyimlerinden bağlantılı değerli bir amaca odaklanması gerektiğini savunur. Bu, öğrencinin dışarıdan gelen zorlukları içselleştirmesini ve bu zorlukları anlamlı hale getirmesini sağlar. Dewey (2012: 109) öğrencinin dikkatini geliştirmek için dış zorlama

yerine, öğrencinin kendi isteğiyle bir etkinlikte yer almasını ve bundan keyif almasını sağlamak gerektiğini belirtir. Öğrenci, bu süreçte dikkatini tamamen işin üzerine odaklayarak zihinsel disiplin kazanacaktır.

Dewey, eğitimde her öğrencinin yaşına uygun etkinliklerde yer almasının önemini vurgular. Okul öncesi eğitim ile büyük öğrencilerin eğitim programları farklı olmalıdır. Okul öncesi çocuklara geleneksel ders araçlarıyla eğitim verilmesi doğru değildir; bunun yerine oyun aracılığıyla eğitim yapılmalıdır. Ancak oyun da eğitsel bir amaç taşımalıdır. Öğrencilerin sadece eğlence amacıyla değil, aynı zamanda eğitimsel hedeflerle oyun oynaması sağlanmalıdır. Dewey (2004: 221) öğrencilerin eğlenerek katılmalarını savunur. Eğitimde, oyun ve sanat, hayatın olağan etkinliklerine taze ve derin anlamlar katmalıdır (Dewey, 1922: 162).

Mevlâna, çocuğun gelişimindeki oyunun önemine dikkat çeker ve şöyle der: “Oyundan, oyuncaktan bahset çocuğa bu daha iyi! Çocukluğunda oyunla oynarsa da yavaş yavaş akıl denizine aşına olur, o denize dalar, yüzer. Çocuk, oyunla akıllanır, oynaya oynaya aklı başına gelir. Oyun görünüşte akla uymaz ama iş böyledir” (Rumi, 2015: 752/2250-2255). Mevlâna, oyun sayesinde zihinsel gelişimin güçlendiğini ve bu süreçte aklın şekillendiğini vurgular.

Dewey (2012: 51) öğrenmenin, insanlar arasındaki etkileşimle anlam kazandığını ifade eder ve bu etkileşimin dil aracılığıyla gerçekleştiğini belirtir. Ancak dil, öğrenme süreci için tek başına yeterli değildir. Dewey, örneğin bir şapkanın ne olduğunu anlamanın, sadece onu tarif etmekle değil, ona dair deneyimler edinmekle daha etkili olacağını savunur. Bu düşüncesini şu şekilde dile getirir: “Bilhassa müşahade edilen bazı şeylerin telkin ettiği fikirler vardır” (Dewey, 1957: 7).

Dewey (1966: 45) düşünce özgürlüğünün önemine vurgu yapar ve öğrencilerin yeni fikirleri dışarıdan bir baskıyla değil, kendi deneyimleriyle kazanmaları gerektiğini savunur. Ona göre, eğitimde çocuğa ne düşünmesi gerektiği değil, nasıl düşünmesi gerektiği öğretilmelidir. Bu anlayış, balık vermek yerine balık tutmayı öğretmeye benzer. Dewey, çocukların benlik gelişiminin hayal gücü yoluyla şekilleneceğini düşünür ve bu sürecin, bireyin çevresiyle etkileşiminden anlamlı bir deneyim doğurduğunu ifade eder. “İnsan potansiyelimiz dışarıdan gelmiyor; bizden ve içimizde ve hep böyleydi” diyerek, bireysel gelişimi içsel bir süreç olarak tanımlar (He, 2013: 45).

Dewey (2012: 56) eğitimde planlamanın önemini vurgular. Eğitim sisteminin iyi organize edilmesi gerektiği, çünkü organizasyon eksikliğinin hem maddi hem de insani kayıplara yol açabileceği ifade edilir. Eğitimde savurganlık hem zaman kaybına hem de geri dönülemez sonuçlara neden olabilir. Eğitimde yanlış yöntemlerin ve hedef eksikliklerinin savurganlık yarattığını belirten Dewey (2012: 60), bu tür eksikliklerin eğitim sistemine zarar verdiğini ifade eder.

Eğitimde pasif bir alıcı olmak yerine aktif katılımı savunan Dewey, öğrenmenin deneyimle gerçekleşmesi gerektiğini belirtir. Öğrencilerin aktif olarak katıldıkları etkinliklerle yeni bilgiler edineceklerini ve bu deneyimlerin öğrenmeye yönelik içsel bir istek uyandıracağını savunur. Öğrencilerin ilgisi uyandırılmadan öğrenmeye başlanmaması gerektiği düşüncesindedir. Dewey (2020b: 33), eğitimde farklı deneyimlerin birleşmesini savunur ve toplumsal köken farklılıklarına saygılı bir eğitim ortamı yaratılmasının önemine dikkat çeker.

Dewey (2020b, 65), gelişimi yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olarak tanımlar ve eğitimde gelişime yönelik olmanın önemini vurgular. Plastisite kavramını ise deneyimlerden öğrenme yeteneği olarak tanımlar. Plastisitenin değerli kısmı ise, bireylerin bağımsız düşünme ve yaratıcı inisiyatif alışkanlıkları kazanmalarındır (Dewey, 1922: 97). Bu alışkanlıklar, çevreye uyum sağlamada önemli bir rol oynar. Dewey, okullarda eğitim aracılığıyla gelişim sağlanmasının önemini sıklıkla vurgular.

Dewey, eğitimdeki kontrol yerine yönlendirmeyi savunur (Dewey, 2004: 35). Eğitimde yönlendirme, bireyin isteği doğrultusunda yapılmalıdır. Eğitimdeki yönlendirme süreci, öğrencilerin kendi içsel motivasyonlarıyla ilerlemelerini sağlamalıdır (Dewey, 2012: 42). Toplumsal yaşamda bireyin tüm potansiyellerini uyumlu bir biçimde geliştirmeyi amaçlayan Dewey, okulun işlevini çocuklara doğru alışkanlıklar kazandırmak olarak görür. Öğretmenler de bu sürece rehberlik etmelidir (Dewey, 2020b: 23).

Son olarak, Dewey'e göre eğitim, sürekli gelişim arzusunu yaratmayı amaçlamalıdır ve eğitim sistemi değişen dünyaya uyum sağlayabilecek beceriler kazandırmalıdır (Dewey, 1964: 7). Eğitim, bireylerin dünyaya ve koşullara uyum sağlamalarına yardımcı olmalıdır.

4.5. Politik Temellerinin Günümüzle İlişkisi

John Dewey'in eğitim felsefesi, çağdaş eğitim sistemleri ve politikalarının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Günümüzde eğitim sistemlerinin ve politikalarının karşılaştığı zorluklar göz önüne alındığında, Dewey'in eğitim anlayışının demokratik değerler ve toplumsal eşitlik bağlamındaki sunduğu çözüm önerileri, hâlâ önemli bir referans noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Dewey, eğitimi yalnızca bilgi aktarımı olarak değil, aynı zamanda bireylerin hem kendi yaşamlarında hem de toplumsal yapıda aktif birer aktör olabilmesini sağlayan bir dönüşüm aracı olarak görmektedir. Bu bakış açısı, onun felsefesinin modern dünyadaki geçerliliğini artırmaktadır.

Dewey'in eğitim anlayışı, özellikle demokratik değerlerin zayıfladığı, toplumsal kutuplaşmaların arttığı ve eğitimde fırsat eşitsizliklerinin derinleştiği toplumlar için özel bir öneme sahiptir. Demokratik değerlerin zayıflaması, bireylerin toplumsal hayata katılımını engellerken, eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri, eğitim sistemlerini yalnızca belirli grupların çıkarlarını destekleyen bir araca dönüştürebilmektedir. Dewey'in vurguladığı gibi, eğitim sadece bireyleri akademik bilgiyle donatmakla sınırlı kalmamalıdır; aynı zamanda eleştirel düşünme, toplumsal katılım ve ortak çıkarlar konusunda farkındalık oluşturmak gibi demokratik niteliklerin de kazandırıldığı bir süreç olmalıdır. Bu bağlamda, Dewey'in eğitim anlayışı, eğitimin yalnızca bireysel başarıya hizmet etmediğini, aynı zamanda toplumsal yapıların adil ve sürdürülebilir bir şekilde dönüşümüne katkıda bulunduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Dewey'e göre, bir toplumda demokratik değerlerin yaşatılması ve güçlendirilmesi, doğrudan eğitim sisteminin kalitesiyle ilişkilidir. Eğer eğitim sistemi, bireylerin eleştirel düşünme, problem çözme ve iş birliği yapma becerilerini geliştiremezse, demokratik toplumun sürdürülebilirliği tehlikeye girebilir. Bugün birçok ülkede, otoriter politikaların artışı ve bireylerin pasifleştirilmesi eğilimleri gözlemlenmektedir. Bu tür toplumsal dönüşümler, eğitimin demokratik bir araç olarak kullanılmaması durumunda daha da derinleşmektedir. Dewey'in eğitim anlayışı, bireylerin özgür bir şekilde düşünmelerini, bilgiye eleştirel bir gözle yaklaşımlarını ve toplumsal sorunlara duyarlılık geliştirmelerini temel hedef olarak benimsemektedir. Bu hedefler, bireylerin sadece kendi çıkarlarını değil, aynı zamanda toplumun ortak çıkarlarını gözetmesini sağlayarak demokratik toplumun sürekliliğini güvence altına alır.

Eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri, Dewey'in eğitim anlayışında en kritik sorunlardan biridir. Dewey, her bireyin potansiyelini gerçekleştirebileceği eşit ve kapsayıcı bir eğitim sisteminin, demokratik toplumların temel taşı olduğunu savunur. Bugün, ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıkların eğitim fırsatlarına erişimde belirleyici faktörler olduğu birçok toplumda, Dewey'in bu görüşleri yeniden değerlendirilmelidir. Eğitimde eşitlik sağlanmadığı takdirde, bireyler arasındaki fırsat eşitsizliği toplumsal adaletsizlikleri daha da derinleştirecek ve demokratik süreçlere katılımı engelleyecektir. Dewey'in vurguladığı gibi, eğitim sistemi, bireylerin toplumsal yapıyı sorgulayabilme ve bu yapıyı dönüştürebilme kapasitesini geliştirmeli, bireyleri yalnızca mevcut sisteme uyum sağlayan pasif yurttaşlar olarak yetiştirmekten kaçınılmalıdır.

Dewey'in eğitim felsefesi, toplumsal reform için bir araç olarak da değerlendirilir. Günümüzde toplumsal sorunların çözümü için eğitim, bireylerin eleştirel düşünceye dayalı çözümler üretebilme becerisini geliştirmelidir. Dewey'in deneyim temelli eğitim anlayışı, bireylerin öğrenme sürecine aktif bir şekilde katılmalarını ve bu süreçte öğrendiklerini toplumsal bağlamda uygulamalarını savunur. Bu yaklaşım, bireylerin yalnızca kendi yaşamlarını değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı dönüştürebilecek bir bilinç kazanmalarını hedefler. Dolayısıyla, eğitim sistemlerinin temel amacı, bireyleri hem bireysel hem de toplumsal düzeyde etkin ve sorumluluk sahibi aktörler olarak yetiştirmelidir.

Günümüzde Dewey'in eğitim anlayışının uygulanması, eğitim politikalarının tasarımında ve eğitim reformu süreçlerinde dikkate alınmalıdır. Özellikle dijitalleşme ve küreselleşmenin hızla arttığı bir çağda, eğitimin bireyleri eleştirel düşünme ve iş birliği yapabilme gibi temel becerilerle donatması, demokratik toplumların geleceği için büyük bir önem taşımaktadır. Dewey'in felsefesi, eğitim sistemlerinin yalnızca bilgi aktarımı yapan mekanizmalar değil, bireylerin toplumsal sorunlara duyarlılık geliştirdiği ve bu sorunlara çözüm üretebilecek beceriler kazandığı birer laboratuvar olarak işlev görmesi gerektiğini vurgular.

Dewey'in eğitim felsefesi, günümüz dünyasında eğitimin toplumsal ve bireysel işlevlerine dair sunduğu derin bakış açısı ile hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Demokratik değerlerin zayıfladığı, toplumsal eşitsizliklerin arttığı ve bireylerin toplumsal katılımının azaldığı bir dönemde, Dewey'in eğitim anlayışı, daha adil ve eşit bir toplumun inşası için güçlü bir referans sunmaktadır. Eğitim sistemlerinin bireylerin kendi yaşamlarını dönüştürebilecekleri bir özgüven ve toplumsal yapıyı dönüştürebilecek bir bilinç kazandırmayı hedeflemesi,

Dewey'in felsefesinin temel taşlarından biridir. Bu doğrultuda, onun düşünceleri, modern eğitim sistemlerinin geleceğini şekillendiren ve toplumsal reform süreçlerinde yol gösterici olan önemli bir kaynak olmaya devam etmektedir.

Dewey'in eğitim anlayışının güncel eğitim politikaları üzerindeki etkisi, onun demokratik değerler ekseninde şekillenen felsefesini gözler önüne sererken, bu anlayışın sınırlarını ve imkânlarını daha net görebilmek için onu farklı politik pedagojik yaklaşımlarla karşılaştırmak gereklidir. Bu doğrultuda, Paulo Freire'in eleştirel pedagojisiyle yapılacak karşılaştırma, eğitimin dönüştürücü potansiyeline dair iki farklı yaklaşımın analizine olanak tanır.

4.6. John Dewey ile Paulo Freire'nin Eğitim Anlayışlarının Karşılaştırılması

Dewey'in ilerlemeci eğitim anlayışı ile Freire'in eleştirel pedagojisi, eğitimi yalnızca bireysel gelişimin değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümün temel bir zemini olarak görmeleri açısından önemli benzerlikler taşır. Her iki düşünür de birey ile toplum arasındaki etkileşimi eğitimin özüne yerleştirir ve eğitimi, yurttaşlık bilinci ile etik sorumluluğun gelişimi açısından vazgeçilmez bir alan olarak değerlendirir. Ancak onların eğitime yükledikleri politik anlam ve toplumsal dönüşüm stratejileri bakımından ciddi ayrımlar söz konusudur.

Dewey, *Demokrasi ve Eğitim* (2004) adlı eserinde eğitimi, demokratik bir toplumun sürekliliği için gerekli olan deneyim temelli ve katılımcı bir süreç olarak konumlandırır. Eğitimin amacı, bireyin sosyal çevresiyle etkileşim içinde eleştirel düşünme, ortak akıl yürütme ve sorumluluk duygusu geliştirmesidir. Bu yönüyle Dewey'in yaklaşımı, sistem içi reformlara dayalı ilerlemeci bir karakter taşır. Bireylerin aktif katılımı ve yaratıcı problem çözme yetileri sayesinde toplumsal yaşamın daha demokratik bir biçimde yeniden üretileceğini savunur.

Öte yandan Freire'in *Ezilenlerin Pedagojisi* (1991) adlı eseri, eğitimi doğrudan bir politik kurtuluş pratiği olarak tanımlar. Freire'ye göre, egemen eğitim anlayışı "bankacı model"dir; burada öğrenci edilgen bir bilgi alıcısı olarak konumlanır, öğretmen ise tek yönlü bir bilgi aktarıcısıdır (Freire, 1991: 46). Bu modele karşılık Freire, "problem tanımlayıcı eğitim" anlayışını geliştirir. Bu yaklaşımda öğretmen ve öğrenci birlikte öğrenen ve öğreten

öznelerdir. Eğitim, ezilenlerin "eleştirel bilinç" (conscientização) geliştirerek toplumsal koşulların farkına varmaları ve bu koşulları dönüştürmeleri için bir araçtır (Freire, 1991: 16).

Freire'nin yaklaşımı, Dewey'e kıyasla daha açık bir şekilde radikal ve karşı-hegemonik bir çizgi izler. Dewey, eğitim yoluyla demokrasinin güçlendirilmesini amaçlarken, Freire eğitimi doğrudan adaletsizliğe karşı bir mücadele alanı olarak görür. Dewey'in yaklaşımı, liberal demokratik değerler çerçevesinde reformisttir; Freire'nin pedagojisi ise sınıfsal, kültürel ve ideolojik iktidar yapılarına karşı dönüştürücü bir direnişi ifade eder. Freire'nin sözleriyle, "Özgürlük fethedilir, armağan olarak alınmaz" (Freire, 1991: 25).

Her iki düşünürde de öğrencinin edilgen bir nesne değil, öğrenme sürecinde etkin bir özne olarak tanımlanması dikkat çekicidir. Dewey'in "deneyim" ve "etkileşim" ilkeleriyle Freire'nin "diyalog" ve "praxis" kavramları, eğitimin toplumsal bir etkinlik olarak tasarlanmasında ortaklaşırlar. Ancak Dewey'in daha çok toplumsal işbirliği ve ilerleme odaklı yaklaşımına karşılık, Freire'nin pedagojisi, baskı ve sömürüye karşı özgürleşme mücadelesine odaklanır.

Sonuç olarak, Dewey ve Freire'nin eğitim anlayışları farklı tarihsel bağlamlardan beslenmiş olsa da her ikisi de eğitimi etik, politik ve toplumsal bir eylem olarak görmeleriyle dikkat çeker. Dewey'in demokratik yurttaşlık temelli pedagojisi ile Freire'nin özgürleştirici pedagojisi, birlikte ele alındığında eğitimin hem adalet hem de özgürlük eksenli yeniden inşasına yönelik bütüncül bir çerçeve sunmaktadır.

Bu bölümde yapılan çözümlemeler, John Dewey'in eğitim felsefesinin yalnızca pedagojik bir yaklaşım değil, aynı zamanda toplumsal dönüşüm hedefi taşıyan güçlü bir politik perspektif sunduğunu ortaya koymuştur. Yeniden kurmacılık, yapılandırmacılık ve ilerlemecilik gibi düşünsel yönelimlerle kurduğu ilişki, Dewey'in eğitime yüklediği demokratik yurttaşlık, katılım ve toplumsal sorumluluk gibi değerlerin tarihsel ve kuramsal zeminini güçlendirmiştir. Geleneksel eğitim anlayışına yönelttiği eleştiriler, bireyi edilgen bir alıcı olarak gören sistemlere karşı, deneyime dayalı, eleştirel ve işbirlikçi bir öğrenme modeli önermesiyle, eğitimin toplumsal işlevini yeniden tanımlamaktadır. Paulo Freire'in eleştirel pedagojisiyle yapılan karşılaştırma ise, Dewey'in reformist ve sistem içi dönüşüme dayalı yaklaşımının sınırlarını açığa çıkarırken, eğitimin politik doğasına dair daha bütüncül ve çoğulcu bir anlayış geliştirilmesine imkân tanımaktadır. Bu çerçevede, Dewey'in politik

temeller üzerine inşa edilmiş eğitim anlayışı, çağdaş eğitim sistemlerinde demokratik değerlerin yeniden inşası ve toplumsal adaletin güçlendirilmesi için hâlâ güçlü bir referans kaynağı olarak değerlendirilmektedir.

5. SONUÇ

Bu tez çalışması, John Dewey'in eğitim felsefesinin politik temellerini sistematik ve eleştirel bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Dewey'in pedagojik düşüncesi, yalnızca bireysel öğrenme süreçlerine odaklanan dar anlamda bir eğitim anlayışını aşarak, eğitimi toplumsal dönüşümün ve demokratik yurttaşlığın inşasının merkezine yerleştirmektedir. Dewey'in eğitim yaklaşımı, bireyin bilişsel gelişimini önemserken, aynı zamanda onun etik, toplumsal ve siyasal bir özne olarak şekillenmesini de temel hedeflerden biri olarak görmektedir (Dewey, 2004d, 2021b). Bu çok boyutlu yaklaşım, çağdaş eğitim sistemlerinin karşı karşıya kaldığı neoliberal baskılar, bireyselleştirme eğilimleri ve piyasa odaklı reformlar karşısında alternatif bir pedagojik ve politik çerçeve önermektedir (Apple, 2004; Biesta, 2009). Dewey'in düşüncesi, eğitimin yalnızca teknik bilgi aktarımı değil, aynı zamanda demokratik değerlerin ve kamusal sorumluluğun geliştiği bir alan olarak yeniden düşünülmesini talep etmektedir.

Tezin ilk bölümünde, Dewey'in felsefi düşüncesinin temelleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Özellikle pragmatizm, deneyimcilik, araçsalcılık ve natüralizm gibi düşünsel yönelimlerin, Dewey'in eğitim anlayışına nasıl yansıdığı kapsamlı biçimde analiz edilmiştir. Dewey'in deneyime dayalı bilgi anlayışı, birey ile toplum arasındaki karşılıklı etkileşimi merkeze alır. Bu bağlamda, bilgi edinme süreci, bireyin çevresiyle kurduğu aktif ilişkiler üzerinden tanımlanmakta; öğrenme, yaşantının dönüştürücü bir boyutu olarak görülmektedir. Eğitim, bireyi yalnızca zihinsel olarak geliştiren bir araç değil; aynı zamanda onu toplumla bağ kurmaya yönlendiren, ahlaki sorumluluk taşıyan ve demokratik bir bilinçle donatan bir süreçtir. Böylece eğitim, bireyin yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda etik ve toplumsal bir varlık olarak inşasında da belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu bakış açısı, eğitimin politik doğasına dikkat çekerek, pedagojinin toplumsal bir kuramla birlikte düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Biesta, 2009). Bu nedenle Dewey'in felsefesi, yalnızca bir bilgi felsefesi değil, aynı zamanda bir toplum felsefesi olarak da değerlendirilebilir.

İkinci bölüm, Dewey'in siyaset felsefesi bağlamında geliştirdiği demokrasi anlayışını merkeze almaktadır. Dewey için demokrasi, yalnızca bir yönetim biçimi değil; toplumun tüm katmanlarında yaşanan sürekli bir etkileşim ve ortak yaşam pratiğidir (Dewey, 2004d). Demokrasi, bireylerin kendi yaşamlarını şekillendirme sürecine etkin olarak katıldıkları,

karşılıklı saygı, iş birliği ve kamusal akıl yürütme temelinde yapılandırılmış bir yaşam tarzıdır. Bu anlayış, bireyin yalnızca kendi çıkarlarını önceleyen bir varlık değil, aynı zamanda ortak iyilik için sorumluluk üstlenen bir yurttaş olarak eğitilmesini gerekli kılar. Dewey'in klasik liberal bireycilikten farklılaşarak geliştirdiği toplulukçu liberalizm anlayışı, eğitimi bu siyasal vizyonun gerçekleştirilmesinde asli bir araç olarak konumlandırır. Eğitim, bu çerçevede yalnızca bireysel başarıları hedefleyen değil; aynı zamanda bireyi demokratik toplumun etkin bir parçası haline getirmeyi amaçlayan bir yapı olarak düşünülmelidir. Dolayısıyla eğitim hem bireyin içsel potansiyelini geliştiren hem de onu kolektif yaşamın sorumluluklarına hazırlayan çift yönlü bir süreç olarak ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümde, Dewey'in eğitim felsefesi ile siyasal düşüncesi arasındaki organik bağ, temel pedagojik kavramlar üzerinden ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Yapılandırmacılık, ilerlemecilik, demokratik müfredat ve yeniden kurmacılık gibi kavramlar, Dewey'in yalnızca bir eğitimci değil; aynı zamanda siyasal bir düşünür olarak da ele alınmasını gerektirir (Dewey, 1938). Dewey, geleneksel eğitim modellerinin otoriter, pasifleştirici ve ezberci yapısına karşı çıkarak, öğrenmeyi öğrencinin deneyimlerine ve aktif katılımına dayandıran bir anlayış geliştirmiştir. Bu paradigma değişimi, eğitim sisteminin yalnızca bilgi aktaran bir mekanizma olmaktan çıkarak; eleştirel düşüncüyü, toplumsal katılımı ve demokratik değerleri besleyen bir kamusal alan haline gelmesini zorunlu kılmaktadır. Dewey'in önerdiği bu model, bireylerin yalnızca mesleki becerilerle değil; aynı zamanda etik duyarlılık, toplumsal empati ve eleştirel bilinçle donatılmasını hedeflemektedir (Freire, 1991). Bu bölümde ayrıca, Dewey'in pedagojik vizyonunun günümüz eğitim sistemleriyle ne ölçüde örtüştüğü ya da çatıştığı da eleştirel biçimde değerlendirilmiştir. Özellikle Freire'nin “ezilenlerin pedagojisi” ile kurulan paralellikler, Dewey'in düşünsel mirasının günümüz eleştirel pedagoji hareketleriyle olan ilişkisini görünür kılmaktadır.

Tezin dördüncü ve son bölümünde, Dewey'in eğitim anlayışının çağdaş eğitim politikalarıyla olan ilişkisi tartışılmıştır. Neoliberalizmle şekillenen günümüz eğitim anlayışları, eğitimi büyük ölçüde teknik bilgi aktarımı, bireysel performans ve piyasa rekabetine indirgemekte; toplumsal boyutunu ise arka plana itmektedir (Apple, 2004). Oysa Dewey'in felsefesi, eğitimi toplumsal adaletin, eşitliğin ve demokratik katılımın inşası için stratejik bir araç olarak görür. Eğitim kurumları, bu bakış açısına göre yalnızca bireysel başarıyı değil; aynı zamanda kolektif sorumluluğu, etik değerleri ve yurttaşlık bilincini de geliştirmelidir. Bu bağlamda Dewey'in düşüncesi, çağdaş pedagojik yaklaşımlarla –

özellikle eleştirel pedagojiyle – kurduğu teorik ilişki sayesinde günümüzde hâlâ geçerliliğini korumakta; toplumsal sorunlara duyarlı ve dönüşüm odaklı bir eğitim modeli için kurucu bir referans noktası işlevi görmektedir (Freire, 1991; Biesta, 2009). Eğitim, bu perspektifte yalnızca bireyin gelişimiyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda toplumun demokratikleşmesi yönünde kurucu bir rol üstlenir.

Tezin genel sonucu, John Dewey’in eğitim anlayışının pedagojik olduğu kadar politik bir yön taşıdığını ortaya koymaktadır. Eğitim, onun düşüncesinde demokratik bir toplumun hem ürünü hem de yeniden üreticisi olarak kavramsallaştırılmaktadır (Dewey, 2004d). Bu çift yönlü ilişki, eğitim kurumlarının yalnızca bilgi aktaran yapılar olmaktan çıkarak; toplumsal eşitsizlikleri azaltan, demokratik değerleri güçlendiren ve yurttaş katılımını destekleyen yapılar olarak yeniden kurgulanmasını zorunlu kılmaktadır (Biesta, 2009). Dewey’e göre, birey yalnızca teknik becerilerle değil; toplumsal sorumlulukla da donatılmalı, eğitim süreci bireyin hem kendi yaşamı hem de ortak yaşam üzerindeki etkisini fark etmesini sağlayacak biçimde tasarlanmalıdır. Eğitim, bu anlamda yalnızca bir araç değil; demokratik bir toplumun inşası için vazgeçilmez bir praksistir.

Bu yaklaşım, çağdaş eğitim politikalarının teknikleşen, bireyselleşen ve rekabeti önceleyen yönelimlerine karşı güçlü bir teorik ve etik alternatif sunmaktadır (Apple, 2004). Dewey’in deneyim temelli ve toplumsal ilişkilerle bütünleşik öğrenme anlayışı, eğitimin yalnızca bireyleri yetiştiren değil; toplumu dönüştüren bir güç olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunur (Dewey, 2021b). Bu bağlamda, Paulo Freire gibi eleştirel pedagogların Dewey’den etkilenerek geliştirdikleri özgürleştirici eğitim modelleriyle kurulan paralellikler, onun düşüncesinin çağdaş etkisini pekiştirmektedir (Freire, 1991). Freire’nin “ezilenlerin pedagojisi” ile Dewey’in demokratik yurttaşlık anlayışı arasında kurulan bu teorik bağ, eğitimin özgürlük, eşitlik ve toplumsal sorumluluk temelli bir alan olarak yeniden düşünülmesi gerekliliğini göstermektedir.

Sonuç olarak, Dewey’in eğitim felsefesi, günümüz dünyasında yalnızca akademik bir ilgi alanı değil; toplumsal reform süreçlerine yön verebilecek dinamik ve ilham verici bir perspektif olarak değerlendirilmelidir. Eğitim politikalarının yalnızca ekonomik hedeflere değil; bireyin özerkliğini, toplumsal duyarlılığını ve demokratik katılım kapasitesini geliştiren hedeflere yönelmesi gerektiği açıktır. Bu doğrultuda, Dewey’in eğitimi siyasal ve

toplumsal bir praksis olarak konumlandiran yaklaşımları, eşitlik, adalet ve katılım temelli bir gelecek için vazgeçilmez bir referans olarak değerlendirilmeye devam etmelidir.

KAYNAKLAR

- Apple, M. W. (2004). *Ideology and Curriculum*. Routledge: New York
- Ata, B. (2021). 1924 Türk basını ışığında Amerikalı eğitimci John Dewey'nin Türkiye seyahati. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (3): 193–207.
- Aydın, A. (2015). *Lived Experience: Dewey's Naturalistic Conception*, Doktora Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bakır, K. (2007). *John Dewey ve Demokratik Eğitim*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bakır, K. (2012). *Demokratik Eğitim—John Dewey'in Eğitim Felsefesi Üzerine*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bal, H. (1991). *John Dewey'in Eğitim Felsefesi*. Kor Yayınları.
- Bender, M. T. (2005). John Dewey'nin eğitime bakışı üzerine yeni bir yorum. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1): 13-19.
- Biesta, G. (2009). *Good Education in an Age of Measurement: Ethics, Politics, Democracy*. Routledge: London
- Bilgiç, M. (2016). Dewey'in pragmatizmi. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 352.
- Bohman, J. (1999). Democracy as inquiry, inquiry as democratic: Pragmatism, social science and the democratic division of labor. *American Journal of Political Science*, 43: 590–607.
- Cevizci, A. (2010). *Eğitim Sözlüğü*. Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2012). *Eğitim Felsefesi* (2. baskı). Say Yayınları.
- Çıtır, İ. A. (2019). John Dewey'in naturalistik din anlayışı. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (36): 340.
- Darwin, C. (1970). *Türlerin Kökeni* (Ö. Ünalın, Çev.). Onur Yayınları. (Orijinal çalışma 1859'da yayımlandı).
- Dewey, J. (1957). *Nasıl Düşünürüz* (B. Arıkan, S. Akdeniz, & O. Etker, Çev.). Sinan Matbaası ve Neşriyat Yayın Evi.
- Dewey, J. (1966). *Tecrübe ve Eğitim* (F. Başaran & F. Varış, Çev.). Kappa Delta Pi Yayınları.
- Dewey, J. (1987). *Özgürlük ve Kültür* (V. Günyol, Çev.). Remzi Kitabevi.

- Dewey, J. (2004a). Amerikan pragmatizminin gelişimi. A. Doğan vd. (Çev.), *Felsefi Metinler: Pragmatizm* (ss. 27–44). Üniversite Kitapevi Yayınları.
- Dewey, J. (2004b). Davranış birimi-psikolojide refleks ark kavramı. A. Doğan vd. (Çev.), *Felsefi Metinler: Pragmatizm* (ss. 263–275). Üniversite Kitapevi Yayınları.
- Dewey, J. (2004c). İyinin inşası. A. Doğan vd. (Çev.), *Felsefi Metinler: Pragmatizm* (ss. 290–315). Üniversite Kitapevi Yayınları.
- Dewey, J. (2004d). *Demokrasi ve Eğitim* (Tufan Göbekçin, Çev.). Yeryüzü Yayınevi.
- Dewey, J. (2014a). Din ve okullarımız. *Günümüzde Eğitim* (K. Yıldırım, Çev.), 47–54. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dewey, J. (2014b). Eğitim ve sosyal yönü. *Günümüzde Eğitim* (B. Timur, Çev.), 89–91. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dewey, J. (2016a). Deneyim ve usun değişen kavramları. *Pragmatizm—Pratik Bir Felsefe Seçme Yazılar* (S. Çelik, Çev.), 153–170. Doruk Yayıncılık.
- Dewey, J. (2016b). Felsefenin yeniden yapılandırılmasında bilimsel etken. *Pragmatizm—Pratik Bir Felsefe Seçme Yazılar* (S. Çelik, Çev.), 138–140. Doruk Yayıncılık.
- Dewey, J. (2020a). Demokrasi ve eğitim yönetimi. *Günümüzde Eğitim* (H. Akdağ, Çev.), 211–216. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dewey, J. (2020b). *Eğitimin Ahlaki Temelleri* (S. Aydın, Çev.). Fol Yayınevi.
- Dewey, J. (2021a). *Günümüzde Eğitim* (B. Ata, Çev.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dewey, J. (2021b). *Deneyim ve Eğitim* (S. Akıllı, Çev. 5. baskı). ODTÜ Yayıncılık.
- Dewey, J. (2021c). *Felsefenin Yeniden İnşası* (S. Aydın, Çev.). Fol Yayınevi.
- Dewey, J. (2021d). *Ortak İman* (M. Erkan & A. Eroğlu, Çev.). Fol Yayınevi.
- Dewey, J. (2021e). *Felsefenin Yeniden İnşası* (S. Aydın, Çev.). Fol Kitap.
- Dewey, J. (2022). *Eğitimde Ahlak İlkeleri* (S. Aydın, Çev.). Fol Kitap.
- Dewey, J. (2023a). *Deneyim ve Eğitim* (S. Akıllı, Çev. 7. baskı). ODTÜ Yayıncılık.
- Dewey, J. (2023b). *Nasıl Düşünürüz?* (H. Kayıkçı, Çev.). Fol Kitap.
- Dewey, J. (2023c). *Okul ve Toplum*. Kırmızı Ada.
- Doğan, İ. (2004). *Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerine Felsefi ve Sosyolojik Tahliller*. Pegem Yayıncılık.

- Farr, J. (1999). John Dewey and American political science. *American Journal of Political Science*, 43, 520–541.
- Festenstein, M. (2019). Does Dewey have an ‘epistemic argument’ for democracy? *Contemporary Pragmatism*, 16: 217–241.
- Freire, P. (1991). *Ezilenlerin Pedagojisi* (D. Hattatoğlu & E. Özbek, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gutek, G. (2006). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar* (N. Kale, Çev., 3. Baskı). Ütopya.
- Hansen, D. T. (2006). *John Dewey and Our Educational Prospect: A Critical Engagement with Dewey’s Democracy and Education*. State University of New York Press: Albany
- He, F. M. (2013). East-West epistemological convergence of humanism in language, identity and education: Confucius-Makiguchi-Dewey. *Journal of Language, Identity & Education*, 12 (1): 61-70.
- James, W. (2008). *Pragmatizm ve Pratik Bir Felsefe* (S. Çelik, Çev., 1. Baskı). Doruk Yayıncılık.
- Kıncal, R. Y. (2019). *Eğitim Felsefesi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Manav, F. (2018). *Eğitim Felsefesi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Menand, L. (2001). *The Metaphysical Club*. Farrar, Straus and Giroux.
- Noddings, N. (2017). *Eğitim Felsefesi* (R. Çelik, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Platon. (2014). *Devlet* (S. Eyüboğlu & M. A. Cımcöz, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rumi, M. C. (2015). *Mesnevî-i Şerif*. Burç Yayınevi.
- Russell, B. (2010). *Özgürlük Yolu* (Ş. Duran, Çev.). İlya Yayınları.
- Sel, B. M. A., ve Sözer, M. A. (2015). John Dewey’in görüşlerinin ontolojik ve epistemolojik temelde incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 313-327.
- Türer, C. (2016). (Pragmatist) ahlak nedir? *Temaşa*, 5: 15-32.
- Uludağ, Z. (2019). *Eğitim Felsefesi: Bir Giriş Denemesi*. Nobel Yayıncılık.
- Ülken, H. Z. (2022). *Eğitim Felsefesi*. Doğu Batı Yayınları.
- Westbrook, R. B. (1993). John Dewey. *Prospects: The Quarterly Review of Comparative Education*, 1 (2): 277-291.

Yazıcı, S. (2021). *Felsefeye Giriş*. Yeni İnsan Yayınevi.

Yıldız, F. H. (2014). *John Dewey'in Eğitim Görüşleri ve Türk eğitim Sistemine Etkileri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı :

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Bildiği Yabancı Diller :

Bilimsel Faaliyet/Yayınlar :

Aldığı Ödüller :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler ve Kurs Belgeleri :

Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih :